Tampereen yliopisto

Oona Haimi

’’PYRITÄÄN TEKEMÄÄN MONIKÄYTTÖISYYTTÄ JA ENEMMÄN YKSITYISTEN KANSSA’’

Liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatio julkisen sektorin näkökulmasta

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Ohjaajat: Nina Nygren ja Markus Laine
Maaliskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Oona Haimi: ''Pyritään tekemään monikäyttöisyyttä ja enemmän yksityisten kanssa''
Liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatio julkisen sektorin näkökulmasta
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Maaliskuu 2021

Liikunta- ja urheilualueiden suunnittelu ja rahoitus ovat viimeiset vuosikymmenet olleet julkisen sektorin vastuulla. Julkisten resurssien niukentuessa liikuntapaikkarakentaminen on joutunut uudistumaan. Liikuntapaikkarakentamisen hankkeet ovat kasvaneet, eri sektorien välinen yhteistyö on tiivistynyt ja liikunta- ja urheilualueiden yhteyteen liitettävien toimintojen ja käyttötarkoitusten määrä on lisääntynyt. Liikuntaan ja urheiluun tarkoitetut olosuhteet liitetään osaksi laajempaa kaupunkikehityksen sekä kaupallisen toiminnan kokonaisuutta. Liikunta- ja urheilualueet siis hybridisoituvat toimijoiden sekä toimintojen suhteen.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin Tampereen kaupungin edustajien näkemyksiä kaupunkikehityksen ja liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatiosta ja sen ilmenemisestä. Ilmiötä tarkastellaan tapaustutkimuksena, jonka kohteena on Tampereen kaupungin Hakametsä Sport Campus -hanke. Tutkimuksen aineisto on syksyllä 2020 kerätty asiantuntijahaastatteluaineisto. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimi hybridisaation käsite alue- ja kaupunkitutkimuksen kontekstissa. Hybridisaation eri ilmentymiä kuvattiin toimijahybridin ja toimintohybridin käsitteillä.

Tutkimuksessa havaittiin kolme hybridisaatioon liittyvää pääteemaa, jotka ovat hankkeen toimintatavat ja asemoituminen muihin hankkeisiin nähden, hankkeen moninaiset tavoitteet sekä julkisen sektorin suhtautuminen hybridihankkeisiin. Tapaushankkeen koetaan olevan klassinen esimerkki julkisen ja yksityisen sektorin välisestä hybridihankkeesta, vaikkakin ollen herkkyydessään ja urheiluteemaltaan erityinen muihin hankkeisiin verrattuna. Hankkeessa on hybridimäisyyteen viittaavia toimintatapoja, kuten kaupungin hallintokuntien hyvin tiivis yhteistyö sekä *public-private partnership* -tyyppinen toteutusmalli.

Tavoite hankkeen taloudellisesta toimivuudesta liittyy julkisen sektorin resurssien niukkuuteen, elinvoiman ja kilpailukyvyn parantamiseen sekä kasvavan kaupungin arvokkaaseen maahan. Talouden lisäksi keskitetyllä ja monitoimintoisella alueella tavoitellaan kestävää kaupunkikehitystä joukkoliikennepainottumisen sekä liikkumisen tarpeen vähenemisen myötä. Kolmas merkittävä tavoite on veto- ja pitovoiman sekä kaupunkilaisten hyvinvoinnin parantaminen liikuntaan ja urheiluun painottuvan alueen avulla.

Tutkimuksen perusteella Tampereen kaupunkiorganisaatiossa suhtaudutaan hybridihankkeisiin positiivisesti. Toimijahybridi koetaan jo Tampereen kaupungin vakiintuneeksi tavaksi, jossa nähdään olevan enemmän etuja kuin haittoja. Toimintohybridiä ei nähdä yhtä selvänä ja vakiintuneena mallina, vaikka siihenkin suhtaudutaan pääosin positiivisesti. Hybridihankkeiden haasteina nähdään kaupunkiympäristön laadun ja julkisen sektorin edun varmistaminen, liikkujan kustannusten kohoaminen, tasapuolisen kohtelun varmistaminen sekä riittävä asiantuntemus hybridimallien toteuttamisessa.

Tutkimuksen johtopäätöksinä todetaan, että hybridisaatio näkyy Hakametsä Sport Campus -hankkeessa sekä Tampereen kaupunkikehityksessä vahvasti ja monin eri tavoin. Toimija- sekä toimintohybridillä koetaan olevan mahdollisuus ratkoa kaupunkikehittämiseen ja liikunta- ja urheilurakentamiseen liittyviä haasteita ja edistää moninaisia tavoitteita. Tutkimuksen perusteella hybridisaation vaikutus liikunnan ja urheilun olosuhteisiin on kaksijakoinen – toisaalta kustannusten nähdään mahdollisesti kohoavan, mutta toisaalta hybridihankkeilla uskotaan olevan mahdollisuuksia kehittää liikunnan ja urheilun olosuhteista laadukkaampia sekä toteuttaa niitä määrällisesti enemmän.

Avainsanat: liikunta, urheilu, liikuntapaikkarakentaminen, hybridisaatio, kaupunkikehitys, julkinen sektori

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 1

1.1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT 1
1.2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ 2

2 LIIKUNTA- JA URHEILUALUEET TUTKIMUSKOHTEENA 4

2.1 LIIKUNNAN JA URHEILUN YHTEISKUNNALLINEN TARKASTELU 4
2.2 LIIKUNTASUUNNITTELUN HISTORIAA JA LIIKUNNAN ASEMA PERUSPALVELUNA 6
2.3 TUTKITTAVAN TAPAUKSEN ESITTELY: HAKAMETSÄ SPORT CAMPUS 8

3 HYBRIDISAATIO TEOREETTISENA TAUSTANA 13

3.1 HYBRIDISAATIO KAUPUNKIKEHITYKSEN SUUNTANA 13
3.1.1 Toimijahybridi 15
3.1.2 Toimintohybridi 19
3.2 HYBRIDISAATIO LIIKUNNAN JA URHEILUN KENTÄLLÄ 22
3.2.1 Liikunta- ja urheilutoiminnan järjestämisen muutos 24
3.2.2 Mallparks: liikunta- ja urheilualueiden kaupallistuminen ja sidokset kaupunkikehitykseen 26

4 TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT 30

4.1 LAADULLINEN TAPAUSTUTKIMUS ILMIÖN ÄÄRELLÄ 30
4.2 ASIANTUNTIJAHAASTATTELU AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ 31
4.3 AINEISTON ANALYYSI 34
4.4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS 34

5 HAKAMETSÄN HYBRIDIHANKKEEN ULOTTUVUUKSIA 37

5.1 TOIMINTATAVAT JA ASEMOITUMINEN HANKKEIDEN KENTÄLLÄ 37
5.1.1 Ero perinteiseen liikuntapaikkarakentamiseen 38
5.1.2 Hakametsä suhteessa muihin kaupunkikehityshankkeisiin 41
5.2 HANKKEEN MONINAISET TAVOITTEET 45
5.2.1 Kestävästi kehittyvä kaupunki 46
5.2.2 Taloudellinen toimivuus ja elinvoima 48
5.2.3 Kaupungin veto- ja pitovoiman ja hyvinvoinnin edistäminen liikunnan ja urheilun olosuhteilla 51
5.3 JULKISEN SEKTORIN SUHTAUTUMINEN HYBRIDEIHIN 53
5.3.1 Tulevaisuuden toimintatapa 53
5.3.2 Haasteena kustannukset, kompromissit ja kaupunkiympäristön laatu 55

6 JOHTOPÄÄTÖKSET 58

6.1 HYBRIDISAATIO HANKKEESSA 58
6.2 HAASTAVAT, MONINAISET TAVOITTEET JA HYBRIDISAATIO 61
6.3 HYBRIDISAATION VAIKUTUS LIIKUNNAN JA URHEILUN OLOSUHTEISIIN 63
6.4 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET 66

LÄHTEET 68

LIITTEET 80

TAULUKOT, KUVAT JA KUVIOT

Taulukot

Taulukko 1. Liikuntasuunnittelun käsitteellinen jaottelu (Suomi 1989)....7
Taulukko 2. Hybridisyyden riskit ja edut (mukaillen Karré 2020, 42)....19
Taulukko 3. Hallinnon suuntaukset ja liikuntapalvelut (mukaillen Karimäki 2020, 55)....23
Taulukko 4. Haastateltavien jaottelu ja koodit....33

Kuvat

Kuva 1. Hakametsän kehitysalueen sijainti kartalle merkittynä (Google Maps 2021)....9
Kuva 2. Kehitysalueen rajat (Tampereen kaupunki 2019; Kuva: Blom 2019)....9

Kuviot

Kuvio 1. Hankkeen vaiheet....11

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tämä tutkimus käsittelee liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatiota ja julkisen sektorin suhtautumista toimijoita sekä toimintoja yhdistäviin kaupunkikehityshankkeisiin. Idean tutkimuksen tekemiseen on alun perin herättänyt oma kiinnostuneisuuteni liikunnan ja urheilun yhteiskunnallisiin kytköksiin, oli kyse sitten liikunnan roolista kansanterveyden edistäjänä, urheilusta kansallisen identiteetin luojana tai urheilun kytköksistä kansalliseen ja kansainväliseen politiikkaan. Akateeminen kiinnostukseni kohdistuu kaupunkisuunnitteluun ja -kehitykseen. Mainittuja mielenkiinnonkohteita yhdistellen ja ajankohtaista keskustelua seuraten tutkimuskohteeksi muodostui liikunta- ja urheilualueiden muutos. Tässä yhteydessä tarkoitan muutoksella sitä, että liikunta, urheilu ja niille tarkoitetut alueet, tilat ja olosuhteet linkittyvät yhä useammin asumiseen, matkailu- ja majoitustoimintaan, koulutukseen, erilaisiin liiketoiminnan tiloihin ja/tai elämys- ja viihdeteollisuuteen. Kehityskulkua voidaan kutsua liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatioksi, joka eroaa perinteisestä liikuntapaikkarakentamisesta.

Erilaisten palvelujen järjestämisen ja kaupunkikehittämisen kontekstissa hybridisaatiolla viitataan useimmiten toimija- ja sektorirajojen hälventymiseen (esim. Billis 2010a), jota kutsun toimijahybridiksi. Tässä tutkimuksessa haluan tarkastella hybridisaatiota myös monitoimintoisuuden näkökulmasta, jota kutsun toimintohybridiksi. Tarkastelen liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatiota siis kahden eri, vaikkakin toisiinsa kietoutuvan, määritelmän näkökulmasta. Hybridisaatio tai hybridisoituminen on pitkällä aikajänteellä melko tuore, mutta selvästi yleistyvä kaupunkisuunnittelun suuntaus. Hybridisaatiota ilmiönä on avattu hallinnon ja kaupunkien tutkimuksessa eri käsitteiden, esimerkiksi uuden julkisjohtamisen, uuden julkishallinnan, kaupunkitilan eheyttämisen, sekoittuneisuuden ja monitoimintoisuuden (*mixed use*) näkökulmasta.

Liikunta- ja urheilualueilla tarkoitan aluetta tai paikkaa, jonka (yhtenä) keskeisenä käyttötarkoituksena on olosuhteiden ja mahdollisuuksien tarjoaminen liikunnan ja urheilun harrastamiseen. Tässä yhteydessä tarkoitan olosuhteilla liikuntaan ja urheiluun tarkoitettuja fyysisiä rakennettavia kenttiä, laitteita ja tiloja. Liikunta- ja urheilualueiden konkreettiseen toteuttamiseen viittaan liikuntapaikkarakentamisella. Yleinen kaupunkikehitys ja liikunta- ja urheilualueen kehitys kietoutuvat tässä tutkimuksessa toisiinsa, sillä kaupunkia kehitetään tutkittavassa

hankkeessa liikunnan ja urheilun kärjellä, mutta hankkeeseen liittyy myös muita kaupunkikehityksellisiä tavoitteita.

Tutkittava tapaus on Tampereen kaupungin vuonna 2015 käynnistämä liikuntaan ja urheiluun keskittyvä kaupunkikehityshanke Hakametsä Sport Campus. Hankkeen tavoitteena on luoda Tampereen Hakametsän alueelle ''liikunnan, urheilun ja liikuntatutkimuksen kampus, joka tarjoaa nykyaikaiset ja monipuoliset puitteet niin liikunnan harrastajille, urheiluseuroille ja -järjestöille, huippu-urheilijoille, tutkimus- ja kehitystyölle kuin yhteistyökumppaneille'' (Tampereen kaupunki 2020a). Hankkeen konkreettisin tavoite on alueen täydennysrakentaminen, mutta tavoitteena on myös toiminnan luominen alueelle. Olin itse hankkeen parissa harjoittelussa sekä lopulta työsuhteessa tutkimuksen tekemisen aikana, mutta en tehnyt tutkimusta toimeksiantona. Tutkimusta tehdessä olen kiinnittänyt erityistä huomiota omaan tutkijan ja työntekijän vaihtelevaan ja osittain limittäiseen positiooni sekä pyrkinyt reflektoimaan ja sopivalla tavalla hyödyntämään läheistä suhdettani tapauskohteeseen läpi tutkimuksen teon.

Tutkittava tapaus on sopiva linssi hybridisaation tutkimukseen. Hakametsä Sport Campus pyrkii hankkeena sekä yhdistämään eri sektoreita kehittämis- ja toteuttamistyöhön että yhdistämään erilaisia, tavoitteellisesti toisiaan tukevia toimintoja samalle kaava-alueelle. Kaupunkikehityshankkeen keskiössä on liikunta ja urheilu, joten kyseessä on sopiva esimerkki nimenomaisesti liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatiosta. Pyrin selvittämään, minkälaisia hybridisaation elementtejä tutkittavassa tapauksessa on havaittavissa ja miten julkinen sektori niihin suhtautuu. Hankkeeseen on sitoutunut ja siinä on ollut tiiviisti mukana Tampereen kaupunkiorganisaation eri hallintokuntien työntekijöitä ja viranhaltijoita sekä luottamushenkilöitä, joista muodostuu luonnollinen ja tutkimuksen tavoitteiden kannalta sopiva haastateltavien joukko.

1.2 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni sijoittuu hallintotieteen, aluetieteen ja urheilumaantieteen rajapinnoille, laajana kontekstinaan liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatio ja sen merkitys kaupunkikehittämisessä. Lähestyn aihetta suomalaisen, uudentyyppisen liikunta- ja urheilualuerakentamisen tapausesimerkin kautta. Tutkittava tapaus on Tampereen kaupungin Hakametsä Sport Campus -kaupunkikehityshanke, jonka tavoitteena on luoda liikuntaan ja urheiluun keskittynyt aluekokonaisuus Tampereen Hakametsään, Tampereen jäähallia ympäröivälle alueelle. Tutkimuksen tekemisen aikana järjestettiin alueen konseptisuunnitelman ja toteuttajakumppanin valintaan

tähtäävä konsepti- ja toteutuskilpailu. Laajemmalla aikajänteellä tapaushanke on siis vielä suunnitteluvaiheessa, eikä alueen rakentamista tai muuta konkreettista toteuttamista ole aloitettu. Tutkimuksen tuloksena syntyykin tarkastelu hybridisaatioon liittyvistä näkemyksistä hankkeen suunnitteluvaiheessa, ei arvio hybridihankkeen lopputuloksista. Hankkeiden lopputulosten arviointi lienee yleisempi näkökulma, mutta sen lisäksi myös suunnitteluvaiheeseen liittyviä näkökulmia on tärkeää tarkastella, sillä tällöin voidaan ottaa huomioon näkemykset, jotka kuvaavat hankkeen alkuperäisiä suunnitelmia ja tavoitteita (ilman toteutukseen liittyviä kompromisseja). Rajasin tutkimuksen koskemaan vain julkisen sektorin näkökulmaa, sillä olen kiinnostunut nimenomaan siitä, miten julkisella sektorilla suhtaudutaan sille aiemmin selvemmin kuuluneisiin vastuisiin ja toiminnanaloihin, kuten liikuntapalveluihin ja kaupunkisuunnitteluun kohdistuviin muutoksiin.

Tutkimukseni lähtökohtana on oletus, että hankkeessa *on* erilaisia hybridisaation elementtejä. Tämä oletus perustuu verkkosivuilla tai muuten julkisesti hankkeesta kerrottuun tietoon sekä omaan havainnointiini ja kertyneeseen esitietoon hankkeen työntekijänä. Tutkimuksellani haluan selvittää, minkälaisia hybridisaation elementtejä tai olomuotoja tapaushankkeessa on ja miten ja minkälaisiin tavoitteisiin tai haasteisiin hybridisaatiolla ja sen elementeillä pyritään vastaamaan. Lisäksi haluan selvittää, miten Tampereen kaupungin edustajat suhtautuvat kaupunkikehityksen hybridisaatioon ja miten sen nähdään vaikuttavan liikunnan ja urheilun olosuhteisiin. Näihin tutkimuskysymyksiin vastatakseni analysoin Tampereen kaupunkikehityksen sekä hankkeen parissa työskentelevien asiantuntijoiden teemahaastatteluaineiston teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten hybridisaatio näkyy Hakametsä Sport Campus -hankkeessa?
2. Minkälaisiin tavoitteisiin ja haasteisiin hybridisaatiolla pyritään vastaamaan?
3. Miten hybridisaatio vaikuttaa liikunnan ja urheilun olosuhteisiin?

Tutkimus alkaa johdannolla ja tutkimustehtävän esittelyllä. Toisessa luvussa käsittelen liikunta- ja urheilualueita yhteiskunnallisena tutkimuskohteena ja esittelen tutkimukseen valitun tapauksen tarkemmin. Kolmannessa luvussa luon kuvan tutkimuksen teoreettisesta ja käsitteellisestä viitekehyksestä ja neljännessä luvussa esittelen käyttämäni tutkimus- ja analyysimenetelmät. Viidennessä luvussa erittelen aineistoa ja analyysin tuloksia. Kuudennessa luvussa esittelen analyysin perusteella tekemäni johtopäätökset, pohdin tutkimuksen tuloksia laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla ja esittelen toteamiani jatkotutkimusaiheita.

2 LIIKUNTA- JA URHEILUALUEET TUTKIMUSKOHTEENA

2.1 Liikunnan ja urheilun yhteiskunnallinen tarkastelu

Liikunta ja urheilu voidaan käsitteinä määritellä eri tavoin. Tässä tutkimuksessa käsitän urheilun kilpailulliseksi, eri joukkueiden tai maiden väliseen kilpailuun perustuvaksi viihteeksi katsojille sekä elinkeinoksi urheilijoille. Tavoitteellinen harrastaminen urheiluseuroissa lasketaan myös urheiluksi. Liikunnalla viittaan ei-tavoitteellisiin vapaa-ajan harrastuksiin, hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, kunnon kohottamiseen ja ylläpitoon sekä ajanviettoon.

Liikunnalla ja urheilulla on useita yhteiskunnallisia vaikutuksia esimerkiksi lasten ja nuorten kasvatuksen, maahanmuuttajien kotoutumisen, talouden ja työllistämisen sekä ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta (Vehmas 2015, 186). Liikunta on erittäin suosittu vapaa-ajan harrastus, sillä noin 82% suomalaisesta aikuisväestöstä kertoo harrastavansa liikuntaa (Mäkinen 2019, 10). Suomessa eritoten luonnossa liikkuminen ja luontoliikunta on tärkeä osa kulttuuria ja elämäntapaa (ks. Simula 2012). Toisaalta kokonaisliikkumisen vähentyminen työn fyysisen kuormituksen vähenemisen ja lisääntyvän paikallaanolon myötä aiheuttaa merkittäviä negatiivisia terveydellisiä ja taloudellisia vaikutuksia (ks. Vasankari ym. 2018). Heikkala (2000, 131) toteaa liikunnan ja urheilun yhteiskunnallistuneen ja vastavuoroisesti yhteiskunnan urheilullistuneen 1990-luvulta lähtien. Tällä Heikkala (em) viittaa huippu-urheilun ammattimaistumiseen sekä liikunnan asemaan yleisesti hyväksyttynä harrastuksena, elämänurana ja ''keskeisenä modernin yksilön identiteetin rakentamisen välineenä''. Liikunta ja urheilu on moninaisten vaikutustensa vuoksi relevantti yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kohde.

Suomessa järjestäytyneen liikunnan ja urheilun pääasiallisena perustana on toiminut vapaaehtoisuuteen perustuva seuratoiminta. Seuratoiminnan ajankohtaisina kehityskulkuina Koski ja Mäenpää (2018, 23) mainitsevat toiminnan eriytymisen ja monipuolistumisen, kustannusten nousun, ammattimaistumisen tai siihen pyrkimisen ja muut järjestökentän muutokset. Nämä kehityskulut luovat pohjaa liikunnan ja urheilun kaupallistumiselle ja voivat toisaalta olla myös seurausta siitä (em). Liikuntaan, urheiluun ja siihen liittyvään kansalaistoimintaan vaikuttavat yhtä lailla myös suuremmat yhteiskunnalliset muutostrendit, kuten väestörakenteen ja väestön varallisuuden muutos, julkisen sektorin ja kuntakentän taloushaasteet ja muutokset, globalisaatio ja teknologian kehitys (em, 21-24).

Miten urheilu ja liikunta vaikuttavat yhteiskuntaan, alueisiin ja kaupunkeihin ja toisinpäin? Miten jostakin paikasta muodostuu liikunnan ja urheilun tila ja millä tavoin urheilu, politiikka ja valta kietoutuvat toisiinsa? Näistä teemoista kiinnostunut urheilumaantiede on verrattain tuore tutkimusala. 1980-luvulla alettiin kiinnittämään huomiota urheilun ja maantieteen kytköksiin ja ''sportscape'' -käsitteen merkitys alkoi muodostumaan. Varhaisia tutkimuksia tekivät esimerkiksi Wagner (1981) urheilun, kulttuurin, paikan ja sosiaalisten suhteiden välisestä dynamiikasta, Raitz (1987) kokemuksen, osallisuuden ja osallistumisen teemoista, Vinokur (1988) urheilun ja politiikan kytköksistä sekä Springwood (1994) pesäpalloon liittyvien paikkojen sosiaalisesta tuottamisesta. Tuoreempia avauksia urheilunmaantieteen tutkimuksessa ovat esimerkiksi urheilutapahtumien erilaiset yhteiskunnalliset vaikutukset, urheiluturismi sekä urheiluun ja urheilupaikkoihin liittyvät valtarakenteet. (Wise & Kohe 2020, 1-3.)

Merkittävimpiin urheilumaantieteen tutkijoihin lukeutuu John Bale, jonka kirjaa *Sports geography* (2002) voidaan pitää urheilumaantieteen perusteoksena (Wise & Kohe 2020, 1; Koch 2016, 3). Bale (2002, 1-2) liittää urheilun tiiviisti osaksi maantiedettä sekä poliittista, sosiaalista ja taloudellista maailmaa. Tila ja paikka ovat maantieteen ja aluetieteen keskeisimpiä käsitteitä ja ne sitoutuvat myös urheiluun monin tavoin: urheiluun tarkoitettuina tiloina, urheilun paikallisena organisoitumisena sekä tiettyjen paikkojen roolina urheiluseurojen tai -tapojen identifioitumisessa. Fyysisen maailman ominaisuudet ja maisemat vaikuttavat urheiluun ja urheilu vaikuttaa niihin. (em.) Urheilumaantiede on pyrkinyt valaisemaan urheilun, maantieteen ja yhteiskunnan välisiä suhteita, mutta Koch (2016, 3) huomauttaa, että urheilumaantiede ei ole vakiinnuttanut paikkaansa ''vakavasti otettavana'' tieteenalana ja näin ollen tutkimus ja tieteellinen keskustelu ei aina ole johdonmukaista. Urheilumaantieteen tutkimusta ja tehtyjä johtopäätöksiä on siis tarkasteltava kriittisestäkin näkökulmasta.

Liikunnan ja urheilun sekä niihin liittyvien ilmiöiden merkitys ja vaikutus kaupunkeihin ollut jo pitkään mielenkiinnon kohteena ja on tutkimusten mukaan kasvamassa (esim. Thornley 2002; Gratton, Shibli & Coleman 2006; Herstein & Berger 2013). Kaupungistuminen ja kaupunkien rakentuminen on saanut mausteensa kaupunkilaisten vaatimuksista vapaa-ajan, liikuntaharrastusten ja terveyden edistämisen käyttöön valjastettujen alueiden osoittamiseksi – niin 1800-luvulla kuin nykypäivänäkin (Wilcox 2003, 3). Liikunnan ja urheilun olosuhteet ja paikat voidaan kategorisoida kaupungissa sijaitsevina viihdykkeinä tai viihtymisen paikkoina, Oldenburgin (1989) käsitteellistäminä ''kolmansina paikkoina'' asumisen ja välttämättömien paikkojen kuten työpaikkojen rinnalla. Kolmansiin paikkoihin, eli paikkoihin, missä kaupunkilaiset

viettävät vapaa-aikaansa on sitoutunut merkittävästi kaupungin kulttuurihistoriaa (Banerjee 2001, 14). Kilpailullisessa urheilussa joukkueet tai yksittäiset urheilijat edustavat useimmiten tiettyä valtiota, aluetta tai kaupunkia. Näin ollen ottelu- ja suorituspaikkoihin sitoutuu potentiaalisesti valtavasti paikallista historiaa ja tunnetta. Urheilun ja (modernin) kaupungin kytkeytyminen toisiinsa perustuukin molempien luonteeseen ja kykyyn representoida ajankohtaisia yhteiskunnallisia, poliittisia ja kulttuurillisia arvoja ja tapoja samalla sitoen ne paikkaan ja aikaan (Wilcox 2003, 1). Suomessa yksi merkittävimmistä kansallisista urheilumonumenteista on Helsingin Olympiastadion, jonka rakentaminen ja historia nivoutuu tiukasti suomalaisen yhteiskunnan syntymiseen ja muutokseen (ks. Kokkonen 2020). Liikunta- ja urheilualueet liittyvät kaupunkilaisten elämään moninaisin tavoin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä paikallistunteeseen, viihtymiseen ja elinkeinotoimintaan.

2.2 Liikuntasuunnittelun historiaa ja liikunnan asema peruspalveluna

Liikunta- ja urheilualueiden merkityksen ja muutoksen ymmärtämiseksi on avattava myös liikuntasuunnittelun teoreettista ja käytännöllistä kehityskulkua. Suomessa liikuntasuunnittelun historia ulottuu 1930-luvulle, mistä lähtien valtio on tukenut urheilutoimintaa. Tieteellisenä tutkimusalana liikuntasuunnittelu on tuoreempi, sillä vasta 1970-luvulla Jyväskylän yliopistoon perustettiin erillinen liikuntasuunnittelun laitos. (Suomi 1989, 9.) Liikuntasuunnittelun nähdään perustuvan suunnittelun perustieteille, jotka Suomen (em, 10) mukaan ovat sosiologia, kasvatustiede, biolääketiede, yhteiskuntatieteet, humanistiset tieteet ja tekniset tieteet. Näiden tieteenalojen pohjalta liikuntasuunnittelu, osana liikunnan yhteiskuntatieteitä sekä yhdyskuntasuunnittelua, pyrkii luomaan konkreettisia sovellutuksia ratkaistakseen liikuntapoliittisia kysymyksiä. Liikuntasuunnittelun tavoitteena voidaan sanoa olevan liikunnan mahdollistaminen elämänkaaren jokaisessa vaiheessa ja siten ihmisten hyvinvoinnin, onnellisuuden ja terveyden edistäminen (Suomi 2012, 27).

Liikuntasuunnittelu noudatteli pitkään urheilumaantieteen tavoin yleisempiä yhteiskunnallisia ja suunnitteluteoreettisia paradigmoja ilman ''oman'' teoriaperinteen syntymistä (Suomi 1989, 13; Suomi 2012, 24). Myöhemmin liikuntasuunnittelun teoreettisiksi suuntauksiksi kehitettiin esimerkiksi yksilön ja yhteiskunnan dialektiseen vuorovaikutukseen perustuva liikunnan elinpiirisuunnittelu. Liikunta-alan kasvavan yritystoiminnan tarpeisiin pyritään vastaamaan managerialisella liikkumisympäristön tutkimuksella. Liikuntasuunnitteluun sovelletaan myös osallistuvan suunnittelun suuntauksia. (Suomi 2012, 25-26.) Salmikangas (2004, 213) tarkastelee

väitöskirjassaan liikunnan osuutta osallistavassa ja yhteistoiminnallisessa asuinaluesuunnittelussa ja toteaa liikuntasuunnittelun sopivan hyvin yhteissuunnittelumetodeihin. Liikunnan kehittäminen yhdessä julkisen hallinnon ja kolmannen sektorin välillä toimi esimerkkinä muiden osa-alueiden yhteissuunnittelussa. Liikuntaolosuhteet nähdään myös saumattomana osana (omaa) asuinaluetta. (em.) Salmikangas (em, 214) toteaa tulosten esittelyn yhteydessä seuraavasti ''liikunta ei ole elämän tärkein asia, mutta se on merkittävä osa kollektiiviselle identiteetille välttämätöntä yhdessäolotoimintaa''. Suomi (2012, 27) toteaa liikuntasuunnittelun olevan tiivis osa yhdyskuntasuunnittelua ja että ''se on onnistuessaan myös hyvää ympäristön suojelua''. On mielenkiintoista pohtia sitä, miten monitoimijaisissa ja osittain kaupallistuvissa liikunta-aluehankkeissa pystytään ottamaan huomioon asukkaille tärkeät, julkiset ja kaikille avoimet liikuntaympäristöt sekä ympäristönsuojelun näkökulma.

Liikuntasuunnittelu voidaan jakaa kolmeen pääosaan, jotka ovat liikunnan fyysisen, toiminnallisen sekä sosiaalisen ympäristön suunnittelu. Myös tässä jaottelussa näkyy liikuntasuunnittelun kytkeytyneisyys muihin tieteenaloihin, kuten ympäristöpsykologiaan. (Suomi 1989, 18.) Liikuntasuunnittelun käsitteellinen jaottelu noudattelee osittain myös aluetieteen teoretisointia tilasta, ajasta ja paikasta ja niiden välisestä kytkeytyneisyydestä. Hieman vuosikymmenestä riippuen voidaan sanoa liikunnan fyysisen ympäristön toteuttamisen, eli liikuntapaikkojen rakentamisen ja ylläpitämisen olleen pitkälti julkisen sektorin vastuulla, kun taas kolmas sektori on toteuttanut toiminnallista ja sosiaalista ympäristöä. Myös yksityisen sektorin rooli liikuntasuunnittelussa ja eri ympäristöjen toteuttamisessa on kasvanut.

Taulukko 1. Liikuntasuunnittelun käsitteellinen jaottelu (Suomi 1989)

Fyysinen ympäristö	**Toiminnallinen ympäristö**	**Sosiaalinen ympäristö**
Liikuntaa varten rakennetut rakennukset, toimintapaikat, yhteydet ja liikenne	Liikuntatoimintojen suunnittelu Huomionalaisena toimintojen aika, paikka, kesto ja sisältö	Ihmisten keskinäisen toiminnan järjestäminen sekä monipuolinen ympäristö

Suomessa liikuntalaissa säädetään kunnan velvollisuudesta tarjota asukkailleen liikuntaolosuhteita ja mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen (Liikuntalaki 2015/390 §5). Julkisella sektorilla on myös selvä taloudellinen motivaatio liikunnan edistämiseen – liikkumattomuuden yhteiskunnallisten kustannusten on arvioitu olevan jopa 3,2–7,5 miljardia euroa vuodessa (Vasankari ym. 2018). Julkisen sektorin resurssien niuketessa kuntien palvelutuotantoa tulee kuitenkin kohdentaa entistä tehokkaammin, esimerkiksi sen perusteella, miten kuntalaiset itse arvottavat

palveluja (Salmikangas 2012, 121). Liikuntapalvelujen asema julkisen sektorin, pääasiassa kunnan tarjoamana peruspalveluna on käynyt läpi erinäisiä vaiheita 1920-luvun niukasta tai olemattomasta tuesta 1980-luvun liikuntalain voimaantulemiseen ja siten julkisen sektorin vahvaan rooliin liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapalvelujen tuottajana ja rahoittajana. Liikunta alettiin nähdä kaikkien oikeutena 1960-luvulla ja saman vuosikymmenen lopulla kuntien merkitys liikuntasuunnittelussa kasvoi. (em, 123–126.) Liikuntapalvelut kunnan peruspalveluina nousi konkreettisesti esiin Niemen toimikunnan mietinnössä, jossa määriteltiin liikunnan peruspalveluihin kuuluvan suoritustilojen ja -paikkojen luominen suurille ihmisjoukoille sekä tarpeellinen toiminnan ohjaus (Kuntoliikunnan suunnittelu 1970, 60). Silloin kunnan toteuttamana liikunnan peruspalveluna nähtiin sekä liikuntapaikkarakentaminen että liikunnan edistäminen ja toiminnan ohjaus. (Salmikangas 2012, 125.)

Liikunnan edistäminen ja liikuntapalvelujen asema kunnan peruspalveluina on määritetty selvimmin liikuntalaissa, vaikkakaan ne eivät ole tärkeimpinä arvotettujen kunnallisten palvelujen joukossa (Salmikangas 2012, 133). Vertailtaessa liikuntapalvelujen asemaa kunnan peruspalvelujen joukossa kuntalaiset ja kunnanvaltuutetut näyttävät arvottavan liikuntapalvelut muita peruspalveluja alhaisemmaksi (em, 130). Liikuntapalvelujen järjestämisen ja sen järjestämisvastuun siirtämisen (pois kunnalta) suhteen kuntalaiset ja kunnanvaltuutetut ovat eri kyselyjen perusteella melko myötämielisiä. Myös liikuntatoimen viranhaltijoiden mielipide palvelujen järjestämisvastuun jakamisesta on muuttunut myönteisemmäksi, mutta ei yhtä myötämieliseksi kuin kuntalaisten tai valtuutettujen. (em, 132.) Kuntien jatkuvat taloudelliset vaikeudet tärkeämmäksi luokiteltujen peruspalvelujen, kuten terveydenhuollon järjestämisessä voivat ajaa myös liikuntapalveluja ahtaammalle ja liikunnan asema kunnan peruspalveluna voi joutua kyseenalaistetuksi. Salmikangas (em, 134) toteaa, että kunnat voivat käyttää erilaisia liikuntapalvelujen tuottamisen tapoja kuten palvelujen ostamista yrityksiltä, mutta liikuntatoimet eivät nähneet yksityisiä yrityksiä vielä varteenotettavina toimijoina. Liikuntasuunnittelun ja liikuntapalvelujen toteuttamisen nykyistä tilaa käsittelen tarkemmin luvussa 3.2.

2.3 Tutkittavan tapauksen esittely: Hakametsä Sport Campus

Tutkittava tapaus on Tampereen kaupungin Hakametsä Sport Campus -kaupunkikehityshanke (myöhemmin tekstissä myös Hakametsän hanke). Hanketta johtaa elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen kehitysohjelmat-palveluryhmä. Hankkeen kehityskohteena on noin 14 hehtaarin kokoinen kaava-alue Tampereen Hakametsässä, johon kuuluu kolme jäähallirakennusta,

varavoimalaitos, pysäköintialue, kaksi puistoa, koirapuisto sekä Hakametsän metsäalue. Tällä hetkellä alue on rakentamaton jäähalleja ja varavoimalaitosta lukuun ottamatta. Alue rajautuu Hervannan valtaväylään, Sammon valtatiehen sekä Kissanmaan ja Uudenkylän asuinalueisiin. (Tampereen kaupunki 2019.)

Kuva 1. Hakametsän kehitysalueen sijainti kartalle merkittynä (Google Maps 2021)

Kuva 2. Kehitysalueen rajat (© Tampereen kaupunki ja Blom 2019)

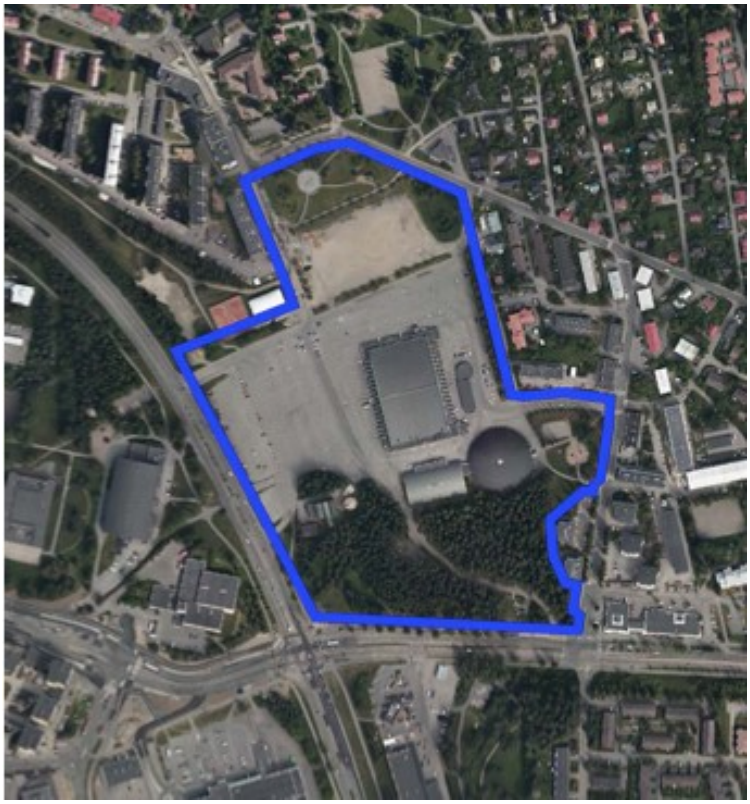

Hakametsän alueen kehitystyö lähti käyntiin Sport Campus -vision muodostamisella vuonna 2015. Visio muodostettiin yhdessä urheiluseurojen, huippu-urheilun toimijoiden, kaupungin ja kaupallisten liikuntapalveluiden sekä muiden toimintaan liittyvien sidosryhmien kanssa. Visiossa yhdistyvät liikunnan ja urheilun olosuhteet ja kehittäminen, tilojen tarjoaminen liikunta- ja urheilualan toimijoille, Sport Campus -teemaisten liiketilojen tarjoaminen yrittäjille sekä asuminen. (Tampereen kaupunki 2020a.) Vuonna 2018 Tampereen pormestari Lauri Lyly nimitti hankkeelle työryhmän, joka jatkoi vision kehittämistä sekä sidosryhmien kuulemista. Tampereen kaupunginhallitus hyväksyi hankkeen tavoitteet syyskuussa 2019, jonka jälkeen alkoi alueen konsepti- ja toteutuskilpailun valmistelu. Kehitysohjelmat-palveluryhmän ja asemakaavoituksen yhteistyönä toteutettiin alueen lähiasukkaiden kuulemistilaisuus lokakuussa 2019. Keväällä 2020 järjestettiin konsepti- ja toteutuskilpailua ennakoiva markkinavuoropuhelu, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa mahdollisesti kilpailuun osallistuvilta tahoilta siitä, minkälainen tulevan kilpailun tulisi olla. Markkinavuoropuheluun osallistui yritysten lisäksi urheiluseuroja ja -yhdistyksiä, jotka antoivat oman näkemyksensä tulevaan kilpailuun toivottavista tavoitteista ja reunaehdoista. Kilpailun ehtoja, tavoitteita ja periaatteita muokattiin soveltuvin osin markkinavuoropuhelussa saatujen näkemysten perusteella. (Tampereen kaupunki 2021a; H1 2020.)

Konsepti- ja toteutuskilpailun järjestämisestä on päätetty kaupunginhallituksen kokouksessa 16.9.2019. Kilpailun tarkemmat säännöt, periaatteet ja kilpailuohjelma vietiin kaupunginhallituksen tiedoksi 26.6.2020. Kilpailu oli käynnissä 30.6.–2.11.2020 ja kilpailun tulos julkistettiin 25.2.2021. Kilpailu oli suunnattu yrityksille ja yritysryhmittymille, joilta pyydettiin kokonaisvaltaista konseptisuunnitelmaa Hakametsän alueelle kilpailuohjelmassa esiteltyjen ehtojen ja rajoitusten mukaisesti. Konsepti- ja toteutuskilpailu oli muodoltaan tontinluovutuskilpailu, jossa haettiin sekä toimivaa aluesuunnitelmaa että kyseisen suunnitelman toteuttajaa. Asetettujen arvosteluperusteiden mukaisesti tuomaristo valitsi saaduista konseptisuunnitelmista parhaan ja alueen jatkosuunnittelu aloitetaan kyseisen suunnitelman esittäneen yrityksen tai yritysryhmittymän kanssa. (Tampereen kaupunki 2021a.) Kuviossa 1 on tiivistetty hankkeen tähänastiset vaiheet. Tutkimuksen aineisto on kerätty ennen kilpailun päättymistä.

Kuvio 1. Hankkeen vaiheet

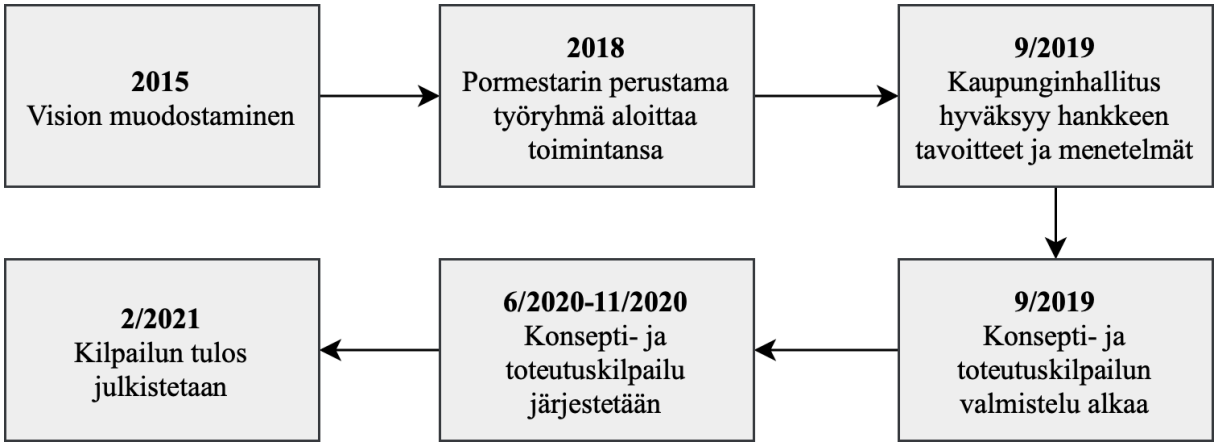

Kehitysalueen tämänhetkinen merkittävin rakennus ja toiminto on arkkitehtonisesti ainutlaatuinen ja kulttuurihistoriallisesti arvokas Hakametsän jäähalli, viralliselta nimeltään Tampereen jäähalli. Jäähalli on valmistunut vuonna 1965 Tampereella järjestettyihin jääkiekon MM-kilpailuihin ja on sen jälkeen toiminut tamperelaisen jääkiekon pääottelupaikkana. Hakametsän jäähallin merkitys Tampereella ja tamperelaisille on kiistatta suuri, niin kaupunkikuvan kuin urheilukulttuurin suhteen. Tarkasti Hakametsän jäähallia käsitteleviä tutkimuksia on tehty lähinnä pro gradu -tasolla ja aiheen spesifiyden vuoksi käytän niitä lähteinä. Majanlahti (2018) on tutkinut Hakametsän jäähalliin liittyviä tunteita ja ''Hakamettän henkeä'' pro gradu -tutkielmassaan. Tutkimuksessa haastateltiin Hakametsän hallissa vierailevia jääkiekon kannattajia tutkijan hyödyntäessä myös omia havaintojaan ja kokemuksiaan. Tutkimuksen tuloksena löytyi kolme jäähalliin sitoutuvaa ja kannattajille merkityksellistä elementtiä: hallia turvallisena ja kodinomaisena korostava paikkaidentiteetti, hallissa toistuvat ja lukuisat sosiaaliset käytännöt ja lapsuuden tarinoiden tilat. (em.) Myös Tuominen (2016, 6) nostaa pro gradussaan esiin Hakametsän jäähallin esimerkkinä urheilutilan tunnepitoisesta, sosiospatiaalisesta merkityksestä. Jäähalliin liittyen on muodostunut siis rituaaleja ja tunteita, jotka on otettava alueen uudistamisessa ja kehitysprosessissa huomioon.

Norberg-Schulz (1976) käsittää paikkaan identifioitumisen tarkoittavan paikan kanssa ''ystävystymistä'' ja sen merkityksellisenä kokemista. Hakametsän jäähalli voidaan nähdä kaupunkilaisten ''ystävänä'', jolloin suunnittelijoiden vääränlainen tai välinpitämätön asenne hallin merkityksellisyyttä kohtaan voisi aiheuttaa yleisen mielipiteen kääntymisen hallin kehittämistä ja siten koko hanketta vastaan. Hakametsään ja sen henkeen kohdistuu kiinnostusta myös sen takia, että siellä toimineet, tamperelaisuuteen tiukasti sitoutuvat jääkiekkoseurat siirtyvät

Tampereen keskustaan joulukuussa 2021 valmistuvalle uudelle monitoimiareenalle (Uros Live -areena), jolloin vanhat, tutut käytännöt sekä otteluhalliin liittyvä kannattajien paikkatunne väistämättä muuttuvat. Kyrönviita (2012) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan uuteen monitoimiareenaan liittyvää verkkokeskustelua, ja nostaa esiin keskusteluissa usein korostuvan uuden areenan ja Hakametsän välisen suhteen. Kyrönviidan (em, 63) mukaan Hakametsän halli edustaa kommentoijille ''perinteitä ja aitoutta'', mutta myös elitismin vastaisuutta. Hakametsän hallia kuvataan samanaikaisesti toisaalta perinteikkääksi ja ''ainoaksi oikeaksi kiekkopyhätöksi'' ja toisaalta turhaksi ja ajastaan jälkeenjääneeksi ''ladoksi'' (em). On selvää, että Hakametsän kehittämisen suhteen on tarpeellista olla tietoinen hallin sekä alueen monimerkityksellisestä luonteesta sekä siitä, minkälaisia asioita vakiintuneet kävijät pitävät tärkeinä ja miten merkityksellinen paikkatunne ja -identiteetti voitaisiin kehittämisen keskellä ainakin jossain määrin säilyttää.

Jäähallin merkityksellisyyden lisäksi Hakametsän alue on kaupunkikehittämisen kannalta mielenkiintoinen, sillä se sijaitsee vuonna 2021 toimintansa aloittavan Tampereen raitiotien reitin varrella. Hakametsän viereinen Kalevan alue on kehittynyt viimeisten vuosien aikana runsaasti ja alueen nykytilaa hallitsee lähinnä laaja, vajaakäytöllä oleva pysäköintialue (kuva 2). Lisäksi alue sijaitsee lähellä urheilupainotteista Sammon keskuslukiota, Kaupin urheilupuistoa sekä Tampereen korkeakouluyhteisön toimipisteitä.

3 HYBRIDISAATIO TEOREETTISENA TAUSTANA

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu monitulkintaiseen hybridisaation käsitteeseen kaupunkikehityksen näkökulmasta. Lähestyn hybridisaatiota kahdesta toisiinsa kytkeytyvästä, toimija- ja toimintohybridin näkökulmasta. Käsittelen luvussa myös liikunnan ja urheilun hybridisaatiota liikunta- ja urheilutoiminnan muutosten sekä liikunta- ja urheilupaikkojen ja -alueiden yksityistymisen ja kaupallistumisen kautta. Lisäksi käsittelen liikunta- ja urheilualueiden sidoksia kaupunkikehitykseen.

3.1 Hybridisaatio kaupunkikehityksen suuntana

Tarkoitan kaupunkikehityksellä sitä, että kaupunkiorganisaatio suunnittelee, kehittää ja toteuttaa koko kaupungin tai eri kaupunkialueiden maankäyttöön liittyviä ratkaisuja edistääkseen veto-, pito- sekä elinvoimaansa. Voimakkaan kaupungistumisen myötä kaupunkien merkitys ja rooli erilaisten valtakunnallisten ja globaalien tavoitteiden kanavina kasvaa jatkuvasti. Kaupunkisuunnittelun ja -kehityksen onkin vastattava yhä useampiin ja kompleksisempiin haasteisiin, joka luo tarpeen uudenlaisille toimintatavoille. Tässä tutkimuksessa kaupunkikehityksen kontekstina on vahvasti kehittyvä ja kasvava kaupunki, jonka mahdollisuudet ja toisaalta haasteet eroavat valtavasti taantuvien alueiden tai kaupunkien kehittämisestä.

Kehittyvää ja taantuvaa kaupunkia erottava tekijä ja tämän tutkimuksen kontekstissa merkittävä asia on maan arvo. Anne Hailan (2016) tutkima ja kehittämä urbaani maankorkoteoria käsittelee maan arvon, käytön ja siihen sitoutuvien suhteiden vaikutuksia kaupunkikehitykseen (Vuolteenaho 2019, 73). Maankorkoteoriaa soveltaen Vuolteenaho (em) mainitsee maan ja sen arvon keskeisenä instrumenttina investointien houkuttelussa sekä paikallishallintojen tulonlähteenä uusliberalistisessa kaupunkipolitiikassa. Suomen valtio ja kunnat ovatkin pyrkineet pienentämään kassavajettaan maanmyyntitulojen avulla. (Hyötyläinen 2019, 83.) Tampereella maan myyntiä yksityisille toimijoille on käytetty kasvattamaan kaupungin resursseja palvelujen tarjoamiseen ja elinvoiman sekä kilpailukyvyn kehittämiseen. Myyntiä ja maan yksityistymistä voidaan sen hyvistä vaikutuksista huolimatta kuitenkin myös kritisoida lyhytnäköiseksi kaupunkipolitiikaksi. (Hyötyläinen 2015, 631.) Maan myynnillä on erilaisia vaikutuksia kaupunkitilaan ja sen käyttöön. Koskela (2009) toteaa yksityisten, kuluttamiseen keskittyvien tilojen kutistavan julkista tilaa, yksipuolistavan kaupunkia ja muuttavan asukkaan asiakkaaksi. Maan

myynnin sijasta maan vuokraaminen ja siitä saatavat pitkäaikainen ja ennustettavat vuokratuotto voisi olla kokonaisuudessaan parempi vaihtoehto. (Hyötyläinen 2015, 631.) Keskeisenä julkisen ja yksityisen sektorin ''vaihdon välineenä'' maan arvolla on oma tärkeä roolinsa kaupunkikehityksen hybridisaatiossa.

Itsessään hybridin määritelmä voi vaihdella tilanteen mukaan, mutta perusperiaatteena hybridi tarkoittaa kahden tai useamman erilaisen asian tai toimintatavan yhdistelmää tai sekoittumista. Luonnontieteessä hybridisaatio viittaa eri lajien, bakteerien tai solujen yhdistymiseen tai yhdistämiseen. Kulttuurien välinen hybridisaatio voi viitata erilaisten kulttuurillisten ja uskonnollisten tapojen yhdistymiseen ja monimuotoistumiseen. Tarkoituksellisessa ja kehittämiseen tähtäävässä toimintamallien tai -tapojen yhdistämisessä on usein tavoitteena yhdistää hyödyt ja minimoida haitat. Helpoin käytännön esimerkki lienee hybridiauto, jonka käyttövoiman lähteenä on yhdistelmä sähkömoottoria ja polttomoottoria, jolla autoilun päästöjä pyritään vähentämään ilman pelkoa sähkön loppumisesta tien päällä. Monesti hybridin käsitteeseen sisältyykin ajatus uudenlaisesta ja mahdollisesti paremmasta toimintatavasta. Hybridien organisaatioiden toiminnalla pyritään usein vastaamaan johonkin sosiaaliseen tai ympäristölliseen haasteeseen ja tuottamaan jotain yhteiskunnallisesti hyvää tai tarpeellista (ks. Haigh, Walker, Bacq & Kicku 2015; Johanson & Vakkuri 2017). On huomattava, että hybridin tuottamat paremmat toimintatavat tai mallit ovat tavoitteita ja ideaaleja, eikä erilaisten hybridimallien voida varauksetta sanoa olevan toimivampia tai parempia ratkaisuja joka tilanteessa.

Hybridi tai hybridisaatio on siis yleinen käsite, joka saa tarkan merkityksensä kontekstissaan, johon sen liittää. On myös todettava, että toimijoiden tai toimintojen moninaisuuden voi nähdä useissa eri mittakaavoissa – esimerkiksi kaupunkitilan hybridinä voi ajatella tilanteen, jossa kadun varrella on erilaisia liiketiloja tai jolloin yhdessä rakennuksessa on tiiviisti limittäin julkisen liikenteen palveluja, asuntoja ja kauppakeskustoimintoja. Organisaatioiden hybridisoitumisessa on Johansonin ja Vakkurin (2017, 45–46) mukaan kolme tasoa suuremmasta pienempään: systeemitaso, toimialataso sekä organisaatiotaso. Tässä tutkimuksessa urbaanin hybridisaation mittakaavana on pienehkö kaupunginosa ja tilanne, jossa hybridisaatio on uudenlainen kehittämisnäkökulma kohdistuen nimenomaisesti liikunnan ja urheilun toimialaan sekä toiminnallisessa, tilallisessa että toimijamielessä.

Kaupunki- ja aluetieteessä urbaanin hybridisaation käsite jatkaa kaupunkialueiden monitoimintoisuuden (*mixed-use*) teoretisointia ja kuvaamista. Urbaanilla viittaan tässä yhteydessä siihen,

että tarkastelen hybridisaatiota kaupunkikehityksen kontekstissa. Hybridisaatio voidaan käsittää eritoten metropoleihin liittyvän kaupunkikehityksen uutena paradigmana, joka linkittyy ajankohtaisiin kasvun, rakentamisen ja alueellisen organisoitumisen kehityskulkuihin (esim. Patkar & Keskar 2011). Urbaani hybridisaatio linkittyy sekä toimijoihin että toimintoihin. Sen juurena voidaan ajatella olevan julkisen ja yksityisen sektorin sulautuminen toisiinsa erilaisten julkisten tilojen, palvelujen ja paikkojen toteuttajana. Toisaalta hybridisaatiolla voidaan tarkoittaa maankäytöllisten funktioiden uudelleenjärjestäytymistä ja entistä tiiviimpää sekoittuneisuutta ottamatta kantaa yksityisen ja julkisen väliseen suhteeseen. Kaupunkitutkimuksessa hybridisaatio kuitenkin linkitetään usein kaupunkitilan yksityistymiseen, kaupallistumiseen ja kuluttajuuden korostumiseen. Hybridisoituvan julkisen tilan voidaan nähdä irrottautuvan alkuperäisestä tarkoituksestaan monikäyttöiseksi, mutta läpeensä kaupallistuneeksi tilaksi mahdollisesti unohtaen tilaan ja paikkaan kytkeytyvän historian (ks. Bodnar 2015). Urbaani hybridisaatio, ainakin voimakkaan kaupallistumisen kehityskulkuna ymmärrettynä saakin osakseen runsaasti kritiikkiä tieteellisessä keskustelussa.

Tutkimuksessani tarkastelen urbaanin hybridisaation ilmenemistä, hybridisaatiota keinona saavuttaa kaupunkikehityksen moninaiset ja alati lisääntyvät tavoitteet sekä pohdin siihen liittyviä haasteita. Lähestyn ilmiötä kahdesta eri näkökulmasta: ensinnäkin siitä, miten sektorirajojen hälventyminen ja toisaalta tavoite erilaisten toimintojen sekoittamisesta näkyy ja vaikuttaa tutkittavassa tapauksessa. Kutsun eri näkökulmia toimija- ja toimintohybrideiksi, joita käsittelen tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

3.1.1 Toimijahybridi

Tilastokeskus (2020a) määrittelee julkiseen sektorin kuuluvaksi valtion ja kunnat. Valtiosektori sisältää valtionhallinnon, yliopistot, Kansaneläkelaitoksen, valtion liikelaitokset ja sosiaaliturvarahastot. Kuntasektoriin kuuluvat kunnallishallinto, kunnalliset koulu- ja ei-yhtiömuotoiset palvelulaitokset sekä liikelaitokset. (em.) Tilastokeskuksen (2020b) mukaan yksityiseen sektoriin luetaan yhtiöt omistajapohjasta riippumatta, yritykset, säätiöt, osuuskunnat, yhdistykset, itsenäiset yrittäjät ja ammatinharjoittajat, työnantajana toimivat yksityiset henkilöt sekä voittoa tavoittelemattomat yhteisöt. Kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin määritelmät voivat hieman limittyä määrittelijän mukaan. Tässä tutkimuksessa kolmanteen sektoriin luetaan kuuluvaksi voittoa tavoittelemattomat yhdistykset, järjestöt, seurat ja kirkot (Konttinen 2021). Sektorierot voidaan käsittää myös organisaatioiden luonteiden mukaan. Van de Donk (2001)

erottaa organisaatiot toisistaan niiden julkisuuden, voitontavoittelun ja muodollisuuden mukaan. Valtion organisaatiot ovat julkisia, muodollisia ja voittoa tavoittelemattomia, markkinoilla toimivat organisaatiot ovat yksityisiä, muodollisia ja voittoa tavoittelevia ja kolmannen sektorin yhteisöt ovat yksityisiä, epämuodollisia ja voittoa tavoittelemattomia (Karré 2012, luku 2). Sektoreita erottavana piirteenä voidaan pitää myös oikeudellista asemaa. Julkista sektoria määrittävänä tekijänä voidaan pitää sen oikeudellista valtaa ja auktoriteettia, kun taas yksityisellä sektorilla voidaan viitata kaikkiin muihin organisaatioihin kuin oikeudellista valtaa käyttäviin (Carroll & Steane 2002, 37).

Sektorien väliseen, eri tavoin ilmentyvään ja monimuotoiseen yhteistyöhön viittaan käsitteellä toimijahybridi. Billis (2010b, 47) toteaa hybridimallien tutkimisen lähtevän hybridissä vaikuttavien sektoreiden ''ideaalityypin'' määrittelystä. Sektorit muodostuvat organisaatioista, joiden perusrakenne on samankaltainen eri sektorien välillä. Sektoreita erottavia tekijöitä ovat kuitenkin niiden ja niissä vaikuttavien organisaatioiden luonne, toimintatavat ja arvot. Eriävät arvot määrittävät organisaatioiden ja laajemmin sektorin ideaalisen tavan toimia, saavuttaa tavoitteita ja ratkaista ongelmia. (em.) Kyseessä on teoretisointi ja ''ideaali'' jonka mukaisesti ei mikään sektori täysin toimi, mutta joka kuitenkin osoittaa eri sektorien toimintalogiikkojen perusteita ja niiden eroja (em, 48). Sektorien eroavaisuuksia voidaan jaotella sektoreiden rakenteellisten elementtien mukaan, jotka ovat omistajuus, hallinto, toiminnalliset päämäärät, keskeiset inhimilliset resurssit sekä keskeiset muut resurssit (em, 49). Sektoreita erottavien piirteiden joukoksi on määritelty myös omistajuus, tavoitteiden asettaminen, rahoitus ja valta (Johanson & Vakkuri 2017, 44).

Hybridisyyttä voi lähestyä julkisen ja yksityisen sektorin välisen risteyskohtien ja rajapintojen kautta tai sektorien arvojen, toimintakulttuurien ja hallintamallien yhdistyneisyytenä tai sekoittuneisuutena (Billis 2010a, 3; Johanson & Vakkuri 2017, 1). Palvelutuotannossa hybridimäisyyttä on sovellettu paljon esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden suhteen, esimerkiksi niin, että kunta ulkoistaa kuntalaisten terveydenhuollon palvelut tai osan niistä yksityiselle toimijalle. Liikunta- ja urheilupalveluissa tietynlainen hybridisaatio julkisen ja yksityisen sekä kolmannen sektorin, eli yhdistysten, seurojen ja järjestöjen välillä on toiminut jo pitkään (esim. Ilmanen 2015, 20). Organisaatioiden hybridisaation ilmentymiksi voidaan luokitella esimerkiksi erilaiset sopimukset, kumppanuudet ja verkostot, sosiaaliset tai yhteiskunnalliset yritykset sekä julkisen hallinnon sisälle luodut näennäismarkkinat (Billis 2010a, 7). Sosiaaliset ja yhteiskunnalliset yritykset voidaan nähdä hybrideinä silloin, kun ne toimivat voittoa

tavoittelemattoman asian, esimerkiksi sosiaalisen tai ympäristöllisen haasteen ratkaisemiseksi voittoa tavoittelevan yrityksen toimintamalleilla. (Haigh, Walker, Baqc & Kickul 2015, 5–6.) Julkisomisteiset ja julkista toimintaa palvelevat, mutta markkinoilla toimivat yhtiöt ovat hyvä esimerkki organisaatioiden hybridisoitumisesta.

Toimijahybridin pääasiallisina ajureina toimivat uuden julkisjohtamisen ja uuden paikallisen hallinnan suuntaukset. Uusi julkisjohtaminen (*New Public Management*) syntyi 1990-luvulla käsitteelliseksi jäsennykseksi yhdistäen hitaaksi ja byrokraattiseksi kuvailtuun julkiseen sektoriin kohdistuneet kehittämisnäkemykset. Yksityisen ja julkisen sektorin korostuneen kumppanuuden lisäksi uuteen julkisjohtamiseen kuuluu ajatus siitä, että julkisen sektorin tulisi myös itsessään toimia enemmän kuten yksityiset yritykset, esimerkiksi luomalla sisäistä kilpailua palveluntuotantoon, yhtiöittämällä virastoja ja hallinnonaloja, yksityistämällä julkisia yrityksiä, soveltamalla tavoite- ja tulosjohtamisjärjestelmiä ja muuttamalla virkasuhteita työsuhteiksi. (Anttiroiko, Haveri, Karhu, Ryynänen & Siitonen 2007, 166; Valkama, Kallio, Haatainen, Laurila & Siitonen 2008, 38.) Yksi uuden julkisjohtamisen vaikutuksista kunnissa on tilaaja-tuottajamallin soveltaminen, jolloin kuntaorganisaatiossa erotetaan palvelujen tilaajat ja niiden tuottajat. Tuottajat voivat olla kuntaorganisaation sisäisiä, mutta niitä voidaan hakea myös yksityisiltä markkinoilta, jolloin kunnallista palveluntarjoajaa ei tarvita ja palvelujen tuottamiseen syntyy markkinat ja kilpailua. (Valkama ym. 46.) Kilpailun myötä syntyy, ainakin teoreettisesti, tehokkuutta.

Uuden julkisjohtamisen periaatteiden pohjalta on sekä teoretisoitu että viety käytäntöön uutta paikallista hallintatapaa, jonka pääpiirteenä on vallan siirtäminen keskushallinnolta (valtiolta) paikalliselle tasolle sekä talousajattelun ja markkinaohjautuvuuden juurruttaminen tiiviiksi osaksi jokaista hallinnon tasoa ja osaa (Anttiroiko ym. 2007, 164). Haverin (2000, 40) mukaan tarkan ja tiiviin normiohjauksen sijaan hallinta perustuu tapauskohtaisesti yhteistyöverkostoihin, sopimuksiin ja kumppanuuksiin (Anttiroiko ym. 2007, 164). Paikallisen hallintatavan ajatellaan ratkovan julkisen sektorin pääasiassa kohtaamia ’’ilkeitä’’ ongelmia (ks. Rittel & Webber 1973), joiden monimutkaisuus ja tilannekohtaisuus edellyttää eri toimijoiden yhteistoimintaa (Anttiroiko ym. 2007, 166). Uutta paikallista hallintatapaa ja uutta julkisjohtamista täydentämään on noussut myös uusi julkinen hallinta (ks. esim. Osborne 2006). Vuonna 2000 alkanut Tampereen kaupungin toimintamallin uudistus noudattaa paljolti uuden julkisen hallinnan toimintatapoja, vaikkei edustakaan sen pisimmälle vietyjä muotoja (Hakari 2013, 47, 64).

Yksi uuden paikallisen sekä uuden julkisen hallintatavan ominaisuuksista on erilaiset kumppanuusmallit. Anttiroiko ym. (2007, 177) kuvaavat kumppanuuden olevan ''verkostoja tiukemmin säänneltyä sopimuksellista yhteistyötä''. Anttiroikon ja Jokelan (2002) mukaan yksityisen ja julkisen sektorin toimintaa ja intressejä yhdistävää kumppanuutta tai yhteistyötä, eli *public-private partnership* -mallia (myöhemmin tekstissä PPP) käytetään esimerkiksi monimutkaisten (rakennus)hankkeiden toteuttamiseen (Anttiroiko ym. 2007, 177). PPP on monessa yhteydessä käytetty käsite, jonka määritelmänä voi tilanteesta riippuen olla löyhä konsultointiyhteys eri sektorien välillä tai laillisesti pätevä, yhteisten hyötyjen ja vastuiden liitto (Carroll & Steane 2000, 37). Yhteistyöllä tavoitellaan usein parempia lopputuloksia ja tehokkaampia prosesseja vaikeasti ratkaistaviin ongelmiin (McQuaid 2000). PPP:n onnistumiseen vaaditaan osapuolten välistä vahvaa luottamusta sekä kykyä hallita monimutkaisuutta (Klijn & Teisman 2000, 87, 90). PPP:n voidaan katsoa olevan myös vaihtoehto ulkoistamiselle (*contracting out*), sillä kumppanuudessa molemmilla sektoreilla on vahva rooli niin tavoitteiden ja toimintatapojen määrittäjinä kuin vastuiden jakajina (esim. Hrab 2004, 5–6). Oleellista on se, minkälaisessa prosessissa kumppanuuden tavoitteet asetetaan ja toiminnan ehdot määritetään ja mikä osapuoli käyttää valtaa.

Moninaisista muuttujistaan ja elementeistään johtuen onnistunutta PPP:tä on suhteellisen hankalaa toteuttaa (Klijn & Teisman 2000, 87; ks. Van den Hurk & Verhoest 2015, 2017). Julkisen ja yksityisen sektorin uudenlaiset yhteistyömallit luovat ''harmaata aluetta'' ja haasteita myös lainsäädäntöön sekä lain tulkintaan, kun kumppanuuksissa yhdistyvät julkis- ja yksityisoikeudelliset toimijat (Drewry 2000). PPP:n haasteita on myös yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden välinen sopimustekniikka sekä pitkät ja kalliit sopimusneuvottelut (ks. Van den Hurk & Verhoest 2017). Julkisten palvelujen ulkoistaminen lisää yksityisoikeuden merkitystä julkisessa toiminnassa, vaikkakin julkisen ja yksityisen sektorin välisen sopimuksen oikeusperusta on vaihteleva (Komulainen 2010, 384). Yleisellä tasolla toimijahybridin riskit ja edut voidaan jakaa taloudellisiin, kulttuurillisiin ja poliittisiin (taulukko 2).

Taulukko 2. Hybridisyyden riskit ja edut (mukaillen Karré 2020, 42)

	Riskit	**Edut**
Taloudellinen	Julkisten varojen hukkaaminen	Mahdollisuus käyttää uudenlaisia rahoitus- ja resursointimalleja
Kulttuurillinen	Julkisen palveluntuotannon rappeutuminen	Innovaatiot
Poliittinen	Poliittisen päätöksenteon kontrollin väheneminen	Legitimiteetin kasvaminen laajemman sidosryhmäyhteistyön myötä

Vaikka yhteiskunnallisten sektorien väliset rajat ovat monin tavoin hälventymässä, Billisin (2010a, 8) mukaan käsitys eri sektoreille ominaisesta identiteetistä sekä tavasta toimia ja vastata ongelmiin on säilynyt. Toisaalta voidaan sanoa julkisen ja yksityisen sektorin organisaatioiden välisen toimintalogiikoiden sekoittuneen ja sektorien välisen eron olevan jo niin häilyvä, että kaikki organisaatiot ovat hybridejä tai näyttävät merkkejä hybridisoitumisesta (Grossi ym. 2017, 380). Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin tiivistyvä yhteistyö, lähentyminen ja sekoittuminen on paljon tutkittu ja teoretisoitu julkisen hallinnon ja kaupunkikehityksen suuntaus. On kuitenkin huomattava, että sektorien väliset yhteiskunnalliset voimasuhteet ja roolit vaihtelevat kansainvälisesti. Suomessa julkinen sektori on suhteellisen vahva toimija palveluntuotannossa, kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa julkisen sektorin palveluntuotanto on hyvin pientä. Yhteiskuntien väliset erot sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikassa sekä sektorien organisoitumisessa näkyvät myös hybridisaatiota tarkastelevassa tutkimuksessa ja tutkimusasetelmat ja -tulokset voivat vaihdella paljonkin yhteiskunnallisen kontekstin mukaan. Toimijahybridin lähtökohdat, toimintatavat ja vaikutukset ovat siis vahvasti kontekstisidonnaisia.

3.1.2 Toimintohybridi

Toimintohybridi on toinen urbaanin hybridisaation merkittävä näkökulma. Hybridisaatio linkittyy maankäytön monitoimintoisuuteen (*land-use mix, mixed use*), joka on jo hyvin tunnistettu ja tunnustettu kaupunkisuunnittelun suuntaus. Maankäytön monitoimintoisuutta on kuvattu jo varhain välttämättömäksi ominaisuudeksi viehättävien, elävien ja kestävien kaupunkitilojen luomisessa (Rowley 1996, 85). Maankäytön monitoimintoisuus liittyy myös ajankohtaiseen keskusteluun ’’15 minuutin kaupungista’’, joka käsitetään yleisesti tavoiteltavana kestävän kaupungin ominaisuutena (esim. Capasso da Silva, King & Lemar 2020). Vuonna 2020 maailmanlaajuiseksi pandemiaksi levinnyt COVID19-virus ja sen vaikutukset ihmisten

liikkumiseen kaupungeissa on nostanut keskustelun 15 minuutin kaupungista yhä ajankohtaisemmaksi (ks. Barbarossa 2020; Moreno, Allam, Chabaud, Gall, & Pratlong 2021; Pozoukidou & Chatziyiannaki 2021). Maankäytön monitoimintoisuus liitetäänkin usein kaupungissa liikkumiseen, liikennesuunnitteluun ja kevyen liikenteen edellytyksiin ja houkuttelevuuteen ja se on laajasti tutkittu aihe (esim. Manaugh & Kreider 2013, 63). Rakennetun ympäristön monipuolisuudella ja erityisesti laadukkaalla kävely-ympäristöllä on todettu olevan yhteys suurempaan fyysiseen aktiivisuuteen, vaikkakaan tutkimukset eivät ole pystyneet todistamaan selvää syy-seuraus-suhdetta (Nummela, Hätönen, Saaristo & Helakorpi 2014, 394).

Fyysisen kaupunkitilan hybridisoitumista on tarkasteltu myös yksityisen ja julkisen tilan luonteen ja niiden välisten suhteiden kautta (esim. Nissen 2008) ja kaupunkitilan, sosiaalisen median ja teknologian välisen suhteen muutoksena (esim. Frith 2012; Owen & Imre 2013; Antodianis & Apostol 2014). Kriittisemmästä näkökulmasta hybridisoitumista on tutkittu etenkin kaupunkitilan markkinoistumisen ja kaupallistumisen kautta (esim. Cronin 2008; Golubchikov, Badyina & Makhrova 2014). Myös kaupunkitila itsessään on esitetty hybridinä kokonaisuutena, jossa yhdistyvät ja sekoittuvat niin luonnolliset kuin sosiaaliset käytännöt, konfliktit ja vastakohdat (Swyngedouw 1996). Selcová (2016, 36) kuvailee kaupunkitilan hybridimäisyyden olevan keino uudistaa kaupunkitilaa yhdistäen entistä tiiviimmin kaikki elämän osa-alueet ja niihin kytkeytyvät toiminnot, oli kyse julkisista tai yksityisistä/kaupallisista toiminnoista. Kaupunkitilan hybridisaation konkreettisempia ilmentymiä ovat hybridirakennukset, jossa erilaiset käyttötarkoitukset sekoittuvat samassa rakennelmassa. Tässä tutkimuksessa hybridirakennusten ja hybridin kaupunkitilan erottaminen toisistaan ei ole merkittävää, vaan oletan että niistä puhutaan samankaltaisina asioina ja tavoitteina, vastaten saman tyyppisiin haasteisiin. Toimintohybridi viittaa vahvasti kaupunkitilan sekoittuneisuuden ja monitoimintoisuuden käsitteisiin, erottuen mielestäni kuitenkin intensiivisyydellään ja toimintojen tiukemmalla kytkeytyneisyydellä esimerkiksi hybridirakennusten myötä. Tulkintani mukaan toimintohybridiin tai hybridisaatioon viitatessa mukaan astuu sekoittuneisuutta tai monitoimintoisuutta useammin myös yksityistyminen ja sen kritiikki.

Urbaaniin hybridisaatioon liittyvä tieteellinen keskustelu onkin usein liittynyt globaalien kehityskulkujen kiihdyttämään kaupunkitilan markkinoistumiseen, yksityistymiseen sekä kaupunkien kilpailuun investoinneista ja yrityksistä (Kleibert & Kippers 2015; ks. Molotch 1976). Tässä tutkimuksessa ajatus toimintohybridistä linkittyy eritoten yksityisen ja julkisen (kaupunki)tilan ja erilaisten toimintojen suhteisiin ja rajapintoihin. Kaupunkitilan hybridisaation

kritiikissä viitataan usein rajattuihin tai muulla tavalla eksklusiivisiin ja kuluttamiskeskeisiin ympäristöihin, kuten kauppakeskuksiin tai pääsymaksullisiin areenoihin, joiden nähdään olevan seurausta julkisen ja yksityisen tilan sekoittuneisuuden tavoittelusta (Koskela 2009; ks. Ehrenhalt 2012). Uhkana nähdään vapaiden, julkisten ja avointen kaupunkitilojen loppuminen (esim. Sorkin 1992; Banerjee 2001). Banerjeen (em, 9) mukaan kasvavien kaupunkien keskusta-alueilla julkisten, avointen tilojen määrä ei pysy väestönkasvun perässä, erityisesti vapaa-ajan ja urheilun paikkojen suhteen. Nämä ovat kaupunkilaiselle tärkeitä ''kolmansia paikkoja'' (Oldenburg 1989), joissa kaupunkilaiset elävät elämäänsä samalla muodostaen kaupungin historian ja kulttuurin tarinaa. Banerjeen (2001, 9–10) mukaan kaupunkitilan suunnitteluun vaikuttavat kolme suurta kehityskulkua: julkisen sektorin rooli pieneneminen ja yksityistyminen, lokaalin ja globaalin talouden suhteiden muuttuminen sekä teknologian vaikutukset yhteiskuntaan. Näiden kehityskulkujen myötä myös julkisen ja yksityisen kaupunkitilan suhde muuttuu. Banerjee pohjaa argumenttinsa Yhdysvaltojen kontekstiin, mutta kahdenkymmenen vuoden aikana voidaan sanoa samojen trendien rantautuneen myös Eurooppaan ja Suomeen.

Langstraat ja Van Melik (2013) peilaavat väitettä ''julkisen tilan päättymisestä'' (ks. Sorkin 1992; Mitchell 1995; Banerjee 2001) hollantilaisiin ja brittiläisiin tapausesimerkkeihin hybridimallisista, julkisen ja yksityisen sektorin yhdessä hallinnoimista avoimista kaupunkitiloista kuten puistoista ja aukioista. Tutkimuksessa käsiteltiin omistajuuden ja hallinnoinnin vaikutusta alueen saavutettavuuteen ja inklusiivisuuteen (Langsraat & Melik 2013). Langsraat ja Melik (em) toteavat tutkimuksensa perusteella, että yhteiskunnallinen konteksti vaikuttaa paljon julkisen sektorin halukkuuteen yksityistää julkisia tiloja, kuten puistoja tai aukioita. He toteavat myös, ettei julkisten tilojen hybridisoituminen tai yksityistyminen itsessään ole ongelma, mutta sen toteuttamisen tapoihin on syytä kiinnittää huomiota. Tutkimuksen perusteella ei ole perusteltua olla huolissaan julkisen tilan ''loppumisesta'' vaikka yksityistäminen etenee, mutta hybridisaation ongelmakohdat on otettava huomioon ja sen tutkimusta on jatkettava. (em, 447.)

Hieman erilainen näkökulma julkisen tilan loppuun on esimerkiksi Jane Jacobsin (1962) esille nostama modernistisen, toimintojen erittelyyn perustuvan suunnittelunäkemyksen ja autoliikenteen kasvun näivettävä vaikutus kaupunkikuvaan ja -tilaan. Kaupungin rakentuminen yksittäisten ja erillisten rakennusten ja alueiden varaan ilman näkemystä kokonaisuudesta oli uusi suunnittelun käänne, joka Jacobsin (em) mukaan köyhdytti kaupunkielämää ja julkista tilaa. (Gehl 2018, 3–4.) Eritoten Yhdysvaltojen kaupunkikuvaan vaikuttanut kaupunkirakenteen

hajoaminen tai hajautuminen (*urban sprawl)* tarkoittaa tilannetta, jossa toiminnot sijaitsevat kaukana toisistaan, maankäyttö on tehotonta ja eroteltua, yksityisauto on ensisijainen liikkumismuoto ja julkista, avointa tilaa on vähän (Gillham 2002, 290). Kaupunkirakenteen hajoamisen ja eriyttävän suunnittelun vastakohta on sekoittunut kaupunkitila, jota voidaan pitää ainakin kävelypainotteisen, ihmisen huomioivan kaupunkisuunnittelun peruslähtökohtana (ks. Gehl 2018). Hajautuneen kaupunkirakenteen korjaamista on kutsuttu myös eheyttämiseksi, jolla tarkoitetaan sekä täydennysrakentamisen kautta saavutettua rakenteellista tiiviyttä että ympäristön laadun parantamista. Eheyttämisestä puhutaan, kun hajautuneen rakenteen sijaan pyritään keskittämään kasvua ja kehittämistä olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisälle tai kiinteäksi osaksi sitä. Eheyttävä kaupunkisuunnittelu tukeutuu yksityisautoilun sijasta vahvasti joukkoliikenteeseen. (esim. Sairinen 2009, 9.) Toimintohybridiä voidaan sanoa yhdeksi eheyttämisen keinoista, mutta sen ilmentymiä ja vaikutuksia on myös kritisoitu pitkällä aikavälillä tarkasteltuna yhtä kestämättömiksi kuin kaupunkirakenteen hajautuneisuutta (Pichler-Milanović 2007, 127).

Toimintohybridin vaikutukset kaupunkiin ovat moninaisia ja jaoteltavissa ainakin kahteen eri näkökulmaan – toisaalta sekoittunut kaupunkiympäristö on tavoiteltava asia, mutta toisaalta nimenomaan hybridisaatiota julkisen tilan kaupallistumisen ajurina on kritisoitu vahvasti. Kaupallistumiseen kohdistuva kritiikki johtuu tulkintani mukaan kuitenkin enemmänkin toimijahybridistä, kaupunkitilan ja toimintojen omistamisen ja hallinnoinnin muutoksista, jotka voivat aiheuttaa julkiseen tilaan yksityisiä, negatiivisiksi koettuja piirteitä. Toimintohybridin skaala on laaja – eroja on siinä, onko tila tai toiminto läpeensä yksityinen ja kaupallinen, onko tila yksityinen, mutta osittain avoin sisältäen esimerkiksi julkisen sektorin subventoimia toimintoja vai onko se täysin julkinen ja avoin.

3.2 Hybridisaatio liikunnan ja urheilun kentällä

Kun puhun liikunta- ja urheilualueiden muutoksen yhteydessä ’’normaalista liikuntapaikkarakentamisesta’’ tai ’’perinteisestä mallista’’, tarkoitan tilannetta, jossa kunnan liikuntatoimi tekee liikuntapaikasta tarveselvityksen, suunnittelee itse tai ostaa suunnittelupalvelun, kilpailuttaa rakentajan ja rahoittaa liikuntapaikan tai -olosuhteen pääosin itse tai osittain valtion tuella. Tällöin myös valtiolla on suuri rooli ohjauksessa. Liikuntapaikkarakentaminen, eli liikunnan ja urheilu olosuhteiden konkreettinen toteuttaminen on erilaisten kehityskulkujen myötä muuttumassa edellä kuvatusta julkisen sektorin tilaamasta melko yksiselitteisestä rakennusurakasta

kohti moniulotteista yhteistyötä yksityisten yritysten ja rahoittajien kanssa. Tämänkaltainen ''uusi liikuntapaikkarakentaminen'' ei pohjaudu julkisen sektorin sille varaamaan budjettiin, eikä toteuttajan valinta välttämättä ole perinteistä rakennusurakan kilpailutusta edullisimman kokonaiskustannuksen perusteella, vaan monitahoinen prosessi, jonka tavoitteena on löytää pitkäaikainen kumppani tai kumppanit ja paras mahdollinen hyöty-laatu-kustannussuhde kaikille osapuolille. Samalla liikuntapaikkarakentaminen yhdistyy yhä useammin monenlaisia toimintoja yhdisteleväksi aluekokonaisuudeksi.

Luvussa 3.1.1 esitellyt julkishallinnon suuntaukset ovat vaikuttaneet myös liikuntatoimeen ja -palveluihin, jota havainnollistan alla olevalla taulukolla 3. Esimerkiksi uusi julkinen hallinta on nostanut liikunnan hybridihankkeiden merkitystä kuntien liikuntatoimissa (esim. Karimäki 2020, 55). Valtion liikuntaneuvoston muodostamassa liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa kannustetaan eri toimijoiden ja sektorien yhteistoimintaan. Valtion liikuntapaikkarakentamisen avustuksia ohjataan korostetusti eri sektorien ja toimijoiden välisellä yhteistyöllä toteutettuihin hankkeisiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 67.)

Taulukko 3. Hallinnon suuntaukset ja liikuntapalvelut (mukaillen Karimäki 2020, 55)

	Perinteinen julkishallinto	**Uusi julkisjohtaminen**	**Uusi julkinen hallinta**
Lähtökohta	Liikuntalain (1980) työnjako	Toiminnan sopeuttaminen ja rajalliset resurssit	''Ison kuvan'' hahmottaminen ja oma rooli siinä
Järjestämisen tavat	Liikunnalla oma viranhaltija	Liikuntapalvelujen ulkoistaminen tai osaulkoistaminen	Liikkumisympäristöjen kehittäminen
Julkisen sektori toimintamalli	Liikuntapaikkojen rakentaminen	Tilaaja-tuottajamallit	Hybridihankkeet
Liikuntatoiminnan kehittäminen	Seurojen avustaminen	Seutuyhteistyön tiivistäminen (esim. reittien ylläpito)	Liikunta strategisena valintana

Konkreettisia esimerkkejä liikuntapaikkarakentamisen muutoksesta ovat esimerkiksi Jyväskylän Hippos2020 -hanke, Helsinki Garden -hanke, Helsingin Urhea-kampus, Tapiolan

urheilupuisto, Tampereen Kansi ja areena -hanke sekä tämän tutkimuksen kohteena oleva Hakametsä Sport Campus -hanke. Näistä Helsinki Garden sekä Tampereen Kansi ja areena -hanke ovat huippu-urheiluun, elämys- ja viihdeteollisuuteen painottuvia projekteja, kun taas Jyväskylän Hippos2020, Helsingin Urhea-kampus ja Tapiolan urheilupuisto painottuvat arjen liikunta-olosuhteisiin ja urheilijakoulutukseen. Hankkeilla on erilaiset lähtökohdat, tavoitteet ja toteuttamisen tavat, mutta ovat yhtä lailla kaikki esimerkkejä liikunta- ja urheilualueiden hybridisaatiosta.

Liikunta- ja urheilualueiden hybridisoitumisella voidaan viitata ensinnäkin siihen, että niiden toteutus nojaa yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyöhön ja toiseksi siihen, että niissä yhdistyvät - ainakin tavoitteiden tasolla - (liikunta)liiketoiminnan tilat, asuminen, koulutus- ja tutkimustoiminta sekä terveydenhuollon palvelut liikunnan ja urheilun olosuhteisiin. Myös elämysteollisuus liittyy moneen, pääasiassa areenoihin keskittyviin hankkeisiin. Liikunta- ja urheilupaikkarakentamisessa eri toimintojen yhdistämisen samalle alueelle tai ''kampukselle'' voidaan nähdä tuovan merkittävää synergiaa toimintojen välille, luovan mielenkiintoisempaa kaupunkitilaa ja edistävän alueellisesti sekä valtakunnallisesti liikunnan ja urheilun asemaa. Hankkeiden mahdollistamilla uusilla tai uusittavilla urheilustadioneilla voidaan myös pyrkiä edistämään kuntalaisten tyytyväisyyttä, urheiluseurojen menestystä ja kaupungin imagoa (esim. Alpenberg 2020).

Liikunnan ja urheilun ja niihin liittyvien alueiden hybridisoituminen on suomalaisessa kaupunkikehittämisessä nouseva ilmiö, mutta sen tarkempaan analyysiin tai tutkimukseen ei ole vielä laajamittaisesti tartuttu. Liikunnan ja urheilun hybridisaatioon kohdistuvien tutkimusten kohteena useimmiten toimijahybridi, vaikkakin Lucassenin ja Bakkerin (2013) mukaan liikuntajärjestöjen kontekstissa nimenomaan hybridisaatio on melko vähän käytetty käsite (Lehtonen 2017, 52).

3.2.1 Liikunta- ja urheilutoiminnan järjestämisen muutos

Kolmannella sektorilla, eli pääasiassa vapaaehtoisuuteen perustuvilla seuroilla ja järjestöillä on Suomessa ollut perinteisesti vahva rooli liikunnan ja urheilutoiminnan järjestämisessä (esim. Itkonen & Salmikangas 2015, 546). Kolmannen sektorin yhteiskunnallisena vahvuutena voidaan ajatella sen rooli julkista ja yksityistä sektoria täydentävänä, ketteränä ja erilaisten ihmisten tarpeisiin vastaavana toimijana (ks. Billis 2010a, 10). Liikunnan ja urheilun kontekstissa

hybridisaatio tarkoittaa yleensä kolmannen sektorin, eli järjestöjen ja seurojen toimintalogiikan, roolin ja aseman muutosta suhteessa julkiseen ja yksityiseen sektoriin. Liikunnan ja urheilun hybridisaatioon johtavia tai toisaalta siitä johtuvia kehityskulkuja ovat esimerkiksi urheilun kaupallistuminen, järjestö- ja seuratoiminnan kasvu, eriytyminen ja ammattimaistuminen sekä julkisten resurssien niukkuus liikunta- ja urheiluolosuhteiden tarjoamisen suhteen (esim. Heikkala 2000, 120; Friedman 2017; Alpenberg 2020;).

Seurojen hybridisoitumisen myötä vapaaehtoisuuteen ja seurajäsenyyteen perustuva toiminta on vaihtunut palkattuihin työntekijöihin, asiakkuuksiin, osakeyhtiöittämiseen ja julkisten palvelutehtävien tuottamiseen tulojenmuodostuskeinona (esim. Itkonen, Aarresola & Huhtanen 2020, 12). Liikunnan ja urheilun hybridisaation syyt linkittyvät vahvasti julkisen sektorin kohtaamiin taloudellisiin haasteisiin ja julkisjohtamisen oppien soveltamiseen. Yhteiskunnan markkinoistuminen on antanut seuroille mahdollisuuden toimia esimerkiksi kuntia laskuttavana palvelujentuottajana. Uuden julkisjohtamisen periaatteet vaikuttavat myös julkisen sektorin toteuttamaan liikuntajärjestöjen ohjaukseen. Toisaalta yksityisen sektorin roolin kasvaminen liikunta- ja urheilupaikkojen ja olosuhteiden tarjoajana on vaikuttanut seurojen palveluntuotantoon. Seurojen entistä koulutetummat luottamushenkilöt, toiminnanjohtajat ja muu henkilökunta ovat tuoneet seuroihin uudenlaista johtamisoppia. (em, 12–13.)

Toimijahybridien yleisenä ongelmana on sekoittuvien sektorien toimintaperiaatteiden vastakohtaisuus. Myös urheilumaailmassa managerialismin, ostamisen ja asiakkuusajattelun tuominen perinteisesti vapaaehtoisuuteen perustuvan kansalaistoiminnan yhteyteen on osittain jäänyt pelkän retoriikan tasolle muuttamatta käytännön toimintatapoja (Lehtonen 2017, 76). Vastakohtaisuus voi johtaa myös siihen, että hybridisaatio nähdään todellisena uhkana kolmannen sektorin hyvin toimivalle alkuperäiselle tarkoitukselle eli arvoille ja vapaaehtoisuudelle. Toisaalta hybridisaation myötä kolmannella sektorilla voi olla entistä enemmän mahdollisuuksia toteuttaa toimintaansa ydinarvonsa säilyttäen. (Billis 2010a, 11.) Liikunnan ja urheilun saralla tämä tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi laajemman tulopohjan myötä seuroilla voisi olla mahdollisuuksia alentaa jäsenmaksujaan tai investoida parempiin olosuhteisiin tai laadukkaampien tilojen tilavuokriin.

3.2.2 *Mallparks*: liikunta- ja urheilualueiden kaupallistuminen ja sidokset kaupunkikehitykseen

Urheilun rooli ja merkitys kaupunkikehityksessä voi tuntua ohuelta, mutta esimerkiksi Yhdysvalloissa käydään merkittävää kaupunkien välistä kilpailua suurten urheiluliigojen ja -joukkueiden sijoittumisesta. Tällä kilpailulla on vaikutuksensa niin kaupunkikuvaan kuin julkisten varojen käyttöön. Stadionien sijoittumisella ja muilla urheiluseurojen päätöksillä on moninaisia vaikutuksia kaupungin sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään sekä fyysiseen rakenteeseen. (Thornley 2002, 813, 815.) Näin ollen Thornley (em, 818) toteaa, että urheiluareena-hankkeet tulisi liittää osaksi kaupungin laajempaa strategiaa ja niihin tulisi yhdistää muitakin kaupunkikehityksellisiä tavoitteita, kuten sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden edistäminen. Tutkimuksessa on tunnistettu viitteitä siitä, että liikunta- ja urheilualueilla pystytään edistämään kaupunkialueiden elpymistä ja uusiutumista sekä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävää kaupunkikehitystä, mutta ilmiön todentaminen vaatii lisää tutkimusta (Davies 2016, 1551–1552). Smith (2010, 406) kuitenkin huomauttaa, että urheiluteemaiset alueet näyttäytyvät usein kestävän kaupunkikehityksen periaatteiden vastaisina hajautuneina, yksipuolisina ja tehottoman maankäytön alueina.

Urheilupaikkoihin voi sitoutua voimakkaita tunteita paikallisylpeydestä historialliseen kansallistunteen syntymiseen (esim. Bale 1988; Bale 1993; Lee 2017). Koska urheilukulttuuri sitoutuu vahvasti paikkatunteeseen, se liittyy keskeisesti myös kaupunkikehittämiseen. Lee (2017) kuvailee artikkelissaan Etelä-Korean pääkaupungin Soulin muutosta periferiassa sijaitsevasta teollisuuskaupungista kansainvälisesti tunnetuksi suurkaupungiksi. Muutoksen myötä Soulin asukkaille ja eteläkorealaisille historiallisesti ja kulttuurillisesti tärkeä pesäpallostadion purettiin uuden, kehittyvän Soulin brändiin sopivan rakennuksen tieltä. Uuden rakennuksen arkkitehtisuunnitelmilla kilpailleista arkkitehtitoimistoista vain eteläkorealaiset arkkitehtitoimistot noteerasivat alueen pesäpalloon ja urheiluun sitoutuvan tärkeän maantieteellis-kulttuurillisen (*geo-cultural)* historian ja toivat sen elementtejä mukaan uudisrakennuksen suunnitelmiin. Lopulta uuden rakennuksen ja sen lähialueen suunnittelijaksi valittiin tunnettu ulkomaalainen arkkitehtitoimisto, jonka syynä Lee näkee Soulin silloisen johdon pyrkimykset erottautua länsimaistuneena, modernina kaupunkina. Tämä valinta ja valittu kehittämisen suunta kuitenkin häivytti muutosalueen alkuperäistä merkitystä eteläkorealaisten yhteisöllisyyden ja kansallisylpeyden paikallistumana. (Lee 2017, 149–150.) Merkittävimpänä tapahtumaketjun ajurina Lee (em, 152) pitää kaupunkikehittämisen uusliberalistista arvopohjaa ja ajautumista ’’myymään

kaupunkitila eniten tarjoavalle'' sekä nimekkään arkkitehtuurin käyttämistä kaupunkibrändäyksen keinona kulttuuristen ja paikallisten erityispiirteiden häivyttämisestä huolimatta. Lee kritisoikin urheilumaantieteen linssin läpi kaupunkikehityksen kaupallistuvaa ja globaalisti ''standardisoituvaa'' suuntaa (ks. Black 1996). Tämä asetelma toistuu monessa urheilupaikkojen kehitystä valottavassa tutkimuksessa.

Friedman (2017) käsittelee artikkelissaan pesäpallostadionien luonnetta Yhdysvalloissa. Stadionit muodostavat turistimaisten majoitus-, ravintola-, ostos- ja viihdealueiden kanssa kokonaisuuden, jossa urheilu on vain yksi osa-alue erilaisten kulutusmahdollisuuksien joukossa. Yhteistä stadionalueille *(mallparks)* on saman tyyppiset, lokaaliin ruoka-, tapa-, ja joukkueidentiteettiin ja näiden kuluttamiseen nojaavat konseptit. Friedman (em, 187) kritisoi pesäpallostadioneiden ''kehityksen'' sulkevan urheilufanit pois otteluista korvaten heidät varakkailla kuluttajilla ja turisteilla. Hybridisaatiota kriittisesti tarkasteleva tutkimus osoittaa yhdeksi suurimmaksi uhkaksi liikunta- ja urheilutilojen kaupallistumisen ja sen myötä urheilun ja liikunnan mahdollistumisen vain osalle väestöä.

Alpenberg (2020) tarkastelee Ruotsin jääkiekkostadionien rakentamisen motiiveja ja rakenteita. Vaikka stadioneiden rakentamisella pyritään usein yhteiseen hyvään ja kaupungin/kunnan vapaa-ajan palveluiden parantamiseen, ei julkisten varojen käyttäminen stadionrakentamiseen ole yksiselitteisesti hyväksyttyä tai oikeutettua (em, 418; Swindell & Rosentraub 1998). Lerulfin (2010) mukaan hankkeiden hyötyjen ja haittojen arvioitu suhde on usein vinoutunut, ja etenkin hankkeiden alkuvaiheessa stadionprojektit saavat varauksettoman poliittisen tuen ilman tietoa tulevista käyttökustannuksista (Alpenberg 2020, 419). Alpenbergin (em, 421) mukaan suurimman osan Ruotsin stadionrakentamisen kustannuksista ovat maksaneet kunnat, mutta erilaisia innovatiivisia rahoitusmalleja on myös käytetty. Esimerkiksi Växjön kunnassa areenan rakentamisen osapuolina olivat urheiluseurojen perustamat kiinteistöyhtiöt, joiden lainan takaajina toimi kunta. Växjön areena on esimerkki hybridihankkeesta, jonka yhteyteen on tarkoitus rakentaa kokonainen uusi urheiluun keskittynyt naapurusto asuntoineen ja liiketiloineen. (em, 423.)

Elämykset ja tapahtumat ovat merkittävä osa urheilua, ja ne sitoutuvat usein tiettyihin paikkoihin. Suurien urheiluun keskittyvien alueiden suunnittelu perustuu usein tapahtumien mahdollistamiseen (esim. Smith 2010, 406–407). Terry Clark (2004) on käsitteellistänyt kaupungin ja elämysten suhdetta. Turismi, kulttuuri, vapaa-aika ja muut mukavuudet (*amenities*), liikunta ja

urheilu mukaan lukien, ja niiden kuluttaminen korostuvat kaupunkisuunnittelussa ja -strategioissa (em). Elämyksistä ja viihteellisyydestä, lyhyemmin elämystaloudesta on siis muodostunut merkittävä osa kaupunkikehitystä ja -taloutta, jolloin myös kaupunkisuunnittelu ja -politiikka, eritoten pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa kohtaa uusia haasteita ja kiistoja (Marling, Jensen & Kiib 2008, 22).

Edellä käsittelin uutta julkista ja paikallista hallintaa sekä PPP:tä. Liikunnan ja urheilun ja PPP:n välisen suhteen tutkimus on tarkastellut lähinnä laajoja urheilun infrastruktuurihankkeita, kuten olympialaisia tai jalkapallon maailmanmestaruuskisoja varten rakennettujen olosuhteita ja niiden toteuttamismalleja (esim. Searle 2002; Yuan, Skibniewski, Li & Zheng 2010; Liu, Zhao & Wang 2010; dos Reis & Cabral 2017). Tutkimuksissa tarkastellaan useimmiten erilaisia tapausesimerkkejä liikunta-alueista ja niiden vaihtelevia hallinnoinnin, toiminnan operoinnin ja omistamisen malleja. Tutkimustulokset PPP-mallin soveltamisesta liikunnan ja urheilun hankkeiden suhteen ovat vaihtelevia. Yhdistämällä urheilurakentamista muuhun rakentamiseen tai rakennusoikeuteen PPP nähdään keinona parantaa urheilurakentamisen tehokkuutta ja laatua (Akhmetshina, Ignatjeva & Ablaev 2017) tai vähentää julkisen sektorin investointitarvetta urheilupaikkoihin (Cabral & Silva Jr. 2013, 485). Toisaalta PPP:n epäsymmetrinen riskinjako on todettu ongelmalliseksi (Irizarry 2017). Myös hankkeiden monimutkaisuus ja PPP:n osapuolten erilaiset intressit ovat heikentäneet kokonaisuuden lopputulosta julkisen sektorin näkökulmasta (Van den Hurk & Verhoest 2015). Suomalaisen julkishallinnon näkökulmasta katsottuna PPP:n tarkoituksena on pääasiassa vähentää julkisten varojen käyttöpainetta esimerkiksi urheilupaikkojen rakentamiseksi. Mielenkiintoista on se, että Yhdysvaltojen kontekstissa urheilupaikkojen PPP-malleihin kohdistuvassa tutkimuksessa nousee usein esiin paine julkisten varojen käyttämisestä yksityisten yritysten tai urheiluseurojen eduksi tai houkuttelemiseksi (esim. Kennedy & Rosentraub 2000, 437; Thornley 2002).

Liikunta- ja urheilupaikkarakentamisen skaala vaihtelee muutaman laitteen ulkokuntoilupaikasta megalomaanisiin stadion- ja olympiakylähankkeisiin. Suomessa viime vuosien suuria toteutuneita urheilurakentamishankkeita ovat olleet Helsingin Olympiastadionin korjausrakentaminen sekä Tampereen Kansi ja areena -hanke. Näistä Olympiastadionin korjauksen rahoittajana toimi pääasiassa Helsingin kaupunki ja valtio (esim. Koivuranta 2017), kun taas Tampereen Kansi ja areena -hanke nojaa vahvasti *public-private partnership* -tyyliseen hankemalliin ja rahoitukseen (esim. Roth & Airo 2017; Tampereen kaupunki 2021b). Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on kehitysalue, jonka keskiössä on paikallisesti merkityksellinen

jääkiekkoareena, mutta kehityksen tavoitteena on luoda liikunnan ja urheilun aluekokonaisuus, hankkeen nimen mukaisesti ’’sporttikampus’’. Kyse ei siten ole urheilumaantieteessä monesti tarkastellusta yksittäisestä, lähinnä urheiluun tarkoitetusta stadionista tai areenasta, vaan erilaisia liikuntaan ja urheiluun liittyviä toimintoja monipuolisesti yhdistävästä alueesta.

4 TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT

4.1 Laadullinen tapaustutkimus ilmiön äärellä

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, jossa tutkimusongelman ratkaisemiseksi käytetään tekstiaineistoja ja niiden analyysiä, harkinnanvaraista otantaa sekä ratkotaan ongelmaa ilman ennalta määritettyä hypoteesia (Eskola & Suoranta 1998, 13–14). Laadullisen näkökulmansa lisäksi tätä tutkimusta voi luonnehtia tapaustutkimukseksi, jossa tarkastellaan tiettyä rajattua prosessia tai kehityskulkua. Tapauksella on ajallinen, fyysinen sekä teemallinen rajaus. Tapaustutkimus voi Laineen, Bambergin ja Jokisen (2007, 11) mukaan rakentua joko 1) valmiin tapauksen tai 2) kiinnostavan tutkimusilmiön tunnistamisesta. Ensimmäisessä mallissa kiinnostavaan tapaukseen sovitetaan sopivat analyysikäsitteet ja tutkimuksen kohde. Toisessa lähtökohdassa kiinnostava teema ja tutkimusilmiö on tiedossa, mutta tutkimuksen kohteeksi on löydettävä sopiva tapaus. (em.) Tämä tutkimus on noudatellut ensimmäistä mallia ja rakentuu tietyn tapauksen ympärille, jonka sisältä ja osin ympäriltä on löydetty sopiva konteksti ja teema, tutkimuksen kohdennus ja selvitettävään asiaan sopivat analyysikäsitteet.

Tapaustutkimus pyrkii monipuoliseen, syvään ja kokonaisvaltaiseen kuvaukseen tutkittavasta tapauksesta. Lisäksi sen tavoitteena on ’’tuottaa tietoa erityisistä paikkaan ja aikaan sidotuista olosuhteista, ilmiöistä, prosesseista, merkityksistä ja tiedoista’’ (Peltola 2007, 111). Toisaalta tapaustutkimuksen tarkoitus ei ole pelkästään yksittäisen ilmiön kuvailu, vaan tutkittavaa tapausta on käsiteltävä tiiviisti suhteessa ympäröivään maailmaan ja asiayhteyksiin, jotta tutkimuksesta muodostuu uutta tietoa tuottava ja tieteellisesti pätevä (em, 112). Valitsemani tapauksen voi ajatella olevan ilmentymä hybridisaatiosta, kaupunkikehityshankkeesta sekä liikuntapaikkarakentamisesta. Koen tämän tapaustutkimuksen luonteen eksploratiivisena eli selvittävänä, sillä saman tyyppisiä hankkeita on (Suomessa) toteutettu ja sitä myöten tutkittu melko vähän eikä vahvaa teoreettista jäsennystä ole muodostunut (ks. Peuhkuri 2007, 136). Tapaustutkimuksen haasteena on esitetty analyysitason jämähtämistä pelkkään ilmiön kuvailuun. Toisaalta ilmiön kuvailu ja selittäminen kulkevat käsi kädessä. (em, 137–138.) Tässä tutkimuksessa tavoitteenani on ollut ymmärtää mistä erityisessä tapauksessa on kysymys suhteessa laajempaan kontekstiin, mikä siinä on merkityksellistä ja mitä siitä voidaan oppia.

Lähtökohtanani tutkimuskohteeseen liittyvän tiedon keräämisessä on se, että ilmiöstä tietävät asiantuntijat kertovat omia kokemuksiaan ja näkemyksiään. Näin ollen tutkimuksen tieteenfilosofinen orientoituminen nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan tieto ja todellisuus rakentuu kielellisessä vuorovaikutuksessa (Berger & Luckmann 1966). Tutkimuksellisena viitekehyksenä sosiaalinen konstruktionismi korostaa siis käytetyn kielen, ilmaisujen ja vuorovaikutuksen merkitystä aineistoa tulkittaessa ja tietoa tuottaessa. Sosiaalinen konstruktionismi tunnistaa sen, että kuvaukset todellisuudesta eivät ole absoluuttisia totuuksia tai itsestäänselvyyksiä, vaan tietyn kulttuurin tai yhteisön kehittämiä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Lähdesmäki ym. 2015).

Huomasin haastattelujen edetessä haastatellun käyttämän kielen olevan huomionarvoinen aineiston analyysissä. Toistuvien käsitteiden ja ilmaisujen kautta pääsin käsiksi siihen, mistä näkökulmasta ja minkälaisista arvokysymyksistä käsin haastateltava hanketta ja sen hybridisaatiomalleja tarkastelee. Toisaalta tutkittavaan ilmiöön liittyy olennaisesti strukturalismin korostamat yhteiskunnalliset rakenteet, jonka raameissa suunnittelutyötä tehdään ja joita työtavat myös muokkaavat. Näen tutkimusilmiön taustalla vaikuttavien rakenteiden kuitenkin muodostuneen ja muodostuvan kulttuurisesti ja sosiaalisesti, eli esimerkiksi ajatus siitä, mitä on hyvä kaupunki- tai liikunta-aluesuunnittelu, on kulttuurisesti ja vuorovaikutuksessa rakentunut käsitys. Konstruktionismin ajatus yhteisön vuorovaikutuksesta näkyykin tutkimuksessani myös siinä, että haastateltavat ovat samasta organisaatiosta, eli omanlaisestaan yhteisöstä, jonka sisällä tietorakenteet muodostuvat.

4.2 Asiantuntijahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimuksen aineisto kerättiin seitsemällä vajaasta tunnista kahteen ja puoleen tuntiin kestäneillä puolistrukturoiduilla, teemoitetuilla asiantuntijahaastatteluilla. Tutkimushaastattelut toteutettiin syys-lokakuussa 2020. Haastattelut toteutettiin ja nauhoitettiin video- ja audiopuhelusovellus Teamsin välityksellä. Haastatteluista kertyi sanatarkasti litteroitua tekstiä noin 78 sivua. Haastateltavat olivat Tampereen kaupungin työntekijöitä, viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä, jotka valitsin harjoitteluni aikana kerääntyneen esitiedon turvin. Osin haastateltavat valikoituivat myös sen perusteella, ketkä suostuivat tai ehtivät haastateltavaksi. Haastateltavien suhde tapaushankkeeseen vaihteli hyvin tiiviistä mukanaolosta ’’ulkokehälle’’. Ulkokehällä tarkoitan sitä, että haastateltava on tutustunut hankkeeseen esimerkiksi johtoryhmissä muiden

esittelemänä ja ollut mahdollisesti mukana päätöksenteossa, mutta ei hankkeen tarkemmassa suunnittelussa.

Teemat ja lisäkysymykset painottuivat paljolti haastateltavan roolin ja osaamisalueen mukaan. Puolistrukturoitu teemahaastattelu pohjautuu valmiisiin teemoihin ja teemoihin sisältyviin kysymyksiin, mutta haastattelussa on tilaa vapaalle keskustelulle, tarkentaville kysymyksille tai kysymysten järjestyksen vaihtumiselle (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemahaastattelussa yksittäisiä kysymyksiä tärkeämpää on käsitellä tutkimuskohteeseen liittyviä teemoja, jolloin haastateltava pystyy muodostamaan ja välittämään haastattelijalle vapaammin oman ''tärkeysjärjestyksensä'' ja asioille antamansa merkityksen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Haastateltavat eivät tutustuneet haastattelurunkoon ennen haastatteluja.

Haastattelujen luonne oli asiantuntijahaastattelu, sillä aineistonkeruun tarkoituksena oli kerätä työkokemukseen ja muuhun asiantuntemukseen perustuvia näkemyksiä hankkeesta tutkimustehtävän ratkaisemiseksi. Asiantuntijahaastattelun luonteesta on mainittava, että se ei ole oma menetelmänsä, vaan luo ikään kuin lisäkerroksia esimerkiksi teemahaastatteluun tai muuhun haastattelumenetelmään. Asiantuntijahaastattelun tuottama tieto sitoutuu aina aikaansa, paikkaansa, vallitseviin valtasuhteisiin sekä vuorovaikutustilanteeseen. Asiantuntijuus voi määrittyä ammatin, tehdyn tieteen tai instituution perusteella. (Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017, 181–182.) Tässä tutkimuksessa viittaan asiantuntijoilla toimijoihin, joilla on sekä ammattinsa sekä edustamansa instituution jäsenyyden perusteella asiantuntemusta tutkittavasta asiasta. Haastateltavien tietämys ja asiantuntijuus itse tapaushankkeesta vaihteli projektin vetäjästä melko etäältä seuraajaan. Bognerin ym. (2009, 8) mukaan asiantuntijalla voi olla tietoa menettelytavoista (*know-how*) tai aiheeseen liittyvää tulkinnallista tietoa (*know-why*). Erona jonkin muun ryhmän haastatteluun, asiantuntijahaastattelussa ollaan kiinnostuneita haastateltavan kertomasta informaatiosta ja sen perusteella tehtävistä tulkinnoista ja uudesta tiedosta eikä niinkään haastateltavasta itsestään. Vaikka tarkoitus on kerätä informaatiota, on kuitenkin väärin olettaa asiantuntijahaastattelun tuottaman tiedon olevan täysin objektiivista. (Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017; Alastalo & Åkerman 2010.)

Kiinnitin haastatteluissa erityistä huomiota siihen, että näyttäydyin tilanteessa tutkijana enkä hankkeen työntekijänä. Joissakin haastatteluissa roolini mieltäminen kuitenkin selvästi vaihteli haastateltavan osalta, esimerkiksi niin, että hankkeen kehittämistyöstä puhuttiin ''teidän'' tekeminä asioina, viitaten minuun ja työyksikköön. Tämä huomio luo mielenkiintoisen

pohdinnan paikan asiantuntijahaastattelun valtasuhteiden ja neuvotteluasetelmien jatkuvasta muovautumisesta (ks. Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017, 191). Kosusen ja Kaukon (2016) mukaan haastattelutilanne on jatkuvaa neuvottelua valtasuhteista, joka tulee näkyväksi keskeytysten, vaikenemisten, kysymysten ja sanavalintojen kautta. Luulen, että asemani hankkeen työntekijänä vaikutti jonkin verran valtasuhteiden muotoutumiseen sekä neuvotteluasemaani haastattelussa ja asiantuntijan viitta saattoi perustellustikin siirtyä ajoittain haastateltavalta minulle, esimerkiksi niin, että haastateltava varmisti minulta jonkin ajankohtaisen asian paikkansapitävyyden. Toki näissä tilanteissa pyrin siirtämään painopisteen nopeasti takaisin haastateltavan asiantuntemukseen. Tämänkaltaisia tilanteita ei kuitenkaan ollut montaa ja kokonaisuudessaan koin tutkijan positioni säilyvän varsin hyvin. Vaikka käytin työsuhteessani keräämiäni esitietoja apuna ja inspiraationa haastattelurungon laatimisessa sekä haastateltavien valitsemisessa, pyrin keräämään aineistoni mahdollisimman avoimin mielin.

Haastateltaviin viittaan tekstissä koodeilla H1-H7. Haastateltavat olivat Tampereen kaupungin konsernihallinnosta, elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen kehitysohjelmat-palveluryhmästä sekä kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmästä, kaupunkiympäristön palvelualueen kaupunkiympäristön suunnittelu-palveluryhmästä sekä sivistyspalvelujen palvelualueen liikunta ja nuoriso -palveluryhmästä. Olen jakanut haastateltavat asiantuntijoihin tai päällikköihin, johtajiin ja luottamushenkilöihin (taulukko 4). Valintani jakaa haastateltavat melko yleisellä tasolla ja aseman mukaan perustuu osittain siihen, että kaikki haastateltavat eivät suostuneet sitaattien yksilöimiseen palvelualueen tai -ryhmän perusteella, joka olisi ollut toinen sopiva jakoperuste. Tutkimuksen tavoitteiden kannalta haastateltavien tarkempi yksilöinti ei ole tarpeellista, sillä tutkimuksen kohdennus ja siten haastateltavat on rajattu Tampereen kaupunkiorganisaatioon ja tapaushankkeeseen liittyviin henkilöihin. Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena ei ole tehdä näkyväksi tai vertailla mielipiteitä henkilökohtaisella tai tarkempiin työnimikkeisiin sitoutuvalla tasolla.

Taulukko 4. Haastateltavien jaottelu ja koodit

Asiantuntija tai päällikkö	H1, H2, H6
Johtaja	H3, H7
Luottamushenkilö	H4, H5

4.3 Aineiston analyysi

Keräämäni litteroidun haastatteluaineiston analysoin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin tavoitteena on muodostaa tiivis, looginen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91). Noudatin sisällönanalyysissäni rakennetta, jossa aineisto ensin redusoidaan eli pelkistetään, sen jälkeen klusteroidaan eli ryhmitellään ja viimeiseksi abstrahoidaan eli käsitteellistetään (em; Miles & Huberman 1994). Valitsemani analyysitapa on teoriaohjaava, jossa aineistoa tulkitaan tiettyjen teoreettisten asetelmien ohjaamana mutta ei siihen lukittautuneena. Teoriaohjaavaa analyysia voidaan ajatella kaksiosaisena: ensin aineistoa tarkastellaan ilman teoreettista ohjausta, mutta lopulta analyysin jäsennys tehdään tutkimuksessa käytetyn teoreettisen ja käsitteellisen viitekehyksen läpi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81–82.)

Aloitin analyysini koodaamalla Atlas.ti-ohjelmiston avulla aineiston alkuperäisilmaisuista pelkistettyjä havaintoja. Laadullisessa tutkimuksessa analyysi perustuu tutkijan vahvaan päätökseen siitä, mikä aineistossa on kiinnostavaa. Pelkistämisellä rajataan tutkimuksen kannalta epäolennaiset aineiston osat pois. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 79, 92.) Pelkistetyt havainnot ryhmittelin eli klusteroin huolellisesti etsien havainnoista samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Havaintojen luokittelusta muodostuivat analyysin ala- ja yläluokat sekä kolme pääluokkaa, jotka esittelen seuraavassa luvussa. Abstrahoinnin eli käsitteellistämisen vaiheessa tarkastelin näitä luokiteltuja, tutkimusilmiön ja -tehtävän kannalta tärkeitä ulottuvuuksia toimija- ja toimintohybridin käsitteiden sekä ilmiöön liittyvän aiemman tutkimuksen kautta ja muodostin johtopäätökseni. Soveltamani tieteellisen päättelyn logiikka on lähimpänä abduktiivista päättelyä, jossa havaintoja tehdään jokin tietty johtolanka mielessä (em; ks. Alasuutari 2011). Analyysissä annoin tilaa aineistolle, mutta tarkempia luokitteluja ja päätelmiä tein hybridisaation elementit mielessä pitäen.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkimuksen luotettavuutta voi arvioida tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen, tutkimukseen kohdistuvien omien sitoumusten, aineiston keruun, tutkimuksen kohderyhmän, tutkijan ja tutkimuskohteen suhteen, tutkimuksen keston, aineiston ja analyysin sekä raportoinnin näkökulmista. Tämän tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta merkittävin asia on oma läheinen ja tiivis suhteeni tapaushankkeeseen. Työskentelin hankkeen

parissa korkeakouluharjoittelijana joulukuusta 2019 vuoden 2020 loppuun ja siitä eteenpäin työsuhteessa. Sain tutkimukseeni jonkin verran ohjausta ja vinkkejä esihenkilöltäni sekä muilta kollegoilta, mutta loppujen lopuksi päädyin tekemään tutkimukseni omaan akateemiseen mielenkiintoon pohjaten enkä työnantajan toimeksiantona. Olen siis pystynyt hyödyntämään tutkimuksessa yhteensä reilun vuoden mittaisen, hankkeen parissa vietetyn harjoittelu-/työsuhteen tuomaa tietämystä ja ymmärrystä tapauksesta, kuitenkin huolellisesti tutkijan positioni säilyttäen sekä omat ennakkokäsitykseni, aiemmat kokemukseni, mielipiteeni ja muut esiymmärrystäni muovaavat tekijät huomioiden. Työsuhteen aikaista havainnointia voi pitää yhtenä keinona luoda sopivaa kontekstia tutkimukseeni, mutta tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta olen pyrkinyt kiinnittämään erityisen paljon huomiota tekemiini valintoihin ja tulkintoihin. Lisäksi koen, että työasemassani en ole ollut määräävässä tai päättävässä asemassa hankkeen eri vaiheissa, joka mahdollistaa jokseenkin eturistiriidattoman ja eri näkökulmille avoimen tarkastelun. Kertynyt ymmärrykseni auttaa luomaan tapaustutkimukseen sopivaa tiheää kuvausta, mutta tietoinen siirtyminen suunnittelijan roolista tutkijan rooliin on ollut syytä ottaa huomioon.

Koska olen päässyt tutustumaan aiheeseen ennen konkreettista tutkimuksen aloittamista, osa tutkimuksessa käytettävästä taustatiedosta onkin omaan havainnointiini ja työsuhteen aikana kerättyyn tietämykseen perustuvaa. Vaikka tutkimuksen konkreettisena aineistona käytän ainoastaan asiantuntijahaastatteluja, koen että tietoisuus hankkeesta auttoi tutkimuksen kohdennuksen tekemisessä ja auttoi pääsemään syvemmälle tapaukseen ja ilmiöön kiinni. Eritoten haastateltavien valinnassa etnografinen, eli omakohtaiseen havainnointiin ja tarkkailuun (ks. Kallinen & Kinnunen 2021) perustuva ’’tutkimusretkeni’’ oli hyödyllinen, eikä haastateltavien pohtimiseen tarvinnut käyttää aikaa. Jätin kuitenkin joustavuutta haastateltavien valintaan ja erityisesti ensimmäisiltä haastateltavilta kysyin vinkkejä seuraavista haastateltavista. Tällä tavalla päädyin haastattelemaan yhtä henkilöä (H7), jota en muuten olisi välttämättä haastatellut. Koen tämän joustavuuden edistäneen tutkimuksen onnistumista ja luotettavuutta. Haastateltavista ei kuitenkaan kerrottu toisilleen aineistonkeruuvaiheessa.

Haastateltavien suhde hankkeeseen sekä työskentely-yksikkö olivat vaihtelevia, joten koen aineiston olevan kattava katsaus erilaisista näkökulmista. On otettava kuitenkin huomioon se, että useimmat haastateltavat ovat asemissa, joissa he pyrkivät enemmän tai vähemmän edistämään hanketta ja sen onnistumista, joten aineiston sävy on mahdollisesti painottuneen positiivinen. Aineisto olisi luultavasti rikastunut esimerkiksi muiden yksiköiden kuten opetuksen,

koulutuksen, kulttuuripalvelujen tai sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien haastatteluilla. Ison eron olisi tehnyt myös muiden sektorien edustajien haastattelut.

Kuten olen aiemmin tuonut ilmi, roolini hankkeen työntekijänä vaikutti haastattelutilanteisiin hiukan. Merkittävimpänä luotettavuuden vaarantajana koin sen, että haastateltavat eivät välttämättä ilmaisseet kaikkea, jos he kuvittelivat minun jo tietävän asiasta. Tätä pyrin ehkäisemään sillä, että läpi prosessin, haastattelukutsuista itse haastatteluun korostin roolini ja positioni tutkimuksen tekemisessä olevan tutkija eikä työntekijä. Olen hyödyntänyt tapaushankkeen esittelyssä sekä aineiston analyysissä sopivissa kohdissa tiedostaen ja osittain varmasti myös tiedostamatta omaa erityistä positiotani hankkeen työntekijänä. Tunnistan tutkimuksen yhtenä rajoitteena sen, että työsuhteen edetessä tutkijan ja työntekijän roolien erottaminen toisistaan oli haastavampaa. En koe läheisen suhteeni tai kaksoisroolini kuitenkaan liikaa ohjanneen tutkimusta tai sen tuloksia, sillä olen kiinnittänyt asiaan huomiota tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa.

5 HAKAMETSÄN HYBRIDIHANKKEEN ULOTTUVUUKSIA

Tässä luvussa esittelen analyysini tulokset. Ensin käsittelen analyysin ensimmäistä pääluokkaa, eli Hakametsän hankkeen toimintatapoja ja asemoitumista hankkeiden kentällä. Analyysin toinen pääluokka liittyy hankkeen erilaisiin, moninaisiin ja toisiaan tukeviin tavoitteisiin. Kolmas pääluokka käsittelee julkisen sektorin suhtautumista hybridimalliseen hankkeeseen. Mainitut pääluokat muodostuvat kahdesta tai kolmesta yläluokasta, jotka olen eritellyt omiksi alaluvuikseen. Tulosten yhteyteen olen nostanut aineistosta katkelmia osoittaakseni, mihin tulkintani perustuvat.

5.1 Toimintatavat ja asemoituminen hankkeiden kentällä

Aineistosta on eriteltävissä isona teemana pohdintaa Hakametsän hankkeen suhteesta muuhun liikuntapaikkarakentamiseen ja toisaalta muihin kaupunkikehityshankkeisiin Tampereella ja valtakunnallisesti. Vaikka Hakametsän hankkeella onkin osaltaan tarkoitus parantaa kuntalaisten liikuntaolosuhteita ja täydentää kaupungin liikuntapaikkaverkostoa eli toteuttaa kunnan liikuntalaissa osoitettua velvollisuutta, eroja normaaliin liikuntapaikkarakentamiseen nähdään olevan melko paljon. Eroina mainittiin esimerkiksi kehittämisen lähtökohdan eroavan normaalista tarpeeseen perustuvasta lähtökohdasta, budjetoinnin rooli, hanketta johtava yksikkö (kehitysohjelmat, eikä liikunta- ja nuorisoyksikkö) ja hankkeen eri hallintokuntia poikkeuksellisen tiiviisti yhdistävä työskentelytapa. Käytännön toimintatavoista konkreettisin ja näkyvin ero on kehityskumppanin hakeminen konsepti- ja toteutuskilpailun avulla eikä valmiin rakennusurakan hankinta. Suhdetta muihin hankkeisiin lähestyttiin erilaisista näkökulmista. Toisaalta hanketta kuvailtiin hyvin perinteiseksi hankkeeksi, jossa yhdistyvät kaupungin maaomaisuus, tietty tavoite ja kumppanuusmalli. Sen erottava tekijä muista hankkeista on kuitenkin vahva liikunta- ja urheilupainotteisuus. Alueen erityisyys jakoi mielipiteitä – Hakametsän hallia ja sen ympäristöä sekä yleisesti urheiluun liittyviä paikkoja kuvailtiin hyvin merkityksellisiksi ja herkiksi. Toisaalta kehittämisen nähtiin olevan helppoa ja mutkatonta, sillä kehitettävä alue on nykytilassa käytännössä tyhjä parkkipaikka. Yhteistä haastateltavien puheessa oli se, että hanketta kuvailtiin hyvin mielenkiintoiseksi ja merkittäväksi.

5.1.1 Ero perinteiseen liikuntapaikkarakentamiseen

Eroa normaaliin liikuntapaikkarakentamiseen hahmotettiin pitkälti tapaushankkeen lähtökohdan kautta. Perinteisellä liikuntapaikkarakentamisella tarkoitetaan tarvelähtöistä, normaalin päätöksentekoprosessin kautta budjetoitua liikuntapaikkarakentamista, jonka hoitaa pääasiassa kaupungin liikunta- ja nuoriso -palveluryhmä. Hakametsän hankkeessa lähtökohta on Tampereen monitoimiareenan valmistuminen, joka antaa mahdollisuuden ja toisaalta luo tarpeen Hakametsän hallin ja alueen kokonaisvaltaiseen muutokseen.

> *''Nythän meil ei oo mitään sellasta niinkun kaupungin rakennusbudjettia tässä taustalla vaan me haetaan yksityisen konseptia, jonka jälkeen me sit ruvetaan kattomaan mitkä on kaupungin tekemiä juttuja että tota eroaa melkosestikkin. -- normaalisti liikuntapuoli ilmoittaa kiinteistöpuolelle et heillä on tarvetta ja se lähtee sieltä sitten kaupungin normaalin budjettiprosessin kautta eteenpäin'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

Merkittäväksi kuvailtu osallistamisen ja tiedottamisen määrä osaltaan erottaa tapauksen perinteisestä liikuntapaikkarakentamisesta. Osallistamistyön tarkoitus on toisaalta ollut kehittämisen tavoitteiden asettaminen ja toisaalta hankkeesta ja sen etenemisestä tiedottaminen. Edellä kuvasin tapaushankkeen lähtökohtaa normaalista liikuntapaikkarakentamisesta eroavaksi juuri tarveharkinnan suhteen. H1 kuvasi kuitenkin hankkeen alkaneen tiiviillä osallistamisprosessilla ja tiedon keräämisellä siitä, minkälaisia tarpeita urheilutoimijoilla on. Tässä tuli näkyväksi haastateltavien erot tarpeen määritelmälle, sillä osittain tarvetta kuvattiin suunnitelmallisen liikuntapalveluverkon ja alueellisen tasapuolisuuden kautta, kun taas toisaalta yleisesti paikallisten urheilutoimijoiden visioihin, toiveisiin ja tulevaisuudennäkymiin perustuen. Hankkeen alkuvaiheessa tehdyn osallistamisen kautta tunnistetut urheilun tarpeet siis mahdollisesti eroavat liikuntapaikkarakentamiseen yleensä liitetystä tarveajattelusta.

> *''2015 lähettiin tosiaan keskusteleen laajasti pirkanmaalasten ja suomalaisten urheilijoiden ja liikuntatoimijoiden kanssa ja pohtii mihinkä meillä olisi tarvetta ja mahdollisuutta, ja sillon muodostettiin tämmönen urheilukampus, joka sai sitte tämmösen nimen kun sport campus -- Mun mielestä me ollaan menty tähän mennessä rauhallisesti, laajasti koko aika osallisten ja erittäin paljon informoiden'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

''Merkittävin ero siinä se, että maauimala on tullut kuntalaisten tarpeesta ja toiveesta, tämä on ehkä enemmän seurausta siitä että tulee uusi hallikokonaisuus keskelle kaupunkia, mitä tehdään entiselle kokonaisuudelle -- Hervannan uimahallin rakentaminen, peruskorjaus, ne on normaalia tämmöstä liikuntapaikkainfrarakentamista, tämä on ehkä monipuolisempi ja tulee jonkin seurauksesta, ei niinkään tarpeesta. Vaikka edelleen tarpeita siellä on, mutta tämä on poikkeuksellinen homma siinä suhteessa.'' H3, johtaja

''Ja sen takia meil on palveluverkko, -- että keskitettäis isot palvelut keskelle kaupunkia, ja sit näihin kaikkiin kaupunginosiin tulis tietty olosuhde, liikuntahalli, uimahalli, ulkoilureittiä'' H3, johtaja

Oletan, että tehty taustatyö, osallistaminen ja tiedot asukkaiden suhtautumisesta auttoivat Hakametsän kehittämisen periaatteiden muodostamisessa, mutta toivat osaltaan myös kompromissien luomisen tarvetta. Perinteisen kilpailutuksen sijaan hankkeessa on päädytty tontinluovutukseen tähtäävään konsepti- ja toteutuskilpailuun, joka erottaa hankkeen selvästi perinteisestä liikuntapaikkarakentamisesta. Kilpailun laaja-alaisesta kilpailutehtävästä johtuen valmisteluun osallistui hyvin laajasti eri hallintokuntien edustajia. Hankkeen voidaan nähdä siinäkin mielessä eroavan perinteisestä liikuntapaikkarakentamisesta.

''Tää on minullekin aika uutta asiaa, ja siinä suhteessa miten liikuntapaikkoi on aiemmin toteutettu, ne on ehkä perinteisiä tämmösiä tarvelähtösiä tai vastaavia. Lähtökohta on aivan erilainen. Uusi malli mulle myös -- tottakai normi kilpailutukset liikuntapaikkarakentamisessa, kuka voittaa kilpailutuksen, mut tämmöstä näin kokonaisvaltasta ei oo ollut.'' H3, johtaja

Konsepti- ja toteutuskilpailun pääasiallisena kilpailutehtävänä oli luoda kokonaissuunnitelma Hakametsän alueelle sijoittuvasta liikunnan ja urheilun kampuksesta sisältäen taloudellisia, toiminnallisia ja kaupunkikuvallisia tarkasteluja. Haastatteluissa kilpailun soveltuvuutta hankkeen tai liikuntapaikkarakentamisen kilpailumalliksi ei osattu tai haluttu arvioida, sillä haastattelujen aikaan kilpailu oli vielä kesken. Laajasti kaupungin eri yksiköiden yhteistyönä valmistellun kilpailuohjelman koettiin kuitenkin olevan linjassa hankkeen tavoitteiden kanssa ja kilpailua kuvailtiin ''tiivistelmänä hankkeen tavoitteista''. Kilpailua ja hanketta ylipäätään kuvailtiin onnistuneeksi siinä, että sille asetetut tavoitteet ovat huolellisesti kartoitetut ja ne näkyvät kilpailuohjelmassa. Sen soveltuvuus liikunnan ja urheilun alueen kehittämismalliksi jäi vielä nähtäväksi.

''Kyllä ne mun mielestä pitäis näkyä siinä ihan ne, otettiin tavotteet huomioon, me aika pieteettisesti monta kuukautta niitä tavotteita asetettiin ja sitte kilpailu tehtiin niiden pohjalta. Et kyl mä nään että niiden ihan synkassa pitäs olla.'' H7, johtaja

> *''Sehän [kilpailu] on niinkun auki kirjotettuna hankkeen tavotteet, -- Alue-rajaus, aikarajaus ja laaturajaus tämmöset asiat niin kyllä ne on sinne kaikki kirjotettu sinne ohjelmaan ohjelman kirjottajien mielestä. Se selviää sitten mitä on niinkun vastaajien mielestä mutta sitä ei tässä hetkessä vielä tiedetä.'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

Luonnollisena epävarmuustekijänä haastattelujen aikaan oli se, miten osallistuvat tahot tulkitsevat kilpailuohjelmaa ja sen sisältämää suunnittelutehtävää – eli täyttääkö kilpailuehdotukset alueen kehittämiselle huolella asetetut tavoitteet. Yhtenä huolenaiheena kilpailuun liittyen tunnistettiin sen tiivis aikataulu yhdistettynä vaativaksi kuvattuun kilpailutehtävään. Kaupunkikehityskilpailuista kertynyt kokemus näkyi puheenvuoroissa siten, että kaupungin järjestämiä kilpailuja on myös epäonnistunut ja näin ollen kehittäjä- tai toteuttajakumppanin saaminen viivästynyt tai estynyt kokonaan.

> *''Mutta toisaalta se on yks haaste meidän tontinluovutuskilpailuissa noin yleensä, että niissä on niin laajoja ne suunnittelutehtävät tai niin isoja, erilaisia, eri aloja vaativia ratkaisuja haetaan että ne on haasteellisia ja kilpailijoille myös kalliita osallistua. Ja tässäkin kilpailussa oli vielä aika lyhyt aika niillä kilpailijoilla tehdä tätä'' H6, asiantuntija tai päällikkö*

Käytännön tasolla kilpailun valmistelu koettiin hyvin tiiviinä ja vuorovaikutuksellisena prosessina kaupunkiorganisaation sisällä kaupungin eri yksiköiden edustajien sekä konsulttien muodostaman projektiryhmän ja virkahenkilöiden ja poliittisten edustajien muodostaman ohjausryhmän välillä. Onnistumisina koettiin napakka projektinhallinta ja joustava kokoustaminen. Kilpailun valmistelun sekä itse kilpailun aikataulua kuvailtiin kuitenkin hyvin tiukaksi. Lisäksi tietyiltä osin kilpailun valmisteluvaiheessa tiedonkulun suhteen koettiin hankaluuksia ja katkoksia, joka aiheutti riittämätöntä työresursointia eri yksiköissä. Tiukkaan aikatauluun yhdistettynä tämä aiheutti loppumetreille hyvin tiivistä ja erään haastateltavan sanoin ''ihmisten voimavaroja repivää'' toimintaa.

Mahdollisuus erottaa tapaushankkeen toimintamalli perinteisestä liikuntapaikkarakentamisesta nähtiin myös yksityiselle sektorille paremmin sopivien ja sitä kiinnostavien liikuntaolosuhteiden myötä. Tätä H3 havainnollisti siten, että esimerkiksi uimahallien rakentaminen ja toiminta on pääasiassa julkisen sektorin kustantamaa pakon sanelemana, sillä yksityiset markkinat eivät pysty tai ole kiinnostuneita toteuttamaan niitä. Hakametsään tavoitellaan olosuhteita sisäpalloilulle sekä jääurheilulle, joiden ehkä ajatellaan toimivan myös kaupalliseen ja voittoa tavoittelevaan toimintaan paremmin. H6 totesi hieman tähän liittyen, että uusia

liikuntapaikkarakentamisen tontteja harvoin luovutetaan, sillä yleensä liikuntapaikkarakentaminen sijoittuu olemassa olevilla liikuntatonteille.

> *''Niin liikuntapaikkatonttejahan ei yleensä ole vapaana ja se aina johonkin hankeideaan joko pohjautuu tai kehittää olemassaolevia liikuntapaikkoja'' H6, asiantuntija tai päällikkö*

H7 pohti julkisen sektorin nykyisen roolin liikuntapaikkarakentamisessa, jonka hän kokee olevan lähinnä perustason olosuhteiden tarjoaja. Julkinen sektori siten varmistaa riittävät liikkumisen mahdollisuudet kuntalaisille varallisuudesta riippumatta, mutta (osaltaan tämänkaltaisilla hankkeilla) mahdollistaa ''ylimääräisten'' ja moninaisten kaupallisten liikuntaolosuhteiden rakentumisen kuntalaisten saataville. Kaupallisille liikuntatoiminnoille nähdään olevan kysyntää ihmisten vapaa-ajan lisääntymisen ja liikunnan ja urheilun suuren suosion vuoksi. Toisaalta pohdittiin myös sitä, että ihmisten vapaa-aikaan käytettävän rahamäärän lisääntymisen myötä julkisen sektorin rooli ei ole enää tarjota niin laaja-alaisesti ja monipuolisesti liikunta- ja urheiluolosuhteita. Pääasiallisena liikuntapaikkarakentamisen kehityskulkuna useampi haastateltava mainitsi julkisen sektorin roolin pienenemisen ja vastaavasti yksityisen sektorin roolin kasvamisen, joten voidaan pohtia, tuleeko ''normaalin'' liikuntapaikkarakentamisen määritelmä muuttumaan.

> *''Parhaimmillaan tää kaupunki ois mahdollistaja ja sellasten perusedellytysten luoja, että se tavallaan varmistas sen että siellä on kuntoliikkujallekkin jotain ja siellä on tämmöselle vähän vähemmän rahaa omaavalle ihmiselle jotain ja sitte että se kaupallinen puoli tois ne innovaatiot ja uudet keksinnöt ja ottais sitte reilusti sitä taloudellista kantoa siitä hankkeesta'' H7, johtaja*

> *''Julkisen puolen mahdollisuudet rahottaa tämmöstä urheilupaikkarakentamista koko ajan supistuu ja sitten taas toisaalta varmaan kun hyvinvointi kasvaa niin ihmisillä, ihmiset panostaa liikuntaan ja hyvinvointiin ja tämmöseen ja niil on enemmän ja enemmän varaakin tehdä sitä. Niin sillon voidaan tavallaan kaventaa sitä julkisen sektorin panosta siinä'' H7, johtaja*

5.1.2 Hakametsä suhteessa muihin kaupunkikehityshankkeisiin

Kysyttäessä haastateltavilta muista samankaltaisista hankkeista niin Tampereelta kuin valtakunnallisesti esiin nousivat Hakametsään tiukasti sitoutuvan Uros Live -areenan lisäksi esimerkiksi Helsinki Garden -hanke, Helsingin Urhea -hanke, Tammelan stadionin kehittämishanke

sekä Jyväskylän Hippos2020 -hanke. Jyväskylän Hippos2020 nousi haastatteluissa esiin selvästi vähemmän mitä etukäteen oletin. Samankaltaisuutta lähestyttiin joko hankkeiden yhteneväisen kompleksisuuden kautta tai ''urheilun ja liikunnan monilajinen keskus'' -tyyppisten tavoitteiden yhteneväisyyden kautta. Hakametsän hanketta kuvailtiin myös, ehkä yllättäenkin, melko perinteiseksi hankekehittämisen projektiksi. Erona nähtiin urheiluteema sekä kolmannen sektorin suuri rooli. Urheilun ja politiikan tiiviin suhteen huomiointi nähtiin myös erilaisena ulottuvuutena muun tyyppiseen hankekehittämiseen verrattuna.

> *''Kyllähän tää täyttää aika perinteiset ja yleiset hankekehittämisen kriteerit eli siinä on idea, siinä on mahdollisia toimijoita, siinä on maaomaisuutta, siinä on kiinteistöjä -- Tietysti nyt ollaan niinkun urheilutoiminnassa, harvemmin ollaan, no onhan tossa toi Uros Live menossa vierellä mutta vähemmän on kuitenkin jos sanotaan että on paikkoja jossa kaupunki suorittaa liikuntapalveluvelvoitettaan niin et ne ois hankekehityksen pöydällä'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Tässä varmaan kun on leimallisesti urheiluun liittyvä hanke ja urheilun toimijat on moninaiset ja varmaan Tampereellakin urheilun toimijat on aika niinkun kuitenkin merkittävässä roolissa siinä miten... varmaan heillä on myös poliittisia suhteita ja poliittisesti verkottuneita, tavallaan saavat halutessaan äänensä kuuluviin ja niinkun siitäkin syystä on sitten hyvissä ajoin tässä pyritty kuulemaan heitä.'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

Haastatteluista mainituista verrokkihankkeista viitatuin, eli Tammelan stadionin uudistushanke sai sysäyksensä rakennusyhtiö Lemminkäisen ehdotuksesta vuonna 2010. Lemminkäinen ehdotti huonokuntoisen stadionin uudistamisen yhteyteen hybridirakentamista, joka yhdistäisi asumisen ja uudistetun stadionin. Hanke on kohdannut julkisessa keskustelussa suhteellisen paljon vastustusta. Vastustus on kohdistunut erityisesti hybridistadion-malliin ja sen korkeuteen ja tiiveyteen, joka ei sovi ympäröivään kaupunkitilaan. (Tuominen 2016, 3.) Hakametsä Sport Campus -hanke ei aineiston ja havainnoinnin perusteella ole toistaiseksi herättänyt suurta hämmennystä, kiistanalaisuutta tai vastustusta kuntalaisissa, kaupungin päätöksenteossa tai viranhaltijoissa. Mielenkiintoista on, miksi kahteen saman tyyppiseen hankkeeseen saman kaupungin sisällä suhtaudutaan niin eri tavoin. Samoin kuin Tammelan hankkeessa merkityksellinen jalkapallostadion, on Hakametsän kehityksen ytimessä vahvan paikallistunteen herättävä Hakametsän jäähalli. Toisaalta Hakametsän jäähallia ympäröivä alue ei ole Tammelan tai Helsinki Garden -hankkeen ympäristön tapaan tiivistä ja kulttuurihistoriallisesti arvokasta kaupunkirakennetta, vaan käytännössä parkkipaikkoihin ja hiekkakenttiin tuhlattua hukkatilaa. Tämä eroavaisuus ilmeni myös haastatteluissa.

> *''Ehkä vaikka Tammelassa se on selvästi haastavampi konsepti, kun siellä on kuitenki todella todella iso se investointi mitä tarvitaan siihen uuteen stadioniin ja sitten se on sairaan vaikee konseptina, kun siinä on parikin eri toimijaa tekemässä areenaa ja muitaki juttuja, niin se on tavallaa kertaluokkaa vaikeempi, miksei Kansi ja areenakin tietysti oo isompi ja vaikeempi. Mä nään tän sen niinku pihan ja muun osalta selkeempänä perinteisenä kaupunkikehityshankkeena. -- tässä on lähtökohtasesti niin et muokataan parkkipaikkaa asumiseks, et ainoo mikä siin voi kulttuurihistoriallisesti kadota on tavallaan jäähallin näkymä siitä Hervannan valtaväylältä, mut en tiedä kuinka arvokas se itsessään on'' H4, luottamushenkilö*

Kaleva-Hakametsä on kuitenkin voimakkaasti rakentuva ja asukasmäärältään kasvava uusi aluekeskus Tampereella, joten itse otaksun että hankkeen edetessä vastakkainasettelua ja konfliktia maankäytöstä voi syntyä. Tällä hetkellä Hakametsän alueen ollessa kuitenkin suurimmalta osin vapaata tilaa, nähdään mahdollisten konfliktien perustuvan pääasiassa tietyn lajin urheilukulttuurin ja siihen liittyvän erityisen ja juurtuneen paikkatunteen uhatuksi kokemiseen.

> *''Alueena hyvin herkkä vois sanoa, ehkä Tampereella kaikista eniten kuntalaisten tunnetta mukana. Hakametsä on tunnepaikka myös monelle, vähän niin kuin et missään muualla ei voi pelata pesäpalloa kun Kaupissa, kun aikoinaan se on pesäpalloks… Ja Tammela on ainut paikka pelata jalkapalloa, eikä Ratina. Vaik Ratinas on paremmat olosuhteet. Täs on tunnepuolta vahvasti mukana, Hakametsäs'' H3, johtaja*

Hakametsän jäähallin ja sen ympäristön ollessa kyseessä suunnittelijoilla ja kehittäjillä onkin käsissään perinteikäs, Tampereen kaupungin identiteettiin, imagoon ja historiaan vahvasti sitoutunut alue. Haastatteluissa Hakametsän hallia ja aluetta kuvailtiin useaan otteeseen herkäksi ja latautuneeksi alueeksi, jonka kehittäminen tulee myös olla herkkää ja tunnustelevaa. Wise ja Koze (2020, 3) korostavat urheilun suurta merkitystä tiettyyn paikkaan liittyvän narratiivin ja luonteen muodostumisessa. Paikasta tulee perusta urheiluväen identifioitumiselle ja yhteisöllisyydelle (em). Hakametsän alue on siellä sijaitsevan jäähallin ja vuosikymmenten ajan pelatun korkeatasoisen jääkiekon myötä identifioitunut kaupunkilaisten kesken jaetuksi ''pyhätöksi'', urheilun ja siihen liittyvien rituaalien alueeksi niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti. Liikunta- ja urheilualueen kehittäminen jäähallia ympäröivälle alueelle tuntuu siten luonnolliselta, mutta haastateltavien mukaan suunnitteluun sisältyy erityistä herkkyyttä, monimuotoisia sidoksia ja mielipiteitä.

> *''Koska kuitenkin kyseessä on Suomen ensimmäinen jäähalli, joka herättää varmasti paljo intohimoja ja tunteita ja kaikilla on siihen jonkunnäkösiä sidoksia, joten täytyy antaa myös niinkun ihmisille mahdollisuus hyväksyä tää muutos.'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

''Onhan tää Tampereen ainoa Hakametsä -- tää oli jotenkin hienosti sanoitettu siellä tota muistaakseni maakuntamuseon yhdessä kommentissa, et tällä on sellasta urheiluhistoriallista ja paikallishistoriallista merkitystä ja ne niinkun nostaa tän ihan erityiseksi.'' H2, asiantuntija tai päällikkö

'Kyllähän totuus on et tietyt lajit on tiettyyn paikkaan sitoutuneita -- maailmahan elää sillä, kunta elää sillä stadionilla, Tampereella Hakametsäs tällä hetkellä Ilves Tappara, kaupunki elää siellä, valtavat määrä yleisöä viikoittain paikan päällä.'' H3, johtaja

Hakametsän hallin ja sitä ympäröivän alueen perinteikkäästä ja tunnelatautuneesta luonteesta huolimatta on sen kehittämiseen suhtauduttu pääosin myönteisesti niin lähialueiden asukkaiden kuin urheiluseurojen toimesta. Suurimmat kehittämiseen liittyvät huolenaiheet ovat liikunnan ja urheilun käyttövuoromaksujen nousu, alueen liian tiivis ja korkea, ''tornitalomainen'' rakentaminen sekä viher- ja puistoalueiden, esimerkiksi Hakametsän (vanhan metsäalueen) häviäminen alueelta (Tampereen kaupunki 2020b). Merkittävimmät toiveet alueen kehittämisen suhteen ovat monipuolisten liikuntaolosuhteiden luominen sekä vapaa-ajanviettomahdollisuuksien luominen eritoten lapsille ja nuorille (Tampereen kaupunki 2020c). Urheiluseurojen kanssa käydyistä keskusteluista mainittiin hyvä ja avoin yhteistyön henki ja seurojen maltilliset toivomukset alueen suhteen. Medianäkyvyyden ja muun julkisen keskustelun ja kuntalaisten osallistumisen kuvattiin olleen toistaiseksi melko pientä. H4 näki kansalaisyhteiskunnan tulleen rajatuksi ulos osallistamisprosessista. Haastatteluissa osallistamistyötä kuvailtiinkin sekä laajaksi mutta toisaalta myös turhan yksipuoliseksi.

''Urheilutoimijoiden kanssa pidetty työpaja Varalassa 2017 tai 16 -- siellä jossa rauhallisen odottelun jälkeen karkasi niinku melkoiseen ilotteluun ideailotteluun siinä että se oli hieno nähdä että porukka lähti siihen mukaan. Samoin 2019 pidetty asemakaavan yleisötilaisuus, jossa niinkun ihmiset oli, ympäristön asukkaat oli sitä mieltä että et ompa hienoa että kehitetään, tää ei oo kovin viihtyisää aluetta niin se oli aina semmonen mukava, että alueen ympäristön asukkaat on lähtökohtasesti positiivisella kannalla kehittämiselle.'' H1, asiantuntija tai päällikkö

''Kansalaisyhteiskunta sais olla heti alusta asti mukana, luomassa ehkä niinku kilpailujen sisältöä -- täshän on niinku urheilujärjestöt ollu mukana mikä on ollu ihan hyvä, mut tavallaa ympäröivä yhteiskunta laajemmin, toihan on olennainen paikka esimerkiks pyöräily-yhteyksien kannalta, ja tulevan kaupunkirakenteen kannalta'' H4, luottamushenkilö

5.2 Hankkeen moninaiset tavoitteet

Analyysin perusteessa hahmottamani hankkeen tavoitteet voidaan erotella toisiinsa sitoutuneiksi, ainakin osittain Tampereen kaupunkistrategiaan pohjautuviksi teemoiksi ja alateemoiksi, joita erittelen tässä alaluvussa tarkemmin. Ennen katsausta tulevaisuuteen on kuitenkin valotettava vielä sitä, mistä ja minkä takia hanke on lähtenyt liikkeelle. Aineiston perusteella hankkeen kiistattomana lähtökohtana on jääkiekon pääsarjan kilpailutoiminnan siirtyminen kaudelle 2021-2022 Tampereen keskustaan valmistuvalle Uros Live -areenalle. Siirtymisen seurauksena Hakametsän jäähallin ja sitä ympäröivän alueen kuvaillaan vapautuvan uudenlaiseen käyttöön. Hankkeen lähtökohtana on siis osittain tyhjentyvä kiinteistö ja rakentamaton, haluttu maa-alue. Taustalla on myös se, että uuden monitoimiareenan kannattavuuden kannalta Hakametsän hallia on muokattava. Laajemmasta, monitoimiareenaan sitoutumattomasta näkökulmasta Kaleva-Hakametsän valtava potentiaali kaupunkikehityksen kannalta on tunnistettu myöhemmin, eritoten raitiotien rakentuessa.

> *''Kun se monitoimiareenahanke oli, niin sen kyljessä piti alkaa ratkaisemaan et mitä vanhalle Hakametsän hallille tapahtuu, ja siinä toisessa työssä linjattiin sitä jo, että Hakametsä täytyy saada pois jääkäytöstä, et se on niinkun kannattavaa sen toisen monitoimiareenan tekeminen.'' H7, johtaja*

> *''Ensimmäiset ajatukset muutokseen, kun alkoi Tampereella noin 10 vuotta sitten tai enemmänki uuden Uros Live -areenan suunnittelu ja miettiminen, niin kylhän siin kohtaa lähti liikkeelle se et mikä on Hakametsän tulevaisuus'' H3, johtaja*

> *''Mä oon ymmärtänyt, että taustalla on ton Kansiareenan valmistuminen ja se että sen Hakametsän rooli tulee sitä kautta sitten muuttumaan, se on yksi, ja toinen on se että sen alueen suhteellinen saavutettavuus muuttuu hurjasti ratikan myötä. Siinä on sellasia potentiaaleja, mitä siinä ei välttämättä aiemmin ole ollut'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

Hankkeen lähtökohtana on siis muutos Hakametsän hallin käytössä ja sitä ympäröivän alueen potentiaalissa täydennysrakentamiseen. Lähtökohdan ollessa tietynlainen, on hankkeeseen sitoutunut oletettavasti enemmän ja monitahoisempia tavoitteita verrattuna ''normaaliin'' liikuntapaikkarakentamiseen. Hakametsän hanke voidaan käsittää joko kaupunkikehityshankkeena, joka sisältää liikunnan ja urheilun olosuhteita tai liikuntapaikkarakentamishankkeena, jolla on vaikutuksensa ja kytköksenä myös kaupunkikehitykseen. Hankkeeseen sitoutuvat tavoitteet ovat eroteltavissa kolmeen teemaan: kestävästi kehittyvä kaupunki, alueen taloudellinen

toimivuus ja elinvoima sekä kaupungin veto- ja pitovoiman ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistäminen urheilun ja liikunnan olosuhteilla.

5.2.1 Kestävästi kehittyvä kaupunki

Aineiston perusteella kestävä kaupunkikehitys on yksi hankkeen merkittävistä tavoitteista. Kestävän kaupunkikehityksen rinnalla hankkeen tavoitteena voidaan puhua myös eheästä tai tiivistyvästä, olemassa olevaan kaupunkirakenteeseen täydentyvästä kaupungista. Eheän kaupungin vastakohtana voidaan nähdä tehoton ja rakenteellisesti hajanainen kaupunki (ks. Sairinen 2009). Kestävään kaupunkikehitykseen liittyviä teemoja on asukasmäärän kasvu ja siten hyvinvointipalvelujen, tässä tapauksessa kuntalaisille tarjottavien liikuntaolosuhteiden kysynnän kasvu, kaupungin tiivistyminen ja maa-alueiden hyödyntäminen sekä rakentamisen keskittäminen entistä tehokkaammin joukkoliikenneyhteyksien, eritoten raitiotien varrelle. Kestävästi kehittyvän kaupungin tavoite koetaan olevan hyvin linjassa kaupungin yleiseen strategiaan kaupunkirakenteen tiivistämisestä, eheyttämisetä ja maa-alueiden hyödyntämisestä. Toisaalta kestävän kaupunkikehityksen keinojen kuvattiin olevan myös osittain vastakohtaisia toisilleen.

> *''Kaupunkiympäristön näkökulmasta hyödynnetään tietyllä tavalla paljon vajaakäytöllä ollutta aluetta, rakentamalla sinne lisää asumista, elikkä vastataan siinä mielessä tähän kaupungin kasvustrategiaan'' H5, luottamushenkilö*

> *''Kestävä kehitys, siinä on sellasia aspekteja jotka välillä lyö toisiaan korville, -- esimerkiks jos halutaan suunnitella asuinalueita tehokkaan joukkoliikenteen varrelle, niin se tarkottaa välillä sitä että nakerretaan viheralueita ja saatetaan aiheuttaa hulevesiongelmia'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

Kestävän kaupunkikehityksen teemoissa on tulkintani mukaan monia kestävyyden puolia. Tiivistyvä kaupunkirakenne johtaa osaltaan maan arvon nousuun, joka luo kaupunkikehitykseen ja tämän tyyppisiin hankkeisiin taloudellista kestävyyttä. Taloudellinen puoli on kuitenkin eroteltavissa kokonaan omaksi tavoitteekseen, jota käsittelen seuraavassa alaluvussa. Ekologisesti kestävää kaupunkikehitystä nähdään hankkeen eri ominaisuuksiin ja lähtökohtiin sitoutuen, tärkeimpänä on ajatus tiiviistä täydennysrakentamisesta tehokkaan joukkoliikennereitin varrelle. Asukasmäärän kehitys kaupungissa korostaa sosiaalisen kestävyyden tavoitetta, johon tässä yhteydessä kietoutuvat asuntojen riittävyys, kohtuuhintainen asuminen sekä riittävät ja kaikille saatavilla olevat liikuntamahdollisuudet. Eri toimintojen, puhutaan sitten eri urheilulajien olosuhteiden tai laajemmin asumisen, liiketoiminnan ja harrastusmahdollisuuksien keskittäminen

nähdään hyvänä kaupunkikehityksen periaatteena. Lisäksi Kaleva-Hakametsän alue nähdään luonnollisena ja selkeänä keskustan leviämissuuntana. Hakametsän alue nähdään siis hyvinkin mahdollisena ja sopivana alueena suhteellisen tiiviille, keskustamaiselle rakentamiselle.

> *''Me halutaan tiivistää kaupunkirakennetta ja me halutaan, että niinku estää että meil olis, estää segregaatiota ja kaikkee, niin mä nään tän hybridirakentamisen kans semmosena että se on tapa juuri estää sitä'' H7, johtaja*

> *''No kyllä näkisin ihan positiivisena kehityksenä, toimintojen sekottaminen yleensä tuppaa olemaan sellasta et se tuottaa hyviä asioita.'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Sehän tulee kasvamaan se alue ihan kaupunkiin kiinni, me ollaan jo hyvin siinä keskustamaisessa jutussa kiinni ja sen takia juuri se tiivis ja tällä lailla [hybridimäisesti] rakennettu ympäristö varmaan sopii siihen'' H7, johtaja*

Kehitettävä Hakametsän alue on hyvien linja-autoyhteyksien lisäksi vuonna 2021 valmistuvan Tampereen raitiotien vaikutusalueella, joka osaltaan vaikuttaa alueen saavutettavuuteen ja siten täydennysrakentamisen kiinnostavuuteen sekä kaupungin että yksityisen toimijan näkökulmasta. Raitiotien läheisyys yhdistyy haastateltavien puheessa sekä arvokkaan ja kiinnostavan kaupunkialueen kehittämisen tavoitteena että tavoitteena urheilupaikkojen saavutettavuudesta kestävillä liikennemuodoilla. Joukkoliikenteen varrelle keskittämisen nähdään edistävän yksityisautoilun ja lasten harrastuskuljetusten tarpeen vähenemistä, vaikka toisaalta eräässä haastattelussa todettiin että ''urheilijat ovat laiskimpia joukkoliikenteen käyttäjiä''. Tällä viitattaneen urheilijoiden taipumukseen liikkua yksityisautoilla ja siten esimerkiksi pysäköintiratkaisujen nähdään olevan merkittävä asia kehittämisen kannalta, mutta muuten yksityisautoiluun ei oteta paljoakaan kantaa. Hankkeella nähdään siis olevan myös ekologisuuteen tähtääviä tavoitteita, mutta tämä näkökulma ei ole tulkintani mukaan hankkeen tavoitteiden ytimessä eikä hanketta edistetä ekologinen kestävyys edellä.

> *''Raitiotie nyt muuttaa Tampereen tätä rakennetta tai vahvistaa, rakenne lienee ollut sama mutta vahvistaa tietyiltä osin ja sitten se että liikuntapaikoillekin päästäsiin joukkoliikenteellä ettei tarvis omilla autoilla liikkua sinne niin, olisko et jos ajatellaan pitkällä tähtäimellä kun joskus on ajateltu et joka paikkaan menee jokanen omalla autolla ja nyt on jo pidempään ollut tää että joukkoliikenteen suosiminen.'' H6, asiantuntija tai päällikkö*

''Tavotehan on se, että ois sellanen kokoava voima, et esimerkiks jääurheilu pystys pitkälti keskittymään alueelle -- että ympäri kaupunkia iltapäivisin ja iltasin lasten kuljettamiset ym. helpottuis kenties ja julkiset palvelut tulis mukaan, eli ihan tämmösiä vois sanoa jopa ekologisiakin tavotteita voi olla siinä.'' H3, johtaja

5.2.2 Taloudellinen toimivuus ja elinvoima

Hankkeen taloudellisista realiteeteista korostuu kunnan ja yleisesti julkisen sektorin resurssien puute tarjota tarpeeksi monipuolisia ja laadukkaita liikuntaolosuhteita kasvavalle väestölle, jonka myötä hankkeen tavoitteiden ytimessä on yhteistyö yksityisen sektorin kanssa. Konsepti- ja toteutuskilpailun yksi merkittävimmistä vaatimuksista oli taloudellisen mallin kehittäminen, jolla alueen kehittäminen ensinnäkin lähtisi liikkeelle sekä myös toimisi tulevaisuudessa.

''Mikä on sellanen kaupallisesti toimiva yhtälö tässä alueen toteutuksessa ja toiminnoissa joka tois siihen sitä liikunta-alan toimintaa laajemminkin kun esimerkiks mahdollisesti kaupungin tarjoamaa hallitilaa, niin sehän on ihan välttämätöntä että löytyy sellaset markkinoilta toimijat ja rahottajat. -- Ja sellanen yhtälö mitä siinä alueella toimintoja vois olla jotta se toimii ja toteutuu'' H6, asiantuntija tai päällikkö

''Kun väkimäärä kasvaa, ja taloudelliset resurssit ei oo parhaat mahdolliset, niin haetaan tätä public-private yhteistyötä palvelujen ja paikkojen tarjoamisessa'' H2, asiantuntija tai päällikkö

''Se on oikeestaan edellytys tänne, eihän tää koko alue kunnan rakentamana mitenkään ois mahdollinen'' H7, johtaja (kysyttäessä yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön tarpeesta)

''Se kai tässä kaikkein keskeisin asia on tässä kumppanin hakemisessa, koska se alue vaatii kuitenkin jonkun verran investointeja ja kaupungilla ei oo siihen loputtomasti itellä varaa laittaa'' H4, luottamushenkilö

Tärkeimpänä vipuvoimana ja tavoitteen mukaisten liikunta- ja urheiluolosuhteiden kehittämiseen käytettävien varojen lähteenä kaupungin näkökulmasta on alueen tulevassa kaavassa osoitetun asumisen rakennusoikeuden myyminen. Rakennusoikeuden myyminen on kuitenkin sopeutettava muihin alueelle kohdistuviin tavoitteisiin ja kehittämisen kannalta erilaisten tavoitteiden tulee olla tasapainossa. Alueen suunnittelussa ja asuinrakentamisen määrän optimoinnissa on otettava huomioon monenlaisia reunaehtoja, kuten H2 alla kuvailee.

''Varmaan kaikissa maankäytön kehittämishankkeissa, kaupunki varmaan puntaroi sitä että mikä on houkuttelevan elinympäristön ja toisaalta tehokkaasti kaavoitettujen tonttien, niistä saatavan vuokra- tai myyntitulon välinen suhde, luulen että tässä taloustilanteessa korostuu se, että myydään tai luovutetaan tontteja josta saadaan tuloja -- miten niillä tuloilla päästäisiin kompensoimaan tavallaan sitä sen alueen rakentamista ja sit siinä että kun tehokkaasti jotain kaavotetaan, niin ikään kuin tasapainon säilyttäminen viihtyisyyden, terveellisyyden, turvallisuuden, ja näiden suhteen.'' H2, asiantuntija tai päällikkö

''Tärkeintä on kuitenkin varmaan siin se, että asuntorakentamistakin tulee alueelle, sillä rahalla mitä saadaan tonteista pystytään myös hyödyntämään sitte näiden liikuntaolosuhteiden parantamiseen'' H3, johtaja

Kuten H2:n ja alla H7:n sitaateista näkyy, näyttäisi tontinluovutuksesta saatavien tulojen siirtämisen konkreettinen malli olevan vielä epäselvä. Lisäksi haastateltavien suhtautuminen rakennusoikeudesta saatavien tulojen kohdentamisesta liikunta- ja urheiluolosuhteisiin investoimiseen vaihteli jonkin verran. Esimerkiksi H4 kuvaili tämänkaltaisen mallin olevan mahdoton ja varojen osoittaminen tulisi osoittaa normaalin budjetoinnin kautta.

''Harrastusolosuhteet pitää luoda sillä resurssoinnilla mitä on liikuntapalveluiden budjetissa ja siihen ei oikeen voi kytkeä noita kiinteistöjalostuksen tuottoja, tavallaan siinä pitää vaan olla tarkka.'' H4, luottamushenkilö

''Ehkä yks riski ois se, kun edellä kysyit riskejä ois se, että noista aiemmistakin hankkeista on ollut että kun asuminen on sitä mistä saadaan ne eurot, niin miten ne asumisen eurot pystytään siirtämään sitte niihin liikuntapaikkoihin'' H7, johtaja

Julkisen sektorin näkökulmasta kumppanuus ja yhteistyön tarve yksityisen sektorin kanssa liittyy kaupungistumiseen ja asukkaiden määrän kasvuun. Tampere yhtenä suomalaisista kasvukeskuksista ja Hakametsän alue osana kasvavaa ja kehittyvää Tamperetta tunnistetaan yksityisen sektorin näkökulmasta kiinnostavaksi kiinteistösijoittamisen kohteeksi. Hankkeen konteksti on siis hedelmällinen toimivaa ja molempia hyödyttävään julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuutta ajatellen.

''Sit tietysti rakentuva kaupunki ja kehittyvä kaupunki ja raitiotien välitön läheisyys sai sit myös sijottajat ja rakentajat ja muut investorit kiinnostumaan alueesta'' H1, asiantuntija tai päällikkö

Vaikka lähtökohdat ovatkin hedelmälliset, tunnistetaan kiinteistösijoittamisen osalta lieveilmiöitä, jotka joko uhkaavat tavoitteiden mukaisen urheilukampuksen syntymistä tai muuten

kaupunkirakenteen monimuotoisuutta. Tontinluovutuskilpailuun osoitettu asumisen rakennusoikeuden määrän pohdittiin myös vievän fokusta liikunta- ja urheilurakentamisesta.

> *''Mä kyllä näen että kiinteistökehittäminen on tällä hetkellä vahvasti markkinavetoista ja ehkä vähän turhankin vahvasti -- kun Tampere on yksi näistä keskuksista mistä kiinteistösijottajat tuntuu olevan kiinnostuneita niin tuottaa tietynlaisen markkinatilanteen, ja se on tietynlainen taustatekijä sille että nyt on vähän niinkun ylikorostunut -- tämmönen kiinteistösijottamisen rooli ja ne niinku realisoituu tietynlaisiksi typologioiksi, eli keskikäytävällisiksi talonrakennustaloiksi jotka on täynnä yksiöitä ja kaksioita'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Mikä mua tässä vaiheessa vielä mietityttää et siinä annettiin sit mukana paljon asuinrakennusoikeutta, niin mä toivon että se fokus ei oo kilpailun ratkasuissa siinä että asuntorakentaminen toteutetaan ja esitetään vähän jotain siihen sivuun -- kilpailuohjelmassa mun mielestä selvästi sanottiin että tää urheilu on se ykkösjuttu, niin että toivottavasti se ei tavallaan vie se niin ison asuinrakennusoikeuden määrän porkkanana antaminen fokusta tästä pääasiasta.'' H6, asiantuntija tai päällikkö*

Hankkeella nähdään olevan myös osansa Tampereen elinvoiman, kilpailukyvyn sekä yritystoiminnan houkuttelevuuden edistämisessä. Elinvoiman ja elinkeinojen näkökulmasta alueen kehittämistä kuvaillaan erityisesti liikunta- ja hyvinvointialan yritysten toiminnan mahdollistavana julkisen sektorin panostuksena. Viereinen Kalevan alue nähdään vahvasti kehittyvänä ja erittäin suosittuna alueena, jonka (kasvava) asukasmäärä luo osaltaan edellytyksiä toimivalle liiketoiminnalle Hakametsän alueella. Kuten totesin edellisessä alaluvussa, yleisesti Kaleva-Hakametsä koetaan vahvasti kasvavana keskustan leviämissuuntana, jolla on myös kaupallista potentiaalia.

> *''Tietysti mä toivon ja liputan itse sellaisten hankkeiden puolesta, missä yksityisen sektorin rooli on keskeinen esimerkiks rahotuksen osalta, näkökulmasta, että kaikki ei oo kaupungin rahottamaa vaan et siel on tämmöstä yksityisten vetämiä, mikä sitten myös kiinnostaa investoreita -- Ja tietyst sellanen raha aina alueelle kelpaa'' H5, luottamushenkilö*

> *''Hyvinvointibisnes ja tän tyylinen niin sille on jo tarvetta niin täs tietysti kaupunkina niin tarjotaan tän alan yrityksille mahdollisuuksia ja tiloja harjottaa tätä liiketoimintaa.'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

Taloudellisen toimivuuden korostaminen esimerkiksi kilpailussa nähdään haastateltavien keskuudessa kaksijakoisesti: tämänkaltaisissa kaupunkiympäristön suunnittelumalleissa uhkana koetaan laaduton kaupunkiympäristö ja pienten asuntojen ylituotanto. Toisaalta kilpailun kautta haetun yksityisen sektorin näkemyksen alueen tulevaisuudesta kuvataan luovan sellaista

elinvoimaa ja elävyyttä, jota ei kunnallisella ''tavanomaisella'' suunnittelulla ja prosesseilla pystytä välttämättä saavuttamaan. Yksityisen sektorin toimijoilla nähdään olevan merkittävä rooli innovaattoreina ja lisäarvon tuottajina.

> *''Jos ajatellaan tollasta konseptia ja toteutusta niin siinä haetaan tietysti ideaa mitä se tois, se tarkottaa et siel ei oo vaan suunnittelijoita vaan myös toteuttajia, rahottajia, voi olla urheiluseuroja tai muita, tietynlainen kokonaisvisio siitä mitä se on'' H5, luottamushenkilö*

> *''Me ollaan paljon puhuttu monella alueella et avoimempaa kaavoitusta tai väljempää kaavoitusta ja siis täähän konsepti- ja toteutuskilpailu on nimenomaan toimijakentälle väljempi kokonaisuus, jossa annetaan enemmän mahdollisuuksia markkinoiden luoda aluetta ja toimintoja ja ympäristöö'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Usein kun tälleen tiivistetään ja saatetaan yhteen samasta asiasta kiinnostuneita tai eri toimialueita tai eri bisneksillä olevia ihmisiä niin sillon on myös mahdollisuus luoda innovaatioita. Pystytään niinkun luomaan uutta'' H5, luottamushenkilö*

5.2.3 Kaupungin veto- ja pitovoiman ja hyvinvoinnin edistäminen liikunnan ja urheilun olosuhteilla

Hakametsän hanke kuvataan myös tärkeänä kaupungin pito- ja vetovoiman edistäjänä niin urheilun ja opiskelun yhdistävien nuorten kuin monipuolista liikuntaan keskittyvää asuinympäristöä toivovien (uusien) asukkaiden suhteen. Nuoria, opiskelemaan muuttavia urheilijoita voidaan houkutella toimivalla harjoittelu- ja kilpailuinfrastruktuurilla ja sujuvalla oppilaitosyhteistyöllä. Nuorten urheilijoiden houkuttelu jopa kansainvälisellä tasolla nähdään merkittävänä vetovoimatekijänä, tavoitteena ja myös perusteluna Hakametsän kehittämiselle.

> *''Jos miettii sellasta, haetaan sellasia fasiliteetteja Tampereelle jotka niinkun nostaa Tampereen sellasten varteenotettavien urheilijan polkua tarjoavien kaupunkien joukkoon, oon ymmärtänyt et tämmönen toisen asteen koulutus urheilijoille ja sen puitteet mitä tarvitaan, -- tämä koulutusympäristöjen kehittäminen siltä osalta.'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Mä uskon et urheilun merkitys yhteiskunnissa tai sanotaan eri valtioissakin säilyy ja mä oletan et täs ois myös business ja vientimahdollisuutta, esimerkiks opiskelijavaihtoo ja tän tyyppistä kansainvälistä yhteistyötä, mitä pidän tärkeenä'' H5, luottamushenkilö*

Niin Hakametsän kehittämisen kuin muidenkin mainittujen valtakunnallisten liikunta- ja urheilualuehankkeiden myötä liikunnan ja urheilun nähdään tietyllä tavalla palaavan kaupunkeihin. Tätä edeltävänä kehityssuuntana nähdään urheilun ja urheilukoulutuksen keskittäminen ''korpeen'', viitaten esimerkiksi Vierumäen tai Kuortaneen urheiluopistoihin. Erilaisten urheilutoimijoiden nähdään nyt haluavan keskittää toimintaansa kaupunkeihin ja toisaalta Tampereen kuvataan haluavan urheilutoimijoita alueelleen. Hakametsän hankkeen nähdäänkin toteuttavan sekä kaupungin omaa että urheilumaailman tahtotilaa toimintojen sijoittamisessa. Järjestelyssä nähdään siis etuja sekä kaupungin että urheilun kannalta. Urheilukampuksen kuvataan olevan jotain, joka kaupungista vielä puuttuu. Aineiston perusteella ''kampuksen'' määritelmä on tässä hankkeessa lähinnä erilaisia toisiaan tukevia toimintoja yhteen kokoava alue, eikä sillä niinkään viitata kampuksen perinteisempään merkitykseen koulutukseen liittyvänä alueena (esimerkiksi yliopiston kampus).

> *''Urheilussa ollaan selkeesti tultu, sanosinko takas kaupunkeihin -- oli sellanenki vaihe että urheilu vietiin tommosiin urheiluopistoihin keskille metsiä jne, nythän laji ku laji haluaa näitä kaupunkeja --, mihin ne haluaa keskittää näitä toimintoja ja kaupungit nähdään siinä. -- Ja sitte urheilussa aina tää opintojen ja urheilun yhdistäminen on yleensä se avainsana ja tässä Tamperekkin on aivan loistava paikka kun meillä on niin hyvät opiskelumahdollisuudet ja opintojen ja urheilun yhdistämismahdollisuudet'' H7, johtaja*

> *''Kaupunki tavottelee sitä et kaupunkiin saatas urheilukampus joka meiltä täältä puuttuu. Meil on urheiluopistoo, meil on urheilupuistoo, meil on liikuntasuorituspaikkoja, mutta ei oo tämmöstä niitä kokoavaa kampusta jolla me päästään selkeesti viemään niinku liikunnan ja urheilun puolella elinkeinoelämää, harrastuspuolta mutta myös huippu-urheilun puolta eteepäin'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

Liikunnan ja urheilun keskinäinen suhde tulee haastatteluissa esiin mielenkiintoisesti. Tulkitsen tavoitteena olevan sekä kuntalaisten liikunnan että huippu-urheilun edistäminen, mutta suhtautuminen niiden väliseen tärkeysjärjestykseen vaihtelee. Olosuhteiden laatutasosta todetaan, että mikä kelpaa huippu-urheilulle, kelpaa myös liikunnalle. Painottuminen jompaankumpaan näkökulmaan ei ole selkeä ja mielipiteitä on suuntaan ja toiseen. Mielipiteet pohjautuvat ajatuksiin kuntalaisten liikuttamisesta hyvinvointinäkökulmasta, toisaalta tamperelaisen urheilun menestyksen ja aseman edistämisestä. Yhteinen näkemys on, että Hakametsästä tulisi kehittyä monipuolinen, ainutlaatuinen ja laadukas liikunta- ja urheilupaikka. Mielenkiintoinen yksityiskohta on H4:n ajatus siitä, että kaupungit saavat kilpailuetua toisiinsa nähden spesifioiduilla

asuinalueilla ja että modernissa kaupungissa on erityylisiä asuinalueita. Hakametsän alueen voidaan nähdä siis houkuttelevan asuinympäristöltään liikunnallista otetta toivovia asukkaita.

> *''Sitähän tässä niinku tavotellaan, hyvän kaupungin rakentamista ja urheilu ja liikunta on hyvin merkittävä osa sitä, sen ihmiset arvostaa hyvin korkeelle kaupungissa yleensä.'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Ne olosuhteet mitkä kelpaa urheilulle kelpaa liikunnalle mutta ei välttämättä toisinpäin. Huippu-urheilun tilathan on yleensä arvokkaampia kuin liikunnan tilat niin sitten täytyy nimenomaan katsoo että mikä on se jälleen kerran tässäkin se hyvä kokonaisuus'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Niin kun miettii et siitä porukasta varmasti täytyy olla joku osansa, joka tavallaan voi arvostaa tollasta. Se mikä musta on todellinen suuren kaupungin merkki on se, ettei tehä kaikille koko ajan samaa, vaan että voi olla jossain määrin sellasta spesifiä aluetta tietylle porukalle. Kyl joku varmaan haluaa asua ihan liikuntapuistossa kiinni'' H4, luottamushenkilö*

5.3 Julkisen sektorin suhtautuminen hybrideihin

Haastateltavien edustaessa julkisen sektorin toimijaa, liittyy koko aineisto kiinteästi julkisen sektorin suhtautumiseen ja näkökulmiin. Aineiston perusteella suhtautuminen tähän hankkeeseen sekä yleisesti hybridisaatioon vaihtelee kaupungin sisällä hieman epäilevästä hyvin luottavaiseen ja positiiviseen. Eroja on myös siinä, millä tasolla eri asemassa olevat (asiantuntija tai päällikkö, johtaja ja luottamushenkilö) edustajat käsittelevät asiaa. Eritoten luottamushenkilöt puhuivat hieman yleisemmällä ja laajemmalla tasolla ja puheessa näkyivät luonnollisestikin enemmän poliittiset arvot ja tavoitteet. Erot ovat kuitenkin melko pieniä eivätkä ne ole tutkimuksen tulosten kannalta kovin merkittävässä roolissa. Haastateltavien välisten pienten erojen ohella suhtautumisesta on eroteltavissa kaksi teemaa – hybridimallit tulevaisuuden toimintatapana sekä hybrideihin kohdistuvat huolet ja haasteet.

5.3.1 Tulevaisuuden toimintatapa

Hybridimallisten hankkeiden kuvattiin olevan jo melko yleisiä Tampereella ja niiden roolin ennustettiin vain kasvavan. Jossain määrin Tampere kuvattiin myös tämänkaltaisen kaupunkikehityksen edelläkävijänä. Edelläkävijyys koettiin pääasiassa positiivisena, vaikkakin H4 antoi ymmärtää, että toimintamallissa on myös negatiiviset puolensa. Julkisen sektorin roolin

kuvattiin useaan otteeseen muuttuvan entistä enemmän mahdollistajaksi ja alustaksi erilaiselle (kaupalliselle) toiminnalle.

> *''Tampere on aina ollut vähän edelläkävijä, mä uskon niinku, vaikka ratikka aiheutti kovan keskustelun, ne soraäänet on häipyneet vähiin. Ihan samalla tavalla liikuntarakentamisessa, mä näen sen niin että siel on tota, positiivinen suhtautuminen asiaan ja odotetaan mielenkiinnolla.'' H3, johtaja*

> *''Kaupunki on jo useita vuosia pidemmän aikaa tämmösiä hybridihankkeita edistänyt ja todennut niitä tarpeellisiks ja strategisesti tärkeiks'' H6, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Tää kun tähän kytkeytyy näitä muita toimijoita, niin tää on nyt musta aika sellanen tyypillinen, tämmönen tamperelaislähtönen hanke kaikessa hyvässä, joskin ehkä pahassakin'' H4, luottamushenkilö*

Verkostomaisuus ja moninaiset kumppanit sekä monikäyttöisyys koetaan kaupunkikehityksen vahvaksi suunnaksi. Kaupunkiympäristön ''kilpailuttamisen'' vaikutuksista tuotiin esiin erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia. Toisaalta haluttujen ja arvokkaiden alueiden kehittämiseksi markkinoiden kilpailutus nähtiin positiivisena, innovaatioita ja parempia kokonaisuuksia luovana tapana. H2 pohti sitä, onko tämänkaltainen markkinaehtoinen suunnittelusuuntaus ja konsepti- ja toteutuskilpailu oikea tapa ratkaista ''kaupungin ykkösmestoja'' vai tulisiko ennemmin käyttää esimerkiksi arkkitehtuurikilpailuja. H2 jatkoi kuitenkin siten, että kumppanuuksissa ajaudutaan kilpailumuodosta riippumatta melko lailla väistämättä samoihin konflikteihin, mutta konseptimaisen kilpailun myötä erilaisia intressejä ratkotaan jo kilpailutyössä ja sitoutuminen on siten mahdollisesti vahvempaa alusta lähtien.

> *''Pyritään tekemään monikäyttösyyttä ja synergisyyttä ja tekemään enemmän yhdessä yksityisten kanssa'' H4, luottamushenkilö*

> *''Siinä mielessä ajattelisin et kyllä tämmösessä omat hyvät puolensa on, et siinä tavallaan saadaan se toteuttajien sitoutuminen niinkun alusta saakka ehkä vahvemmin sitten verrattuna jos haettaisiin toteuttajia sellaselle konseptille joka ois niinkun valmiiksi määritelty ihan avoimen suunnittelukilpailun pohjalta'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

Haastattelujen aikana ajatukset nimenomaisesti tämän hankkeen ja hybridimallin onnistumisesta olivat lähinnä arvailujen tasolla, sillä prosessi oli vasta aktiivisessa kilpailuvaiheessa eikä kilpailun tuottamia ehdotuksia vielä ollut nähty. Haastateltavat peilasivat kuitenkin ajatuksiaan runsaasti muihin tamperelaisiin hankkeisiin ja totesivat kumppanuuden olevan positiivinen ja jopa välttämätön malli kaupunkikehityksessä.

''Kaupungin kehittymiseen tarvitaan aina yksityistä, koska eihän kaupunki yksin, itse itseään kehitä vaan tarjoaa mahdollisuuksia ja alustaa siinä kehittämisessä. Joten, se on niinku aivan välttämätön'' H6, asiantuntija tai päällikkö

Liikuntapaikkojen suhteen omistus- ja hallintamallien moninaisuuden ennustettiin kasvavan. Kaupungin omien liikuntapaikkojen määrän ennustettiin vähenevän ja erilaisten palvelunosto- ja vuokrasopimusten roolin kasvavan, mutta kaupungin roolin säilyminen tiettyjen liikuntapaikkojen kuten uimahallien toteuttajana tunnistetaan. Yksityisen roolin kasvaessa, esimerkiksi tämänkaltaisen hankkeen myötä liikuntaolosuhteiden nähdään mahdollisesti monimuotoistuvan ja myös lisääntyvän, vaikkakin kustannusten kohoaminen nähdään uhkakuvana. Haastateltavien viittaukset tulevaisuudesta vaihtelivat yleisestä kaupunkikehityksestä liikuntapaikkarakentamiseen, mutta tulkitsen niiden kulkevan vahvasti myös käsi kädessä.

''Kyllä sitä julkista panostusta tarvitaan, mut just se liikuntapaikkojen rakentaminen, niin siinä enenevissä määrin yksityisellä sektorilla on roolinsa'' H2, asiantuntija tai päällikkö

''Valtakuntaan taas vertailen niin meillähän on hyvin pitkälti tällä hetkellä kunnallisella puolella, mutta yksityistä tulee koko ajan lisää -- Mut sit on sellasia asioita, jotka on melkeen pakko tehdä julkisella rahotuksella, esimerkiks uimahallit. Uimahallien kustannusrakenne on niin raskas, että harva yksityinen pystyisi pyörittämään bisnestä uimahallikäynneillä. Koska käyntikerrasta keskimäärin noin puolet tälläkin hetkellä subventoidaan veroeuroilla'' H3, johtaja

''Tietysti se edistää liikuntaa ja urheilua -- kyllähän siinä tulee paljon liikunnan lisäpaikkoja ja liikunnan olosuhteet, niin kilpaurheilun kuin kuntourheilun kuin kaiken oheistoiminnan osalta kaupungissa tulee paranemaan. -- Ehkä tietynlainen uhkakuva on sitten se, että miten se tasapaino tavallaan sen kaupallisuuden ja näitten eri lajien ja sen kilpa- ja kuntourheilun kans -- et me tehdään hienoo kampusta johon kellään ei oo varaa.'' H7, johtaja

5.3.2 Haasteena kustannukset, kompromissit ja kaupunkiympäristön laatu

Vaikka yleisellä tasolla haastateltavat suhtautuvat erilaisiin kaupunkikehityksen hybridimalleihin suhteellisen positiivisesti ja luottavaisesti, on hybrideihin liitetyt haasteet yksi selvä toistuva teema. Joitain haasteita olen esitellyt jo muiden teemojen yhteydessä. Julkisen sektorin näkökulmasta tärkeä toimijoiden yhdenvertainen kohtelu sekä yksityisen sektorin kyky ja kiinnostus luoda laadukasta kaupunkiympäristöä toistuvat haastateltavien puheessa usein. Edellisessä

alaluvussa sivusin jo hieman haasteeksi tunnistettua liikkujalle kohdistuvien kustannusten kasvamista ja sen aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia liikunnan harrastamiseen. Aineiston perusteella uhan kustannusten kohoamiselle luovat yksityisen sektorin voitontavoittelu sekä urheiluseurojen ammattimaistuminen.

> *''No tietysti nään sen et jos nää menee, et jos esimerkiksi niin talousyhtälö ei toteudukkaan hyvänä, jonka jälkeen tässä niinkun liikkujalle ja urheilijalle liikkumisen kustannukset nousevat, eli et meille tulee kalliimpia vuoroja tai kertamaksuja tai mikä se sit onkaan, se on tietysti yksi huomioitava riski toi olosuhteiden kallistuminen'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Koska harrastaminen maksaa jo nyt niin paljon ja olosuhdemaksut tulee päälle vielä, niin tää tulee tää liikuntapaikkakustannukset tulee osittain myös seurojen ammattimaistuminen tulee nostamaan harrastamisen hintaa niin paljon, että kyllähän Suomi jakautuu tällä hetkellä siihen, et kellä on varaa harrastaa ja kellä ei oo varaa harrastaa. Ja sitte kellä ei oo varaa harrastaa jäävät kotiin, ja sit ihmetellään kun liikkumattomuus lisääntyy.'' H3, johtaja*

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön edellytyksenä todettiin vahvasti olevan kompromissien tekeminen – tämä ajaa pohtimaan, onko yhteistyö- ja kumppanuusajattelu enemmän pakon sanelemaa vai aidosti myös julkista sektoria hyödyttävä toimintatapa. Hybridimallisissa hankkeissa tarveajattelun nähdään olevan erilaista ja eritoten julkisen sektorin perinteisen tarvepohjaisuuden helposti hämärtyvän. H7 totesi, että julkisen sektorin on tiedettävä ja määriteltävä entistä tarkemmin, mitä se haluaa ja tarvitsee jotta kaupungin kehittäminen ei ajaudu yksityisen (ja/tai kolmannen) sektorin ''vietäväksi''. Toisaalta julkisen sektorin toimijan on oltava myös tarkka siitä, että se kohtelee eri toimijoita ja myös alueita tasapuolisesti.

> *''Meillä pitää olla hyvä se oma tuntemus siitä omista tavotteista ja siitä tiedäksä ku meidän pitää olla yhdenmukasia kaikille toimijoille. Me ei saada kohdella toista erilailla kun toista. -- Meidän täytyy tietää et sopiikse siihen meidän konseptiin että tarvittiinko me tota ja tota, jos me halutaan sitä edistettävän. Sillon meidän täytyy tuntee oma tilanteemme ja tarpeemme.'' H7, johtaja*

> *''Aina kaiken pitäs lähtee ympäröivän yhteiskunnan tarpeista, elikkä vaikka kuinka tehdään kumppanien kanssa, niin kyl kaiken pitäs lähtee siitä tarpeesta, mikä on nykysten kaupunkilaisten ja tulevien kaupunkilaisten tarve. --. Ja tavallaan siitä kaiken pitää lähtee, eikä koskaan siitä, että mikä on se, et kumppanien kans pitää olla tarkkana ettei se lähe kaupungin kannalta väärään suuntaan.'' H4, luottamushenkilö*

Käytännön hankaluudet ilmenevät esimerkiksi hybridirakentamisen kiinteistörajojen ja vastuiden määrittämisessä, kaupungilta vaadittujen valmisteluresurssien ja toisaalta erilaisiin

malleihin kohdistuvan epävarmuuden ja -tietouden kautta. Epätietoutta voi olla esimerkiksi hybriditoteutuksiin liittyvistä lakiasioista tai sopimustekniikasta. Hybriditoteutuksiin vaadittavaa asiantuntijuutta todettiin olevan vielä melko niukasti ja sen keskittyvän kaupunkiorganisaatiossa tiettyihin yksiköihin. Tätä ajatellen hallintokuntien yhteistyö hybridihankkeissa korostuu entisestään, sillä tarvittavaa asiantuntemusta ei koeta löytyvän jokaisesta yksiköstä. Hankkeisiin liittyvien neuvottelujen suhteen osapuolten suuren määrän koettiin hankaloittavan työtä enemmän kuin toimintojen suuren määrän.

> *''Ainakin johtamiselle tekee sen että kumppaneita on aivan alusta asti paljon niin se tuo esiin haasteen pitää monta lankaa käsissä kiinni enemmän.'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Tämmönen kiinteistötalouden osaaminen -- keskusteluissa monesta eri syystä tulee esiin se heidän näkemyksensä siitä että näillä reunaehdoilla sitte tätä hanketta ei voida toteuttaa. Ja meillä ei oo -- sellasta tietopohjaa, et me voitas argumentoida tyylillä et jos teidän katteet on tossa ton verran ja te teette sen tällä hinnalla niin saisitte kyllä tästä ihan toteuttamiskelpoisen'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

Toimintojen tiiviin yhteensovittamisen haasteista haastateltavat pohtivat esimerkiksi erilaisten käyttötarkoitusten sopivuutta toistensa kanssa. Tämä haaste näyttäytyi eritoten julkisen ja yksityisen tilan välisessä konfliktissa, esimerkiksi asumisen yhdistämistä kulkemista, väkijoukkoja, melua tai maisemallisia haittoja aiheuttavien toimintojen kanssa. Yleisesti toimintojen välinen yhteensovittaminen ja niiden määrien välinen suhde on suunniteltava tarkasti. Vaikka hybridirakentamiseen suhtaudutaan aineiston perusteella positiivisesti, todettiin tiiviiden hybridimäisten korttelin tai rakennusten olevan toteutukseltaan haastavampaa ja siten kalliimpaa, jolloin niiden toteuttaminen ei välttämättä ole yksityisen sektorin intressinä.

> *''Häiriintyykö se kodin rauha siitä tavallaan siitä liikuntaharrastajasta, jos siinä on vaikka puistoo missä tehdään lajiharjottelun oheisharjoittelua, syntyykö siitä ääniä tai muuta. Ja jos on hyvin aktiivista esmes iltaaika, henkilöautojen pysäköinti ja pihojen läpi kulkeminen'' H1, asiantuntija tai päällikkö*

> *''Täytyy pohtia sitä et miten esimerkiksi siellä ulkotilassa jäsennellään sen julkisen, puolijulkisen ja puoliyksityisen ja yksityisen tilan siirtymätila sillai et se on tarpeeksi selkeä, ettei ne julkiset toiminnot muodosta sellasta häiriötekijää, niinkun pelkästään häiriötekijää asumiselle.'' H2, asiantuntija tai päällikkö*

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkimus kohdistui liikunta- ja urheilualueiden ja kaupunkikehityksen hybridisaatioon julkisen sektorin toimijan näkökulmasta. Tutkin ilmiötä tapaustutkimuksena, jonka kohteena oli Tampereen kaupungin Hakametsä Sport Campus –kaupunkikehityshanke. Edellisessä luvussa olen pyrkinyt luomaan tapaustutkimukselle ominaisen tiheän kuvauksen esitellen toteuttamani teoriaohjaavan sisällönanalyysin tuloksia. Olen luokitellut haastatteluaineistoni pitäen mielessä hybridisaatioon pohjautuvan teoreettisen viitekehykseni sekä tutkimuskysymykseni. Tässä luvussa käyn vuoropuhelua empiirisen aineistoanalyysini ja hahmottamani teoreettisen viitekehyksen välillä ja vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka ovat:

1. Miten hybridisaatio näkyy Hakametsä Sport Campus -hankkeessa?
2. Minkälaisiin tavoitteisiin ja haasteisiin hybridisaatiolla pyritään vastaamaan?
3. Miten hybridisaatio vaikuttaa liikunnan ja urheilun olosuhteisiin?

6.1 Hybridisaatio hankkeessa

Toimijahybridi, tässä tapauksessa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö nähdään koko hankkeen peruslähtökohtana. Hanke noudattaa vahvasti senkaltaista *public-private partnership* -mallia, jossa julkinen sektori toimii aloitteen tekijänä. Tällä tarkoitan sitä, että verraten esimerkiksi Tammelan stadionin prosessiin, jossa rakennusliike ehdotti kaupungille stadionin kehittämistä, Hakametsän osalta kaupunki on itse tunnistanut kehittämisen tarpeen. Yksityinen sektori nähdään tärkeänä kumppanina nimenomaan kehittämisen rahoituksen ja alueen taloudellisen kannattavuuden kannalta, mutta myös alueen kokonaiskonseptin ja toiminnallisuuden suunnittelijana. Vaikka kaupunki on asettanut omat tavoitteensa alueen kehittämiselle, nojaa tarkempi suunnittelu konsepti- ja toteutuskilpailun myötä saatuihin kokonaisvaltaisiin, yksityisen sektorin muodostamiin ja tavoitteellisesti myös sen toteuttamiin suunnitelmiin. Tulkitsen, että hankkeessa toimijahybridi yksityisen sektorin kanssa on itsestäänselvyys, mutta toisaalta suoria näkemystä tarkemmasta soveltamismallista ei nouse aineistosta esiin ja toimivan mallin muodostaminen koetaan myös haastavana. PPP:n hyödyt ovatkin potentiaalisesti moninaiset, mutta sen onnistunut toteuttaminen ja esimerkiksi sopimusehtojen standardointi on todettu haastavaksi (ks. Klijn & Teisman 2000; Van den Hurk & Verhoest 2015, 2017).

Karrén (2020, 42) luokittelemat toimijahybridin riskit ja edut näkyvät myös tässä tutkimuksessa ainakin osittain. Toimijahybridiin kohdistetaan paljon positiivista kuvailua ja toiveita, mutta tutkimukseni perusteella Tampereen kaupungilla koetaan osittain epävarmuutta hybridimallien konkreettisesta toteuttamisesta ja siihen tarvittavan asiantuntijuuden riittävyydestä. Huolta kannetaan myös siitä, että kaupunki ei ajaudu yksityisten toimijoiden ''vietäväksi''. Johtopäätöksenä totean, että tamperelainen kaupunkikehitys on omaksunut vahvasti tunnistamiani toimijahybridiin liittyviä periaatteita kuten uuden julkisjohtamisen ja uuden julkisen hallinnan toimintatavat sekä kasvuun ja kilpailuun keskittyvän ''yrityskaupungin'' otteen (ks. Molotch 1976; Harvey 1989; Nevalainen 2004), mutta niiden mahdollisesti aiheuttamiin ongelmiin, kuten julkisen tilan katoamiseen, julkisten palveluiden heikentymiseen ja asuinalueiden eriytymiseen (ks. Hyötyläinen 2015, 633) pyritään kiinnittämään huomiota. Billisin (2010b) sektorien ideaalimalleina ajateltuna, julkisen sektorin mallia tietyllä tapaa haastetaan, mutta julkisen sektorin tasa-arvoisuuteen ja tasapuoliseen kohteluun perustuvaa ideaalia kunnioitetaan edelleen.

Public-private partnership -malli eli PPP viittaa julkisen ja yksityisen väliseen kumppanuuteen erilaisissa projekteissa (esim. Osborne 2000; Anttiroiko ym. 2007). Hakametsän hankkeeseen liittyy kuitenkin kolmannen sektorin suurempi rooli tavanomaisempaan PPP-hankkeeseen verrattuna. Hanketta on haastateltavien mukaan pyritty edistämään loppukäyttäjiä osallistaen ja kuullen, jolloin toimijahybridiin tulee myös kolmas sektori tiiviimmin mukaan. Kolmannella sektorilla ja loppukäyttäjillä tarkoitetaan tässä yhteydessä lähinnä urheiluseuroja, jotka ovat olleet mukana alueen vision kehittämisessä mutta jotka toimivat myös aktiivisina edunvalvojinaan. Hakametsän hankkeen toimijahybridissä on merkkejä siis käyttäjät mukaan ottavasta *public-private-people partnership* -mallista, jonka yhtenä tarkoituksena on ehkäistä alueen herkän ja tunnelatautuneen alueen kehittämisestä aiheutuvia konflikteja eri sidosryhmien kanssa (ks. esim. Perjo, Fredricsson & Oliveira e Costa 2016, 3).

Hybridisaation ajatusta soveltaen sen voi ajatella ilmenevän myös hallintokuntien yhteistyön kautta. Billisin (2010b) mukaan eri sektoreilla ja niiden sisällä organisaatioilla on omat arvonsa ja toimintamallinsa. Kaupunkiorganisaation yhteinen suuri tavoite ja toiminnan perusta lienee sama, mutta se jakautuu hallintokuntien ja yksiköiden välillä pienempiin ja toisistaan eroaviin osatavoitteisiin. Erot tulevat näkyviksi tämänkaltaisissa suurissa, monen yksikön resursseja vaativissa ja asettamia reunaehtoja yhdistävissä hankkeissa. Tutkimukseni perusteella hankkeen iso kuva ja päämäärä on laajasti jaettu läpi kaupunkiorganisaation, mutta luonnollisestikin erilaisten tavoitteiden ja pyrkimysten korostaminen hieman vaihtelee. Erojen näkyväksi

tuominen ei kuitenkaan ollut tutkimukseni keskiössä. Mielenkiintoista on, että kaupunkitilan hybridisoitumista käsittelevä tutkimus on melko kriittistä, mutta tässä tutkimuksessa ei juurikaan noussut esiin ainakaan voimakasta kritiikkiä hybridisoitumista, yksityistymistä tai kaupallistumista kohtaan. Tulkitsen tämän johtuvan siitä, että haastateltavien kesken on mielestäni jaettu melko vahvasti näkemys siitä, että vaikka yksityistäminen etenee, tavoitteena on säilyttää myös kaupungin vähintään ohjaava rooli kaupunkikehityksessä. Kansainvälisessä tutkimuksessa erilaiset kontekstitekijät, kuten sektorien väliset voimasuhteet vaihtelevat, ja siihen peilaten tässä tutkimuksessa näkyy suomalaisen yhteiskunnan vahva julkisen sektorin asema nyt ja myös tulevaisuudessa. Yksityistymistä ei siis välttämättä nähdä samalla tavalla kokonaisvaltaisena ja ''uhkaavana'', koska sen ei ajatella tapahtuvan vailla kaupungin tai julkisen sektorin kontrollia.

Tutkimuksen perusteella Hakametsän alueen maan arvo on kaupungin tärkein valttikortti. Hakametsän hankkeessa onnistuneen hybridin ajatus on pohjattu arvokkaaseen maahan kahdella tapaa: yksityinen sektori on kiinnostunut rakennusalasta kasvavassa kaupungissa ja kaupunki saa arvokkaan maan myynnistä tuloja oman toiminnan rahoittamiseksi. Hailan (2016) mukaan julkisen sektorin omistamana ja hallinnoimana (esimerkiksi vuokraten) maaomaisuudella pystyttäisiin vastaamaan paremmin yleisen edun varmistamiseen ja olisi siten varteenotettava vaihtoehto maan myymiselle ja yksityistämiselle. Hyötyläisen (2015) tutkimuksen kohdekaupungeista (Helsinki, Turku ja Tampere) Tampereella oli vähiten kaupungin omistamaa maaomaisuutta. Sekä Hyötyläisen (em) että tässä tutkimuksessa toistuu myynnin perustelu myyntitulojen käyttämisellä kaupunkilaisten palveluntuotantoon sekä elinvoiman edistämiseen (em, 630). Tässä tutkimuksessa suhtautumisesta maan myyntiin ei suoraan kysytty haastatteluissa. Maan myynnistä ja erityisesti asumisen rakennusoikeudesta oli kuitenkin puhetta urheilukampuksen mahdollistajana eikä sitä kohtaan kohdistunut kyseenalaistamista muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Johtopäätöksenä voisi sanoa, että Tampereella maapolitiikka ja kaupunkikehitys perustuu paljolti maan myyntiin ja myyntituloilla ajatellaan edistettävän kaupungin ja kaupunkilaisten asemaa. Tutkittavan hankkeen yhteydessä maan arvo pyritään muuttamaan monipuolisiksi palveluiksi asukkaille, mutta maanmyyntitulojen hyödyntämisen keinot tai ylipäätään mahdollisuudet liikunnan ja urheilun alueen edistämiseen ovat vielä kuitenkin epäselviä.

Kuten toimijahybridi, myös toimintohybridin ajatus on hankkeen peruslähtökohtia. Hakametsän tapauksessa se käsitetään joukkona erilaisia maankäytöllisiä toimintoja levittäytyen 14 hehtaarin alueelle, toisinkuin esimerkiksi Tammelan stadionhankkeessa, jossa hybridimäisyys

viittaa stadionin, asumisen ja liiketilojen yhdistämiseen yhteen ja samaan rakennukseen. Hakametsä koetaan vahvasti keskustan leviämissuuntana, joten tulkitsen keskustamaisuudella tarkoitettavan juuri toimintojen moninaisuutta. Toisaalta on huomattava, että vaikka itse tulkitsen toimintohybridin olevan Hakametsän hankkeen peruslähtökohta, yllättävän vähän haastateltavat puhuivat siitä suoraan. Esimerkiksi hybridirakentaminen nähtiin kysyttäessä alueelle hyvin sopivana ja tilaa säästävänä vaihtoehtona, mutta ei välttämättä alkuperäisenä tavoitteena tai muuten tavoiteltavana asiana. Tästä voisi päätellä, että kaupunkitilan hybridisoituminen tai hybridirakentaminen ei ole käsitteenä kovinkaan tuttu, vaan samasta asiasta puhutaan enemmän sekoittuneisuutena tai monitoimintoisuutena.

Yhteenvetona voisi sanoa, että hybridisaatio näkyy hankkeessa vahvasti ja eri tavoin. Hankkeen tavoitteena on luoda sekoittunut, monitoimintoinen alue. Toisaalta hybridimäisyys viittaa myös toimijoiden moninaisuuteen niin alueen visioinnissa, suunnittelussa, rahoituksessa ja rakentamisessa kuin toteuttamisessa ja tulevaisuuden toiminnassa. Toimija- ja toimintohybridi ovat sidoksissa toisiinsa, sillä toimintojen moninaisuus vaatii usein myös toimijoiden moninaisuutta. Monimuotoisuus ja -toimintoisuus eli toimintohybridi on laajasti hyväksytty, ihanteellinen ja tavoiteltava kaupungin kehittämissuuntaus, vaikkakaan nimenomaan hybridiä ei välttämättä käytetä käsitteenä tässä yhteydessä.

6.2 Haastavat, moninaiset tavoitteet ja hybridisaatio

Hankkeen kehitystyötä itsessään leimaa vahvasti moninaiset ja ristiriitaisetkin intressit, monialainen yhteistyö sekä jatkuva neuvottelu niin urheiluyhteisön kuin kaupungin organisaation sisäisen toiminnan ja päätöksenteon kanssa. Hankkeen erityispiirteenä ja kehittämiseen vaikuttavana tekijänä tunnistetaan Hakametsän jäähalliin liittyvä tunnelataus, joka on keskeinen urheilumaantieteen teema (ks. esim. Bale 1988, 1993; Tuominen 2016; Majanlahti 2018). Tutkimuksen mukaan Hakametsän hybridihankkeeseen kohdistetaan paljon toiveita, joista keskeisimpiä ovat tavoite kestävästä kaupunkikehityksestä, tavoite alueen toimivasta taloudesta ja elinvoimasta sekä tavoite veto- ja pitovoiman ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin parantamisesta liikunnan ja urheilun olosuhteilla. Pääpiirteissään nämä tunnistetaan myös yleisemmällä tasolla hybridihankkeiden tavoitteiksi. Tavoitteiden koetaan edistävän ja edellyttävän toinen toisiaan.

Kestävän kaupunkikehityksen keskeisimpiä keinoja on sekoittunut, tiivis ja monitoimintoinen kaupunkitila (esim. Gillham 2002; Sairinen 2009), tässä tutkimuksessa toimintohybridi.

Hakametsän hankkeessa kestävän kaupunkikehityksen tavoite nivoutuu liikkumisen tarpeen vähentämiseen ja vahvaan julkisen liikenteeseen tukeutuvaan maankäyttöön sekä kasvavan väestön tarpeisiin vastaamiseen. Itse liikunta ja urheilu ei yhdisty selvästi kestävään kaupunkikehitykseen tai alueen uudistamiseen tai elvyttämiseen (vrt. Davies 2016) muuten kuin siten, että alueen historian perusteella liikunta ja urheilun on teemallisesti sopiva kehityksen ydin. Toimintohybridillä pyritään siis edistämään kestävää kaupunkikehitystä liikkumisen tarpeen vähenemisen ja joukkoliikenteen varrelle keskittämisen myötä, mutta myös kasvavan kaupungin tilan puutteen ja kasvavan asukasmäärän vaatimien asuntojen ja liikuntapalvelujen tarjoamisen ratkaisuna. Toimintojen mielenkiintoisella sekoittamisella pyritään myös vaikuttamaan kevyen liikenteen, eritoten kävelyn mielekkyyteen ja mahdollistamiseen.

Kaupunkisuunnittelullisen tavoitteen ja kaupunkilaisen kokemuksen välinen kuilu voi olla kuitenkin syvä. Tampereella liikkumisen ja liikenteen ratkaisuista on syntynyt monien eri hankkeiden yhteydessä julkista keskustelua ja kiistoja. Hakametsä Sport Campuksen konsepti- ja toteutuskilpailun voittanutta suunnitelmaa kritisoitiin kevyen liikenteen, eritoten pyöräilyn yhteyksien heikosta huomioinnista (Ruissalo 2021). Tässä näkyy mielestäni hyvin aineistossa useasti vilahdellut näkemys hybridihankkeista ja niiden kilpailutehtävistä hyvin monimutkaisina ja haastavina. Laajoihin (hybridi)hankkeisiin nivoutuneiden tavoitteiden yhdistäminen voi osoittautua haastavaksi tai jopa mahdottomaksi, joka voi aiheuttaa kiistoja suunnittelijoiden ja alueeseen liittyvien sidosryhmien välille.

Toimintohybridin nähdään olevan keino myös parantaa kaupungin pito- ja vetovoimaa, jonka tunnistin yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi. Toisaalta monipuoliset ja toisiaan tukevat liikunta- ja urheilupalvelut itsessään nähdään pito- ja vetovoimaa parantavana tekijänä, mutta myös erityinen ja ainutlaatuinen asuinalue liikuntapuistossa kuvattiin asukkaita mahdollisesti houkuttelevana tekijänä ja merkkinä ’’oikeasta kaupungista’’. Toimintohybridi, eli tässä yhteydessä liikuntapaikkojen ja asumisen yhdistäminen on siis keino erottautua kaupunkina positiivisessa mielessä. Asumisen ja erityisten olosuhteiden yhdistämisessä tunnistetaan kuitenkin olevan tietynlaista yksityisen ja julkisen tilan välistä herkkyyttä. Huolimatta sen haasteista, hybridirakentaminen nähdään joihinkin paikkoihin joko ainoana tai vähintään hyvin sopivana kehityskulkuna myös tilan vähyyden vuoksi.

Alueen taloudellinen toimivuus ja elinvoima on yksi hankkeen päätavoitteista. Edellisessä alaluvussa nostin jo esiin sen, että taloudellinen toimivuus sitoutuu merkittävästi toimijahybridiin

ja PPP-toteutusmalliin. Kuten aiemmassa tutkimuksessa on todettu (esim. Cabral & Silva Jr. 2013; Akhmetshina, Ignatjeva & Ablaev 2017), myös Hakametsässä kumppanuusmalli ja muun rakentamisen sitominen urheilurakentamiseen nähdään keinona luoda parempia urheilun ja liikunnan olosuhteita ja vähentää julkisen sektorin investointipainetta. Laadukkaiden, monipuolisten liikunta- ja urheiluolosuhteiden mahdollistamiseksi tarvitaan laajempaa kuin kunnan omaa rahoituspohjaa ja investointien jakamista. Toisaalta alueelle toivottujen innovaatioiden, elävyyden ja toiminnallisuuden kannalta kumppanuus ja suunnitteluyhteistyö yksityisen kanssa nähdään erittäin tärkeänä. Toimivan talouden tavoitteessa on siis kaksi puolta: ensinnäkin rakentumisen mahdollistaminen ylipäätään ja toiseksi valmiin alueen (kaupallinen) aktiivisuus, jonka nähdään tuovan toivottua elävyyttä.

Tutkimukseni perusteella toimija- sekä toimintohybrideillä on hyvin tärkeä osa Hakametsän hankkeen tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteisiin sitoutuu merkittävästi uudenlaisia ratkaisuja niin organisaatio- ja hallintatasolla kuin toimintojen ja käyttötarkoitusten tasolla. Hankkeeseen liittyviä haastaviakin tavoitteita ja niihin liittyviä pulmia pyritään kaupungin näkökulmasta ratkomaan erilaisilla hybridimalleilla. Toimijahybridiin kohdistuvan, ehkä tietoisestikin hyväuskoisen toiveikkuuden voidaan kuitenkin ennustella ainakin hieman karisevan hankkeen edetessä kohti toteutusta ja sen realiteetteja. Tiiviillä toimintohybridillä ei myöskään välttämättä onnistuta yhdistämään erilaisia maankäytön tarpeita niin toimivasti kuin on tavoiteltu.

6.3 Hybridisaation vaikutus liikunnan ja urheilun olosuhteisiin

Tutkimuksen perusteella on selvää, että hybridisaatio vaikuttaa liikunnan ja urheilun olosuhteisiin ja muokkaa totuttua mallia ja ajatusta liikuntapaikkarakentamisesta. Tämän tutkimuksen perusteella suhtautuminen tämänkaltaisiin hankkeisiin ja yksityisen sektorin roolin kasvamiseen on kuitenkin positiivista ja avointa, joka eroaa jossain määrin aiemmasta tutkimuksesta. Erityisesti urheiluun liittyvien toimintojen yhdistäminen tiiviisti toistensa lomaan nähdään urheilijan elämää helpottavana asiana ja tämänkaltaisilla kokonaisvaltaisilla hankkeilla yhdistäminen nähdään mahdollisempana.

Kuten aiemmissakin luvuissa on jo käsitelty, on toimijahybridin yleisin ilmentymä julkisen sektorin tehtävien uudelleenjärjestäminen kustannustehokkaammin ja yksityisen sektorin roolin kasvaminen. Urheilussa ja liikunnassa(kin) hybridisaatio on pääasiassa niukan talouden sanelema ilmiö. Aiemmassa tutkimuksessa tunnistettuja keskeisimpiä hybridisaation haasteita ovat

kaupunkitilan kaupallistuminen, yksityistyminen ja eksklusiivisuus (esim. Koskela 2009). Tutkimuksen perusteella samankaltaisen haasteen äärellä ollaan myös tämän tapauksen kohdalla, kun pohditaan sitä, mikä on julkisen ja yksityisen tilan suhde ja miten alueesta muodostuu liikuttava paikka mahdollisimman monelle, varallisuudesta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta.

Tutkimuksessa ilmeni, että hybridisaation aiheuttamana merkittävänä uhkakuvana nähdään liikunnan kustannusten kohoaminen ja siten liikunnan eriarvoistuminen. Vanhempien sosioekonomisen aseman on todettu vaikuttavan lasten liikunnan harrastamiseen eritoten urheiluseuroissa (esim. Palomäki, Laherto, Kukkonen, Hakonen & Tammelin 2016) ja samalla lasten harrastus- sekä kilpaurheilun kustannukset ovat nousseet, kilpaurheilussa jopa kaksin-kolminkertaiseksi 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä (Puronaho 2014, 73). Huoli kustannusten kohoamisen vaikutuksista on siis perusteltua. Tässä tutkimuksessa mahdolliseksi toimijahybridin aiheuttamaksi liikunnan eriarvoisuutta lisääväksi tekijäksi muodostui nimenomaan kohoava kustannustaso, ei niinkään muut liikunnan eriarvoistumiseen mahdollisesti liittyvät tekijät kuten sukupuoli, etnisyys tai alueellinen eriarvoisuus (ks. Itkonen 2020). Toisaalta voidaan pohtia, luovatko tässäkin tutkimuksessa tunnistetut seuratoiminnan muutokset kaupallistumisen ja eriytymisen suhteen (ks. Koski & Mäenpää 2018) myös tarvetta ja kysyntää uudenlaiselle liikuntapaikkarakentamiselle, vaikka se tarkoittaisi kustannusten kohoamista.

Hybridisaatioon peilaten on myös mielenkiintoista pohtia, onko liikunnan ja urheilun kannalta kalliitkin olosuhteet parempi vaihtoehto kuin ei olosuhteita ollenkaan. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, ettei julkinen sektori pysty rakentamaan ja ylläpitämään yhtä laajaa liikuntapaikkaverkostoa kuin aiemmin ja sen toteuttamiseen koetaan tarvitsevan uusia malleja. Tämä näkyy myös haastateltavien suhtautumisessa liikuntapalvelujen järjestämisen hybridimalleja kohtaan, joka eroaa Salmikankaan (2012, 134) tekemästä tutkimuksesta, jossa kunnallisen liikuntatoimen suhtautuminen yksityisiä liikuntapalvelujen tuottajia kohtaan oli melko epäuskoinen. Toki tässä tutkimuksessa haastateltavat eivät edusta pelkästään liikuntatoimea, mutta suhtautuminen on yleisesti yllättävänkin positiivista Salmikankaan (em) tutkimukseen peilaten. Toisaalta Seppälän (2002, 70) tutkimuksessa kunnan viranhaltijoiden suhtautuminen silloin vielä varsin aluillaan olevaan liikuntayhteistyöhön yksityisen sektorin kanssa oli hyvin myönteinen. Yhteistyön pohjana nähtiin kuitenkin kunnan vahvan kokonais- ja koordinaatiovastuun säilyttäminen (em). Tässä tutkimuksessa ilmeni kunnan vahva tahtotila urheilun ja liikunnan edistämiseksi ja oman koordinaatiovastuun säilyttämiseksi, tunnistaen kuitenkin resursseihin liittyvät reunaehdot.

Tämän ja aiemman tutkimuksen perusteella suhtautuminen vaihtelee tutkimusajankohdan sekä kohderyhmän mukaan siten, että rajattuna kunnan liikuntatoimen edustajiin suhtautuminen lienee negatiivisempaa, mutta kohderyhmän ollessa poikkihallinnollinen muuttuu suhtautuminen positiivisemmaksi.

Ulkona olevilla julkisilla virkistys- ja liikuntapaikoilla on suuri merkitys liikunnan tasa-arvon kannalta (Husu, Paronen, Suni & Vasankari 2011, 62, 66). Julkisen ja kaikille avoimen kaupunkitilan loppumisen uhka on noteerattu tieteellisessä keskustelussa (Sorkin 1992; Mitchell 1995; Banerjee 2001). Tässä tutkimuksessa haasteeksi tunnistettiin lähinnä yksityisen ja julkisen tilan rajapinnat ja yhdistäminen, ei niinkään julkisen tilan loppu. Mielenkiintoista on se, että kävelyn ja pyöräilyn yhteydet liikuntaympäristöinä nousivat verrattain vähän esiin, vaikka ne ovat luonnon ohella suomalaisten suositumpia liikuntaympäristöjä. Hyviä kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiä pidetään tärkeänä osana hyvää sporttikampusta, mutta se korostui ennakkooletuksiani vähemmän nimenomaan liikunnan ympäristönä. Aineiston perusteella liikunta- ja urheiluympäristöksi tämän hankkeen yhteydessä määritellään tarkoituksellinen harrastaminen, ei välttämättä kokonaisvaltainen fyysinen aktiivisuus.

Toimintohybridin tarkoittaessa asumisen ja liikuntaolosuhteiden yhdistämistä nähdään sillä olevan liikunta- ja urheiluyhteisöä edistävä vaikutus. Edistävän vaikutuksen nähdään toteutuvan lähinnä siinä tapauksessa, että asuminen on kohtuuhintaista urheilija-/opiskelija-asumista tai lyhytaikaista majoitusta mahdollistaen tapahtumat, turnaukset ja leiritykset. Hakametsän hankkeessa koko alueen toteutuminen ''tarvitsee'' asumista taloudellisessa mielessä, mutta toimintohybridinä sen koetaan olevan myös hankkeen liikunnan ja urheilun tavoitteita tukeva aspekti. Liikunta- ja urheilukeskittymä nähdään myös mielenkiintoisena, vetovoimaisena asuinalueena. Voidaankin todeta näkökulman olevan se, että urheilu tukee asumista ja asuminen tukee urheilua.

Hakametsän hankkeen kohdalla hybridimäisen toteutusmallin lopullisista vaikutuksista liikunnan ja urheilun olosuhteisiin ei vielä tiedetä, joten kykenen päättelemään vain sen, että kaupungin toimijat suhtautuvat siihen positiivisesti, mutta ovat kustannustason noususta huolissaan. Tutkimuksen perusteella hybridihankkeilla voidaan mahdollistaa laadukas ja monipuolinen liikuntapaikkarakentaminen, jolloin sillä nähdään olevan positiivinen vaikutus liikuntaan ja urheiluun. Uudenlaisilla toteutusmalleilla voi myös olla se vaikutus, että uusia liikunta- ja urheiluolosuhteita pystytään ylipäätään toteuttamaan. Näyttää kuitenkin siltä, että vaikka

liikuntahallien, areenojen ja kenttien voidaan ennustaa yksityistyvän entisestään, tulee julkinen sektori olemaan merkittävä liikunnan ja urheilun mahdollistaja myös tulevaisuudessa.

6.4 Pohdinta ja jatkotutkimusaiheet

Hakametsä Sport Campus -hanke asettuu osaksi tamperelaisten sekä valtakunnallisten hybridimäisten liikunta- ja urheilualuehankkeiden jatkumoa. Jatkumoa voisi kuvailla myös evoluutiona, jonka eri vaiheissa yhteistyöhön, kilpailuttamiseen ja hankemalleihin liittyvät käytännöt kehittyvät ja muovautuvat. Muutokset ja kehittyminen heijastelevat laajempaa yhteiskunnallista muutosta. Liikuntapaikkarakentamisen tulee myös osaltaan vastata globaaleihin ja kansallisiin haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen, eriytyvään liikuntakulttuuriin sekä polarisoituvan, ikääntyvän ja monimuotoistuvan väestön tarpeisiin (ks. esim. Kokkonen 2013). Kaupungistumisen myötä suurten kaupunkien resurssit tarjota kasvavalle väestölle laadukkaita liikuntaolosuhteita ja toteuttaa liikuntalaissa (390/2015 5§) määriteltyä velvoitettaan tarjota kuntalaisille liikuntaolosuhteita sekä rakentaa ja ylläpitää liikuntapaikkoja niukkenevat. Vaikka eri hybridihankkeiden tavoitteet sekä kumppanuuden, rahoituksen ja yhteistyön mallit eroavat, juontaneekin liikunta- ja urheilualueiden hybridisoituminen nyt ja myös tulevaisuudessa juurensa kaupunkien ja kuntien heikkoon taloustilanteeseen. Tutkimus ja sen tulokset nivoutuvat osaksi laajaa kaupunkikehitykseen ja julkishallintoon kohdistuvaa tieteellistä keskustelua ja se nostaa esiin kysymyksiä liikuntapaikkarakentamisen tulevaisuudesta, liikunnan tasa-arvosta sekä julkisen sektorin roolista palvelujen ja tilojen tarjoajana.

Väkiluvun lisääntyessä (lähi)liikuntapaikkojen ja virkistysalueiden merkitys tiivistyvässä kaupunkirakenteessa kasvaa. Samalla väkimäärältään kasvavien kaupunkien maapinta-alassa toteutuu kysynnän ja tarjonnan laki – asunnoille ja palveluille on kysyntää ja maan arvo nousee. Näin syntyy tilanne, jossa kunnalla on tarve edistää yhä useamman kaupunkilaisen hyvinvointia ja liikkumista tarjoten erilaisia liikuntaolosuhteita ja yksityisellä, markkinaehtoisella rakennuttajalla tai sijoittajalla on taloudellinen motivaatio rakentaa tai sijoittaa arvokkaalle maa-alueelle. Näiden motivaatioiden ja tavoitteiden yhdistämiseksi pyritään toteuttaman laajamittaisia hybridihankkeita, joissa yhdistyvät yksityisen ja julkisen sektorin intressit. Ei voida kuitenkaan olettaa, että yksityisen ja julkisten sektorin roolien muutos kaupunkikehittämisessä olisi ongelmatonta ja konfliktitonta. Mediassa onkin noussut keskustelua ja kritiikkiä kaupunkisuunnittelun yksityistymisestä, ulkoistamisesta ja ''uuskorporatismista'' (Aromaa 2021). Vaikuttaa siltä, että hybridisaation yhteydessä on tavallista, että julkinen sektori menettää rooliaan ja

asemaansa ja yksityinen vahvistaa sitä. Sektorien voimasuhteiden muutoksella on oletettavasti vaikutuksensa suomalaiseen yhteiskuntaan ja hyvinvointivaltioon.

Aihe on yhteiskunnallisesti ja poliittisesti ajankohtainen, kiinnostava ja kiistanalainen ja sen vuoksi aihepiirin monipuolista tutkimusta on syytä jatkaa. Tämän tutkimuksen välttämättömien rajausten vuoksi se kertoo vain tiiviin osan laajasta ilmiöstä. Jatkotutkimuksena mielenkiintoista olisi selvittää tarkemmin esimerkiksi muiden hybridihankkeissa vaikuttavien sektorien näkökulmia, analysoida tämän tyyppisten hankkeiden lopputuloksia ja vaikutuksia liikkujien ja urheilijoiden tai hybridialueiden asukkaiden arkeen tai vertailla erilaisten hankkeiden lähtökohtia, edellytyksiä ja haasteita valtakunnallisesti. Mielenkiintoista olisi seurata hankkeiden eri toimijoiden valta-asemia, toimijoiden suhtautumisen mahdollista muutosta prosessin aikana ja tarkastella sitä, onnistutaanko eri sektorien toimintalogiikat ja arvot lopulta yhdistämään.

Toivon tutkimukseni tuovan inspiraatiota ja uudenlaista näkökulmaa urbaanista hybridisaatiosta kiinnostuneille. Tutkimusta tehdessä koin hybridisaation käsitteen olevan vielä melko vähän sovellettu ja käytetty, vaikkakin se on mielestäni jatkuvasti kasvava trendi globaalissa ja suomalaisessa kaupunkikehittämisessä ja sen tutkimuksessa. Eritoten toivon tutkimukseni inspiroivan pohtimaan liikunnan ja urheilun olosuhteiden ja liikuntapaikkarakentamisen murrosta suomalaisessa yhteiskunnassa ja sitä, miten liikunta ja urheilu voi linkittyä kaupunkikehittämiseen uudenlaisella tavalla. Murros on tärkeää huomata ja analysoida, jotta sen aiheuttamia vaikutuksia suomalaisiin kaupunkeihin sekä urheiluun ja kansalaisten liikkumiseen voidaan hallita.

LÄHTEET

Akhmetshina, E. R., Ignatjeva, O. A., & Ablaev, I. M. (2017). Tendencies and prospects of public-private partnership development in the field of physical culture and sport. European Research Studies Journal, 20(2A), 422-430. https://www.um.edu.mt/library/oar//handle/123456789/29221

Alastalo, M., & Åkerman, M. (2010). Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi, 372-392. Tampere: Vastapaino

Alastalo, M., Åkerman, M., & Vaittinen, T. (2017). Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori & A. Aho Tutkimushaastattelun käsikirja, 211-230. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino

Alpenberg, J. (2020). Motives and structure behind capital investments in ice hockey arenas – the Swedish way. Sport in Society, 23(3), 416-432. https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1696527

Antoniadis, P., & Apostol, I. (2014). The Right(s) to the Hybrid City and the Role of DIY Networking. The Journal of Community Informatics, 10(3). https://doi.org/10.15353/joci.v10i3.3450

Anttiroiko, A-V. & Jokela, T. (2002). Kuntien paikalliset hallintasuhteet. Teoksessa A. Ryynänen, Kuntien oikeus itsehallintoon. Puheenvuoroja kuntien muuttuvasta roolista, 129-151. Tampere: Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos.

Anttiroiko, A.-V., Haveri, A., Karhu, V., Ryynänen, A., & Siitonen, P. (2007). Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. 3. uudistettu painos. Tampere: Tampere University Press.

Aromaa, J. (2021). Joukko arkkitehteja syyttää Helsinkiä rakentamisen salamyhkäisyydestä ja "uuskorporatismista" – tuore kirja: tulevaan jättiareenaan liittyy kytkykaupat. Yleisradio 11.3.2021. Haettu osoitteesta https://yle.fi/uutiset/3-11829138, 15.3.2021.

Bale, J. (1988). The place of 'place' in cultural studies of sports. Progress in Human geography, 12(4), 507-524. https://doi.org/10.1177/030913258801200403

Bale, J. (1993). Sport, space and the city. Lontoo: Routledge.

Bale, J. (2002). Sports geography. Hoboken: Taylor & Francis.

Banerjee, T. (2001). The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places. Journal of the American Planning Association, 67(1), 9–24. https://doi.org/10.1080/01944360108976352

Barbarossa, L. (2020). The Post Pandemic City: Challenges and Opportunities for a Non-Motorized Urban Environment. An Overview of Italian Cases. Sustainability, 12(17), 7172. https://doi.org/10.3390/su12177172

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. New York: Penguin Books.

Billis, D. (2010a). Hybrid organizations and the third sector: Challenges for practice, theory and policy. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Billis, D. (2010b). Towards a theory of hybrid organizations. Teoksessa D. Billis, Hybrid organizations and the third sector: Challenges for practice, theory and policy, 46-69. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Black, I. S. (1996). Symbolic capital: the London and Westminster Bank headquarters, 1836–38. Landscape Research, 21(1), 55-72. https://doi.org/10.1080/01426399608706475

Bodnar, J. (2015). Reclaiming public space. Urban Studies, 52(12), 2090–2104. https://doi.org/10.1177/0042098015583626

Bogner, A., Littig, B., & Menz, W. (2009). Interviewing experts. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Cabral, S & Silva Jr, A. F. (2013) An approach for evaluating the risk management role of governments in public–private partnerships for mega-event stadiums. European Sport Management Quarterly, 13(4), 472-490. https://doi.org/10.1080/16184742.2013.811607

Capasso Da Silva, D., King, D. A., & Lemar, S. (2020). Accessibility in practice: 20-minute city as a sustainability planning goal. Sustainability, 12(1), 129. https://doi.org/10.3390/su12010129

Carroll, P., & Steane, P. (2000). Public–private partnerships: Sectoral Perspective. Teoksessa S. Osborne (toim.) Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective. 36-56. Lontoo: Routledge.

Clark, T. N. (2004). The city as an entertainment machine. Boston: Elsevier/JAI.

Cronin, A. M. (2008). Mobility and market research: outdoor advertising and the commercial ontology of the city. Mobilities, 3(1), 95-115. https://doi.org/10.1080/17450100701797349

Davies, L. E. (2016) A wider role for sport: community sports hubs and urban regeneration, Sport in Society, 19(10), 1537-1555. https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1159192

Dos Reis, C. J. O., & Cabral, S. (2017). Public-private partnerships (PPP) in mega-sport events: a comparative study of the provision of sports arenas for the 2014 Fifa World Cup in Brazil. RAP: Revista Brasileira de Administração Pública, 51(4), 551-579. http://dx.doi.org/10.1590/0034-7612158071

Drewry, G. (2000). Public-private partnerships: rethinking the boundary between public and private law. Teoksessa S. Osborne (toim.) Public-private partnerships: Theory and practice in international perspective, 57-69. Lontoo: Routledge.

Ehrenhalt, A. (2012). The great inversion and the future of the American city. New York: Vintage.

Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Friedman, M. (2017). Mallparks and the symbolic reconstruction of urban space. Teoksessa N. Koch (toim.) Critical geographies of sport: Space, power and sport in global perspective, 173-189. Lontoo: Routledge.

Frith, J. (2012). Splintered space: Hybrid spaces and differential mobility. Mobilities, 7(1), 131-149. https://doi.org/10.1080/17450101.2012.631815

Gehl, J. (2018). Ihmisten kaupunki. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Gillham, O. (2002). What is sprawl? Teoksessa Larice M. ja Macdonald, E. (toim) (2013) The urban design reader, 289-305. New York: Routledge.

Golubchikov, O., Badyina, A., & Makhrova, A. (2014). The hybrid spatialities of transition: Capitalism, legacy and uneven urban economic restructuring. Urban Studies, 51(4), 617-633. https://doi.org/10.1177/0042098013493022

Gratton, C., Shibli, S., & Coleman, R. (2006). The economic impact of major sports events: a review of ten events in the UK. The Sociological Review, 54(2), 41-58. https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2006.00652.x

Grossi, G., Reichard, C., Thomasson, A., & Vakkuri, J. (2017). Editorial, Public Money & Management, 37(6), 379-386. https://doi.org/10.1080/09540962.2017.1344007

Haigh, N., Walker, J., Bacq, S., & Kickul, J. (2015). Hybrid organizations: origins, strategies, impacts, and implications. California Management Review, 57(3), 5-12. https://doi.org/10.1525/cmr.2015.57.3.5

Haila, A. (2016). Urban Land Rent: Singapore as a Property State. Oxford: Wiley-Blackwell.

Hakari, K. (2013). Uusi julkinen hallinta - kuntien hallinnonuudistusten kolmas aalto? Tutkimus Tampereen toimintamallista. Tampere: Tampere University Press.

Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. Geografiska Annaler: Series B, Human Geography, 71(1), 3-17. https://doi.org/10.1080/04353684.1989.11879583

Haveri, A. (2000). Kunnallishallinnon uudistukset ja niiden arviointi. ACTA-sarja, 124. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Heikkala, J. (2000). Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. 119-134. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Tampere: Tammer-paino.

Herstein, R., & Berger, R. (2013). Much more than sports: sports events as stimuli for city re-branding. Journal of Business Strategy 34(2), 38-44. https://doi.org/10.1108/02756661311310440

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hrab, R. (2004). Private Delivery of Public Services: Public Private Partnerships and Contracting-Out. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.694582

Husu, P., Paronen, O., Suni, J. & Vasankari, T. (2011). Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010. Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 201:15.

Hyötyläinen, M. (2015). Uusliberaali kaupunkipolitiikka ja kuntien maankäyttö. Yhteiskuntapolitiikka, 80(6), 625–634. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015121023622

Hyötyläinen, M. (2019). Kirja-arvostelu: Maankorkoteoria kaupunkien aikakaudella. Yhdyskuntasuunnittelu, 57(4), 80-84. https://doi.org/10.33357/ys.88637

Ilmanen, K. (2015). Liikuntapalvelujen muutos 1800-luvun lopulta 2000-luvulle. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä, 20-34. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Irizarry, A. M. H. (2017). If you build it, they will relocate: public private partnerships in sport stadium financing. Public Contract Law Journal, 46(4), 853-872. https://doi.org/10.2307/26419555

Itkonen, Hannu (2020). Liikunnan monisäikeinen eriarvoisuus. Teoksessa J. Kokkonen & K. Kauravaara (toim.) Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa, Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 175, 7-28. http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202010066103

Itkonen, H., Aarresola, O., & Huhtanen, K. (2020). Koronakriisi haastaa seuratoimijat. Liikunta ja tiede, 57(2), 11-13. Haettu osoitteesta https://www.lts.fi/media/liikunta-tiede-lehden-artikkelit/2_2020/lt_2_2020_s12-13.pdf, 12.2.2021.

Itkonen, H., & Salmikangas, A. K. (2015). The changing roles of public, civic and private sectors in Finnish sports culture. Public Policy and Administration, 14(4), 545-556. https://doi.org/10.13165/VPA-15-14-4-04

Jacobs, J. (1962). The death and life of great American cities. Lontoo: Cape.

Johanson, J.-E., & Vakkuri, J. (2017). Governing Hybrid Organisations: Exploring Diversity of Institutional Life. Lontoo: Routledge.

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/palvelut/menetelmaopetus, 10.2.2021.

Karimäki, A. (2020). Kuntien liikuntapalveluiden tulevaisuus: laaja-alainen yhteistyö korostuu. Liikunta ja tiede 4/2020. Haettu osoitteesta https://www.lts.fi/liikunta-tiede/artikkelit/kuntien-liikuntapalveluiden-tulevaisuus-laaja-alainen-yhteistyo-korostuu, 15.2.2021.

Karré, P. M. (2012). Conceptualizing hybrid organisations. In A public administration approach. Paper written for symposium "Neither Public nor Private: Mixed Forms of Service Delivery around the Globe". University of Barcelona.

Karré, P. M. (2020). Hybrid organisations: between state and market. Teoksessa D. Billis & C. Rochester (toim.) Handbook on Hybrid Organisations. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Kennedy, S. S., & Rosentraub, M. S. (2000). Public-private partnerships, professional sports teams and the protection of the public's interests. The American Review of Public Administration, 30(4), 436-459. https://doi.org/10.1177%2F02750740022064768

Kleibert, J., & Kippers, L. (2015). Living the good life? The rise of urban mixed-use enclaves in Metro Manila. Urban Geography, 37(3), 373-395. https://doi.org/10.1080/02723638.2015.1082799

Klijn, E. H., & Teisman, G. R. (2000). Governing public-private partnerships: Analysing and managing the processes and institutional characteristics of public-private partnerships. Teoksessa S. Osborne (toim.) Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective, 84-102. Lontoo: Routledge.

Koch, N. (toim.) (2016). Critical geographies of sport: Space, power and sport in global perspective. Lontoo: Routledge.

Koivuranta, E. (2017). Olympiastadionin remontti paisuu, poliitikot pettyivät: "Ei niinkään voi toimia, että urheiluhankkeet maksavat miten paljon vain". Yleisradio 9.1.2017. Haettu osoitteesta https://yle.fi/uutiset/3-9393335, 20.10.2020.

Kokkonen, J. (2013). Liikuntaa hyvinvointivaltiossa: Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria. Suomen Urheilumuseo. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Kokkonen, J. (2020). Olympiastadion – rakas, kallis kansallismonumentti. Liikunta & Tiede. 4/2020. Haettu osoitteesta https://www.lts.fi/liikunta-tiede/artikkelit/olympiastadion-rakas-kallis-kansallismonumentti, 13.2.2021.

Komulainen, M. (2010). Ulkoistaminen kunnissa. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon paino. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1008.

Konttinen, E. (2021). Kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori, 19.2.2021.

Koskela, H. (2009). Pelkokierre. Helsinki: Gaudeamus.

Koski, P., & Mäenpää, P. (2018). Suomalaiset liikunta-ja urheiluseurat muutoksessa 1986−2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018: 25. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-575-4

Kosunen, S., & Kauko, J. (2016). Valtasuhteet tutkimushaastattelussa. Politiikka, 58(1). http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1764664

Kuntoliikunnan suunnittelu (1970). Niemen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1970: B 59.

Kyrönviita, M. (2012). Keskusareena: tutkimus arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön merkityksistä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Laine, M., Bamberg, J., & Jokinen, P. (toim.) (2007). Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.

Langstraat, F., & Van Melik, R. (2013). Challenging the 'end of public space': A comparative analysis of publicness in British and Dutch urban spaces. Journal of Urban Design, 18(3), 429-448. https://doi.org/10.1080/13574809.2013.800451

Lee, J. W. (2016). Competing visions for urban space in Seoul: Understanding the demolition of Korea's Dongdaemun Baseball Stadium. Teoksessa N. Koch (toim.) Critical Geographies of Sport, 158-172. Lontoo: Routledge.

Lehtonen, K. (2017). Muuttuvat rakenteet–Staattiset verkostot. Suomalaisen liikunta-ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008-2015. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja, 331. Jyväskylän yliopisto. LIKES-tutkimuskeskus.

Lerulf, P. (2010). Arenafeber: Glädjekalkyler när svenska kommuner bygger nya arenor. Timbro: Stockholm.

Liikuntalaki (2015/390). 5§. Kunnan vastuu. Haettu osoitteesta https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390#Pidp446900272, 15.1.2021.

Liu, Y. W., Zhao, G. F., & Wang, S. Q. (2010). Many hands, much politics, multiple risks–the case of the 2008 Beijing Olympics Stadium. Australian Journal of Public Administration, 69, 85-98. https://doi.org/10.1111/j.1467-8500.2009.00661.x

Lucassen, J. M., & Bakker, S. (2013). Variety in hybridity in sport organizations and how they cope with it. In Interuniversity Attraction Pole (IAP) on Social Enterprise (SOCENT) and EMES network (EMES-SOCENT). Conference Selected Paper No. LG 13-40.

Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., & Himberg, T. (2015). Menetelmäpolkuja humanisteille. Tieteenfilosofiset suuntaukset. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Haettu osoitteesta https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset, 06.09.2020.

Majanlahti, T. J. (2018). ” Hakamettän henki”: Tampereen jäähallin käytäviltä uuden Areenan valoihin. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

McQuaid, R.W. (2000). The Theory of Partnerships - Why have Partnership. Teoksessa S. Osborne (toim.) Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective. 9-35. Lontoo: Routledge.

Manaugh, K., & Kreider, T. (2013). What is mixed use? Presenting an interaction method for measuring land use mix. Journal of Transport and Land use, 6(1), 63-72. https://doi.org/10.5198/jtlu.v6i1.291

Marling, G., Jensen, O. B., & Kiib, H. (2008). Designing the experience city: The role of hybrid cultural projects. Nordic Journal of Architectural Research, 20(1), 21-39.

Miles, M., & Huberman, A. (1994). Qualitative data analysis: an expanded sourcebook (2. ed.). Thousand Oaks: Sage.

Mitchell, D. (1995). The end of public space? People's Park, definitions of the public, and democracy. Annals of the association of American geographers, 85(1), 108-133. http://links.jstor.org/sici?sici=0004-5608%28199503%2985%3A1%3C108%3ATEOPSP%3E2.0.CO%3B2-M

Molotch, H. (1976). The city as a growth machine: Toward a political economy of place. American journal of sociology, 82(2), 309-332. http://www.jstor.org/stable/2777096

Moreno, C., Allam, Z., Chabaud, D., Gall, C., & Pratlong, F. (2021). Introducing the “15-Minute City”: Sustainability, Resilience and Place Identity in Future Post-Pandemic Cities. Smart Cities, 4(1), 93-111. https://doi.org/10.3390/smartcities4010006

Mäkinen, J. (toim.) (2019). Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. KIHUn julkaisusarja, nro 67. Saatavilla osoitteessa https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2019_jar_aikuisvest_sel71_85829.pdf

Nevalainen, J. (2004). Kaupungista puhumisen tavat vallankäytön välineenä. Yhdyskuntasuunnittelu 42(3–4), 13–29.

Nissen, S. (2008). Urban Transformation. From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Character. Czech Sociological Review, 44(6), 1129–1149. https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-65128

Norberg-Schulz, C. (1976) The phenomenon of place. Teoksessa M. Larice & E. Macdonald (toim.) (2007) The Urban Design Reader, 125–137. Lontoo: Routledge.

Nummela, O., Hätönen, H., Saaristo, V., & Helakorpi, S. (2014). Kuntalaisten vapaa-ajan liikunta-aktiivisuus–siihen yhteydessä olevat yksilötekijät ja kunnan aktiivisuus terveyden edistämisessä. Yhteiskuntapolitiikka 79(4), 388-399. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116684/nummela.pdf?sequence=2

Oldenburg, R. (1989). The great good place: Cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day. New York: Paragon House Publishers.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014: 4. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto. Saatavilla: https://minedu.fi/documents/1410845/4286743/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta_paivitetty.pdf/5bc04046-4804-4e6e-ac95-65f8fa233090/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta_paivitetty.pdf

Osborne, S. (toim.) (2000). Public-private partnerships: Theory and practice in international perspective. Lontoo: Routledge.

Osborne, S. (2006). The New Public Governance? Public Management Review, 8(3), 377-387. https://doi.org/10.1080/14719030600853022

Owen, S., & Imre, R. (2013). Little mermaids and pro-sumers: The dilemma of authenticity and surveillance in hybrid public spaces. The International Communication Gazette, 75(5-6), 470-483. https://doi.org/10.1177/1748048513491897

Palomäki, S., Laherto, L., Kukkonen, T., Hakonen, H., & Tammelin, T. (2016). Vanhempien hyvä koulutus- ja tulotaso lisäävät nuorten liikkumista etenkin urheiluseuroissa. Liikunta ja tiede, 53(4), 92-98. Haettu osoitteesta https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2016/lt416_tutkimusartikkelit_palomaki_lowres_nimeton-liite-00004.pdf 19.3.2021.

Patkar, M. R., & Keskar, Y. M. (2011). Hybridization as a New Paradigm of Urban Development in metropolitan city, a case of Pune City, India. International Journal of Innovative Research in Science Engineering and Technology, 3(1), 22-73.

Peltola, T. (2007). Empirian ja teorian vuoropuhelu. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito, 111-129. Helsinki: Gaudeamus.

Perjo, L., Fredricsson C. & Oliveira e Costa, S. (2016) Public-private-people partnerships in urban planning. Working Paper. Baltic Urban Lab project, Interregg Central Baltic and European Union. Haettu osoitteesta http://www.balticurbanlab.eu/sites/www.balticurbanlab.eu/files/materials/4p_wp_final_layout.pdf, 19.3.2021.

Peuhkuri, T. (2007). Teoria ja yleistämisen kriteerit. Teoksessa M. Laine, J, Bamberg & P. Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito, 130-148. Helsinki: Gaudeamus

Pichler-Milanović, N. (2007). European urban sprawl: sustainability, cultures of (anti) urbanism and "hybrid cityscapes''. Dela 27, 101-133. https://doi.org/10.4312/dela.27.101-133

Pozoukidou, G., & Chatziyiannaki, Z. (2021). 15-Minute City: Decomposing the New Urban Planning Eutopia. Sustainability, 13(2), 928. https://doi.org/10.3390/su13020928

Puronaho, K. (2014). Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5.

Raitz, K. B. (1987). Perception of sport landscapes and gratification in the sport experience. Sport Place, 1(1), 4-19.

Rittel, H. W., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. Policy sciences, 4(2), 155-169. https://doi.org/10.1007/BF01405730

Roth, R. & Airo, T. (2017). Tampereen Kannen ja areenan työt käynnissä – Lue tästä kaikki tulevien vuosien suurimmasta rakennushankkeesta. Aamulehti 2.10.2017. Uutiset. Haettu osoitteesta https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007275016.html, 20.2.2021.

Rowley, A. (1996). Mixed-use development: ambiguous concept, simplistic analysis and wishful thinking? Planning Practice & Research, 11(1), 85-98. https://doi.org/10.1080/02697459650036477

Ruissalo, P. (2021). Tampereen polkupyöräilijät pettyivät Sport Campukseen – ''Pyöräilyn pääreitit on unohdettu''. Tamperelainen 26.2.2021. Paikalliset. Haettu osoitteesta https://www.tamperelainen.fi/paikalliset/3882837, 20.3.2021.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus, 10.10.2020.

Sairinen, R. (toim.) (2009). Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus-ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96. Espoo: Yliopistopaino Oy.

Salmikangas, A. K. (2004). Nakertamisesta hanketoimintaan: tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Jyväskylän yliopisto. Studies in sport physical education and health 95. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Salmikangas, A. K. (2012). Kunnalliset liikuntapalvelut hyvinvointivaltion peruspalveluina. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Tutkimuksia, 1(2012), 121-136. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Searle, G. (2002). Uncertain legacy: Sydney's Olympic stadiums. European planning studies, 10(7), 845-860. https://doi.org/10.1080/0965431022000013257

Selcová, Ľ. (2016). The Process of Hybridization in Sustainable Urban Residential Environment. Applied Mechanics and Materials, 820, 33-38. 10.4028/www.scientific.net/AMM.820.33

Seppälä, V-M. (2002). Yhteispelillä tuloksiin: liikuntatoimi - yhteistyössä yli toimintarajojen. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon paino.

Simula, M. (2012). Luonnossa liikkumisen kulttuuriset yhteydet. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Tutkimuksia, 1(2012), 137-156. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Smith, A. (2010). The Development of “Sports-City” Zones and Their Potential Value as Tourism Resources for Urban Areas. European Planning Studies, 18(3), 385-410. https://doi.org/10.1080/09654310903497702

Sorkin, M. (1992). Variations on a theme park: The new American city and the end of public space. New York: Hill and Wang.

Springwood, C. R. (1994). From Cooperstown to Dyersville: Spatial and historical practices of baseball nostalgia. Väitöskirja. University of Illinois.

Suomi, K. (1989). Liikuntasuunnittelun uudistaminen yhteissuunnittelulla: Raportti liikunnan mallikuntaprojektin ja SOFY-projektin yhteissuunnittelukokeilusta Jyväskylän Huhtasuon lähiössä. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Suomi, K. (2012). Modernin liikuntasuunnittelun perusteista. Teoksessa K, Ilmanen & H, Vehmas (toim.) Liikunnan areenat – Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta, 21-28. Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos, tutkimuksia 1/2012. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Swindell, D., & Rosentraub, M. S. (1998). Who benefits from the presence of professional sports teams? The implications for public funding of stadiums and arenas. Public Administration Review, 58(1), 11-20. https://doi.org/10.2307/976884

Swyngedouw, E. (1996). The city as a hybrid: on nature, society and cyborg urbanization. Capitalism Nature Socialism, 7(2), 65-80. https://doi.org/10.1080/10455759609358679

Tampereen kaupunki. (2019). Asemakaavan 8792 muutoksen arviointi- ja osallistumissuunnitelma. Haettu osoitteesta https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8792/oas/8792_o_a_s_20190926.pdf 15.11.2020.

Tampereen kaupunki. (2020a). Kaupunkisuunnittelu- ja rakentamishankkeet. Hakametsä. Visio. Haettu osoitteesta https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentamishankkeet/hakametsa/visio.html, 17.8.2020.

Tampereen kaupunki. (2020b). Asemakaavan 8792 yleisötilaisuus 3.10.2019. Videotallenne. Haettu osoitteesta https://www.mediaserver.fi/video/tampere/10353/6HlMAg. 17.8.2020.

Tampereen kaupunki (2020c). Pirkanmaalaisten näkemyksiä Hakametsä Sport Campus -alueen kehittämiseksi. Yhteenveto kuluttajakyselyn tuloksista, maaliskuu 2020. Haettu osoitteesta https://www.tampere.fi/tiedostot/h/uON0t8GUF/Hakametsa_Sport_Campus_-_yhteenveto_kuluttajakyselysta_-_nettisivuille.pdf, 17.8.2020.

Tampereen kaupunki (2021a). Hakametsä. Konsepti- ja toteutuskilpailu. Haettu osoitteesta www.tampere.fi/hakametsankilpailu, 3.3.2021.

Tampereen kaupunki (2021b). Kannen alue. Kansi ja Areena. Haettu osoitteesta https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentamishankkeet/kannen-alue/kansi-ja-areena.html, 30.3.2021.

Thornley, A. (2002). Urban regeneration and sports stadia. European planning studies, 10(7), 813-818. https://doi.org/10.1080/0965431022000013220

Tilastokeskus. (2020a). Käsitteet. Julkinen sektori. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/julkinen_sektor.html, 30.1.2021.

Tilastokeskus. (2020b). Käsitteet. Yksityinen sektori. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/yksityinen_sekt.html, 30.1.2021.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Helsinki: Tammi.

Tuominen, J. (2016). Pallokentästä hybridistadioniksi - Kehysanalyyttinen näkökulma Tammelan stadionin suunnitteluhankkeeseen. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Valkama, P., Kallio, O., Haatainen, J., Laurila, H., & Siitonen, P. (2008). Kuntapalvelujen kilpailuttamisen taloudelliset vaikutukset, I osa. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Van de Donk, W. B. H. J. (2001). De gedragen gemeenschap. Over katholiek maatschappelijk organiseren de ontzuiling voorbij. Nijmegen: SDU.

Van den Hurk, M., & Verhoest, K. (2015). The governance of public–private partnerships in sports infrastructure: Interfering complexities in Belgium. International Journal of Project Management, 33(1), 201-211. https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2014.05.005

Van den Hurk, M., & Verhoest, K. (2017). On the fast track? Using standard contracts in public–private partnerships for sports facilities: A case study. Sport Management Review, 20(2), 226-239. https://doi.org/10.1016/j.smr.2016.07.004

Vasankari, T., Kolu, P., Kari, J., Pehkonen, J., Havas, E., Tammelin, T., Jalava, J., Koski, H., Pihlainen, K., Kyröläinen, H., Santtila, M., Sievänen, H., Raitanen, J. & Tokola, K. (2018). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018.

Vehmas, H. (2015). Liikunnan ja urheilun harrastaminen. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä, 185-200. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Vinokur, M. B. (1988). More than a game: Sports and politics. New York: Greenwood Press.

Vuolteenaho, J. (2019). Unohdetun maakysymyksen paluu. Yhdyskuntasuunnittelu, 57(4), 73–76. https://doi.org/10.33357/ys.88635

Wagner, P. L. (1981). Sport: culture and geography. Lund Studies in Geography, Series B, (48), 85–108. http://hdl.handle.net/2142/23822

Wilcox, R. C. (2003). Sporting Dystopias: The Making and Meanings of Urban Sport Cultures. New York: SUNY Press.

Wise, K., & Kohe, G. Z. (2020). Sports geography: new approaches, perspectives and directions. Sport in Society, 23(1), 1–10. https://doi.org/10.1080/17430437.2018.1555209

Yuan, J., Skibniewski, M. J., Li, Q., & Zheng, L. (2010). Performance objectives selection model in public-private partnership projects based on the perspective of stakeholders. Journal of Management in Engineering, 26(2), 89–104. https://doi.org/10.1061/(ASCE)ME.1943-5479.0000011

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Tällä haastattelulla kerään aineistoa liikunta- ja urheilualueiden suunnittelua, kehitystä ja niiden monitoiminnallisuutta ja monitoimijuutta käsittelevään pro gradu -tutkielmaani. Haastattelu painottuu tapaustutkimukseni kohteena olevan Hakametsä Sport Campus -hankkeeseen liittyviin kysymyksiin. Haastattelu etenee teemoittain, ja jokaiseen teemaan liittyen on (apu)kysymyksiä. Haastateltava voi kuitenkin kertoa ajatuksiaan myös vapaasti. Teemat ja kysymykset voivat painottua eri haastatteluissa eri tavoin haastateltavien osaamis-/vastuualueiden mukaan. Aineistoa tullaan käyttämään vain tutkimustarkoituksessa, aineistoa ei luovuteta ulkopuolisille ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Haastattelun nauhoitukseen sekä nimen, aseman, työtaustan tai työskentely-yksikön käyttöön kysyn haastateltavilta luvan. Myös sitaattien käyttöön ja yksilöinnin tasoon aineiston esittelyssä kysyn haastateltavalta suostumuksen.

Esitiedot

Missä kaupungin yksikössä tai hallintokunnassa työskentelet ja mikä on nimikkeesi? Missä roolissa olet Hakametsä Sport Campus -hankkeessa?

Yleistä Hakametsä Sport Campus -hankkeesta

1. Mikä on Hakametsä Sport Campus -hanke sinun näkökulmastasi? Miten, miksi ja milloin se on lähtenyt käyntiin?
2. Miten näet Hakametsä Sport Campus –hankkeen ja sen etenemisen yleisesti? Miksi?
3. Minkälainen Hakametsä Sport Campus on suhteessa muihin (kaupunkikehitys)hankkeisiin, joissa olet ollut mukana?
4. Mikä Hakametsän hankkeessa ja sen suunnittelussa on ollut mielestäsi erityistä tai mieleenpainuvaa? Miksi?

Tavoitteet, toimijat ja yhteistyö

5. Mitä Hakametsä Sport Campus –hankkeella mielestäsi tavoitellaan? Minkälainen kehitettävästä alueesta on tarkoitus tulla?
6. Miten Hakametsän hankkeen tavoitteet on asetettu?

7. Minkälaisia toimijoita Hakametsän hankkeessa on tai on ollut mukana? Minkälaisissa rooleissa?
8. Minkälainen rooli poliittisella ohjauksella on ollut Hakametsän hankkeeseen?
9. Minkälaista yhteistyötä Hakametsä Sport Campus -hankkeessa on tehty kaupunkiorganisaation sisällä?
    a. Miksi yhteistyötä täytyy tehdä, minkälaisissa asioissa?
10. Miten Hakametsään ja muihin kaupunkikehityshankkeisiin liittyvä yhteistyö eri hallintokuntien kanssa mielestäsi toimii? Miksi koet sen niin?
11. Minkälaista yhteistyötä Hakametsä Sport Campus -hankkeessa on tehty yksityisen tai kolmannen sektorin kanssa, jos on?
    a. Jos on → Miksi yhteistyötä tehdään?
12. Minkälaisena näet yksityisen sektorin roolin erilaisissa kaupunkikehityshankkeissa (esimerkiksi Hakametsä Sport Campus, Kansi ja areena tms)?
13. Entä kolmannen sektorin roolin (=järjestöt ja yhdistykset)?
    a. Miksi koet sen hyvänä/huonona/neutraalina?
14. Mitä julkisen (Tampereen kaupungin) ja yksityisen sektorin tai kolmannen sektorin välisessä yhteistyössä ja yhteishankkeissa pitäisi mielestäsi ottaa huomioon? Miksi?

Konsepti- ja toteutuskilpailu

15. Minkälaisessa roolissa olit Hakametsän hankkeen konsepti- ja toteutuskilpailun valmistelussa?
16. Miten näet Hakametsän konsepti- ja toteutuskilpailun valmistelun omasta näkökulmastasi? Miten valmistelu mielestäsi sujui?
17. Miten hankkeelle asetetut tavoitteet näkyvät mielestäsi kilpailun sisällössä? Tai muissa toimintatavoissa?
18. Miten konsepti- ja toteutuskilpailulla mielestäsi pystytään vastaamaan Hakametsän hankkeen tavoitteisiin? Onko mallissa jotain, jota olisi hyvä parantaa?
19. Onko konsepti- ja toteutuskilpailumallia käytetty ennen projekteissa, joissa olet ollut mukana? Minkälaisia kokemuksia sinulla on mallin käytöstä?
20. Miten konsepti- ja toteutuskilpailu sopii mielestäsi yleensä kaupunkikehityshankkeiden kilpailumalliksi? Minkälaisia haasteita tai mahdollisuuksia näet kilpailumallissa? Miksi?

Liikunta ja urheilu

21. Miten liikunta ja urheilu näkyvät Hakametsä Sport Campus -hankkeessa?
22. Minkälainen liikunnan ja urheilun alue Hakametsään on suunnitteilla?
    a. mitkä on Hakametsän osalta tärkeimmät tavoitteet liikunnan ja urheilun suhteen?
23. Onko hankkeessa keskitytty mielestäsi enemmän kuntoliikunnan vai huippu-urheilun olosuhteisiin? Jos jompikumpi mielestäsi korostuu, niin kumpi ja millä tavoin?
24. Eroaako Hakametsä Sport Campus muusta (aiemmasta) liikunta- ja urheilupaikkarakentamisesta Tampereella? Jos eroaa, niin miten? Onko jotain samankaltaisuuksia muihin hankkeisiin nähden?
    a. hankkeisiin Tampereella tai valtakunnallisesti?
25. Hakametsään tavoitellaan muitakin toimintoja kuin liikunnan ja urheilun olosuhteita. Miten näet esimerkiksi asumisen tai liiketilojen ja liikunnan ja urheilun olosuhteiden yhdistämisen samalle alueelle tai samaan rakennukseen?
    a. Onko se hyvää vai huonoa kehitystä? Miksi?
26. Miten näet Hakametsän hankkeen edistävän liikuntaa ja urheilua? Näetkö hankkeessa jotain uhkia liikunnan ja urheilun näkökulmasta?
    a. Miksi?
27. Miten liikunta ja urheilu otetaan huomioon (tamperelaisessa) kaupunkikehityksessä yleisesti? Panostetaanko liikunta-alueisiin mielestäsi enemmän vai vähemmän kuin ennen?
28. Minkälaisia tavoitteita tai suunnitelmia Tampereen kaupungilla on liikunnan ja urheilun ja niihin liittyvän aluerakentamisen/liikuntapaikkarakentamisen suhteen?
    a. Miksi nämä tavoitteet on asetettu? Miten näitä tavoitteita pyritään toteuttamaan?

Kaupunkikehityksen muutos

29. Ovatko Tampereen alue-/kaupunkikehityshankkeet/liikuntapaikkarakentamishankkeet mielestäsi muuttuneet viimeisten vuosien/vuosikymmenen aikana? Jos ovat, niin miten?
    a. Miten talous liittyy asiaan?
30. Onko kaupunkikehityksessä ja liikuntapaikkarakentamisessa havaittavissa mielestäsi selviä trendejä Tampereella tai valtakunnallisesti? Miten näet nämä trendit?
    a. Onko hybridirakentaminen ajankohtainen trendi? Miten määrittelisit hybridirakentamisen?

b. Miten Tampereen kaupungilla mielestäsi suhtaudutaan hybridirakentamiseen tai hybridihankkeisiin?

31. Minkälainen Tampereen kaupungin (eli julkisen hallinnon) rooli kaupunkikehityshankkeissa/liikuntapaikkahankkeissa mielestäsi on ja onko se jollain lailla muuttunut?
32. Miten kaupunkikehityksen (mahdolliset) muutokset vaikuttavat hankkeiden suunnitteluun tai johtamiseen?
33. Onko sinulla jotain lisättävää tai haluatko palata johonkin aiempaan kysymykseen?